

Možnosti rozvoje ve strukturálně znevýhodněných venkovských regionech

(úvodní studie)

Doplňená verze ke 12. únoru 2014

Jiří Guth

Obsah

Použité zkratky	5
1 Úvod	8
1.1 Kontext a cíl	8
1.2 Použité metody	9
1.3 Struktura studie.....	10
1.4 Specifika venkovského prostoru, relevantní pro sociální exkluzi a inkluzi	11
2 Popis vybraných lokalit.....	13
2.1 Krátký popis samotných lokalit a výběr inspirativních pasáží z existující dokumentace	13
2.1.1 Osoblažsko	13
2.1.2 Mikulovicko	14
2.1.3 Moravský Beroun	15
2.1.4 Ralsko.....	16
2.1.5 Žluticko	17
2.1.6 Poběžovicko	18
2.2 Tabelární přehled vybraných lokalit.....	20
2.3 Tabelární přehled místních akčních skupin působících ve vybraných lokalitách	21
2.4 Dílčí závěr	23
3 Venkov a venkovy.....	24
3.1 Definice venkova.....	24
3.2 Typologie venkovů.....	25
3.3 Vybrané typologie a vybrané lokality	27
3.3.1 Program rozvoje venkova 2007-2013	28
3.3.2 Strategie regionálního rozvoje.....	28
3.3.3 Další typologie	29
3.3.4 (Vnitřní) periferie	30
3.3.5 Rozvinutost venkovských obcí.....	33

3.3.6 Rozvoj – komplexní typologie	34
3.4 Závěr.....	37
4 Vyhodnocení různých existujících relevantních dotačních programů.....	39
4.1 Vybrané podpůrné programy.....	39
4.1.1 Společná zemědělská politika.....	39
4.1.2 Regionální operační programy	39
4.1.3 Mezinárodní operační programy	40
4.1.4 Investiční pobídky	41
4.2 Vyhodnocení Programu rozvoje venkova 2007-2013	44
4.2.1 Zhodnocení plateb pro méně příznivé oblasti (LFA)	44
4.2.2 PRV a zaměstnanost	44
4.3 Kartogram čerpání finančních prostředků v letech 2007 – 2013.....	45
5 Kritické vyhodnocení strategií regionálního rozvoje	47
5.1 Zákon 248/2000 Sb.	47
5.2 Strategie regionálního rozvoje České republiky z roku 2000.....	48
5.3 Souhrnná interpolace finančního dopadu projektů z předvstupních programů a strukturálních fondů v letech 1994 – 2006	49
5.4 Strategie regionálního rozvoje ČR pro léta 2007 - 2013	50
5.4.1 Původně schválený dokument	50
5.4.2 Aktualizace vymezení regionů se soustředěnou podporou státu	54
5.4.3 Zpráva o plnění Strategie regionálního rozvoje ČR 2007-2013	55
5.5 Strategie regionálního rozvoje ČR pro roky 2014-2020	56
5.6 Sociální kapitál	58
5.7 Závěr.....	59
6 Inspirace v zahraničí i doma.....	60
7 Doporučení pro veřejnou správu	62
8 Potřebné intervence ASZ.....	64
Literatura a použité zdroje.....	70

Příloha č. 1.....	76
Příloha č. 2.....	93
Příloha č. 3.....	94
Příloha č. 4.....	95
Příloha č. 5.....	96
Příloha č. 6.....	99
Příloha č. 7.....	100
Příloha č. 8.....	102

Použité zkratky

- AEO – agroenvironmentální opatření
- ASZ – odbor Úřadu vlády ČR pro sociální začleňování (Agentura)
- AV ČR – Akademie věd České republiky
- CLLD – komunitně vedený místní rozvoj (z angl. Community Led Local Development)
- CESES – Centrum pro sociální a ekonomické strategie při Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze
- ČSAD – označení autobusového dopravce
- ČSÚ – Český statistický úřad
- D – dálnice
- DPH – daň z přidané hodnoty
- DPP – dohoda o provedení práce
- ESÚS – Evropské seskupení pro územní spolupráci
- FSS MU – Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně
- HDP – hrubý domácí produkt
- HSÚS – hospodářská, sociální a územní soudržnost
- IAD – individuální automobilová doprava
- IDOK – integrovaný dopravní systém Karlovarského kraje
- IPRÚ – Integrovaný plán rozvoje území
- IROP – Integrovaný regionální operační program
- ITI – Integrované teritoriální investice
- KrÚ – krajský úřad
- KU – Karlova univerzita v Praze
- LČR – Lesy České republiky, státní podnik
- LETS – systém místního výměnného obchodu (z angl. Local Exchange Trading System)
- LFA – méně příznivé oblasti (z angl. Less Favoured Areas)
- LK – lokální koordinátor (ASZ)
- LP – lokální partnerství
- LPG – zkapalněný ropný plyn resp propan-butan (z angl. Liquefied Petroleum Gas)
- LPIS – registr půdy (z angl. Land Parcel Identification System)
- MAS – místní akční skupina
- MD – ministerstvo dopravy
- MHD – městská hromadná doprava
- MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj
- MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠ – mateřská škola
MV ČR – Ministerstvo vnitra ČR
MZe – Ministerstvo zemědělství
MŽP – Ministerstvo životního prostředí
NNO – nevládní nezisková organizace
NUTS 2 – region soudržnosti (z fr. Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques)
NZDM – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
OO P ČR – obvodní oddělení Policie ČR
OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (z angl. Organisation for Economic Co-operation and Development)
OP – operační program
OPPIK – Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost
OPLZZ – Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
OPPI – Operační program Podnikání a inovace
OPVVV – Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
OPZ – Operační program Zaměstnanost
OPŽP – Operační program Životní prostředí
ORP – obecní úřad obce s rozšířenou působností
OZE – obnovitelné zdroje energie
PO – prioritní osa
POÚ – pověřený obecní úřad
PRK – program rozvoje kraje (jak bývá označován v praxi) resp. program rozvoje územního obvodu kraje ve smyslu zákona č. 248/2000 Sb.
PRV – program rozvoje venkova
PS – přeshraniční spolupráce
PSF – Platforma sociálních firem
R – rychlostní silnice
RRD – rychle rostoucí dřeviny
RUD – rozpočtové určení daní
SAP – Společný akční plán
SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů
SMO ČR – Svaz měst a obcí ČR
SMS ČR – Sdružení místních samospráv ČR
SPL – Strategický plán LEADER

SRR – strategie regionálního rozvoje
SVL – sociálně vyloučená lokalita
SZP – Společná zemědělská politika
ÚP – Úřad práce ČR
VHD – veřejná hromadná doprava
VLS – Vojenské lesy a statky, státní podnik
VPP – veřejně prospěšné práce
ZDO – základní dopravní obslužnost
ZCHÚ – zvlášť chráněné území (ochrany přírody)
ZO ČSOP – základní organizace Českého svazu ochránců přírody
ZSJ – základní sídelní jednotka
ZŠ – základní škola
ZUŠ – základní umělecká škola
ZVZ – zákon o veřejných zakázkách (č. 137/2006 Sb.)

1 Úvod

1.1 Kontext a cíl

Agentura pro sociální začleňování začala v posledních letech pracovat v několika menších venkovských lokalitách, kde je vesměs nedostatek poskytovatelů sociálních služeb i pracovních příležitostí. Nabídka podpory, kterou Agentura poskytuje pro účely sociálního začleňování, byla doposud zaměřena spíše na situaci ve městech. Chce však rozšířit své poradenské kompetence o specifika venkovského prostoru. Chce získat znalostní bázi pro problematiku venkova ohroženého chudobou a sociální exkluzí. Bázi sloužící i k potvrzení smysluplné role ASZ v řešení této problematiky.

Předložená studie přináší nejprve určitý teoretický rámec pro nutně diferencovaný přístup – zkoumá relevantní typologie českých venkovů. V dalších kapitolách mapuje a hodnotí vybrané existující nástroje a možnosti dotační podpory především na celostátní úrovni, ale zčásti i na úrovni krajů. Hledá inspiraci v zahraničí a v jiných regionech ČR a ještě vytváří zárodek systému shromažďování a výměny zejména dobrých, ale zčásti i špatných (přínejmenším jako varování před slepými uličkami, případně pro prevenci přehnaných očekávání a následných zklamání) zkušeností a příkladů¹. Sleduje přitom možnosti jak podpory zvenčí, tak rozvoje a mobilizace vnitřních zdrojů. Logickým vyústěním jsou sady doporučení jak pro veřejnou správu jako celek (zatím především na celostátní úrovni), tak obzvláště pro samotnou ASZ.

Po oponentuře se předpokládá projednání v širším kruhu konzultantů a vedle případných strukturálních změn v činnosti ASZ také rozpracování dílčích analytických témat a především načrtnutých doporučení v roce 2014.

Hlavním cílem, k němuž se analýza i návrhy vztahují, je udržitelný (ve více významech tohoto slova) **rozvoj zaměstnanosti na venkově**.

Z výše zmíněných lokalit venkovského charakteru bylo zadavatelem vybráno šest, na nichž je zkoumán vliv vybraných celostátních nástrojů regionálního rozvoje, na nichž se z tohoto hlediska hodnotí metodický přístup ASZ a „nad nimiž“ jsou konstruovány základní prvky informačního systému resp. znalostní báze. Těchto šest vybraných lokalit je – zhruba od severovýchodu na jihozápad ČR – Osoblažsko, Mikulovicko, Moravský Beroun, Ralsko, Žluticko a Poběžovicko. V tomto „standardním“ pořadí jsou také obvykle uváděny v příslušných pasážích studie. Stručný popis jednotlivých lokalit je v podkapitole 1.3.

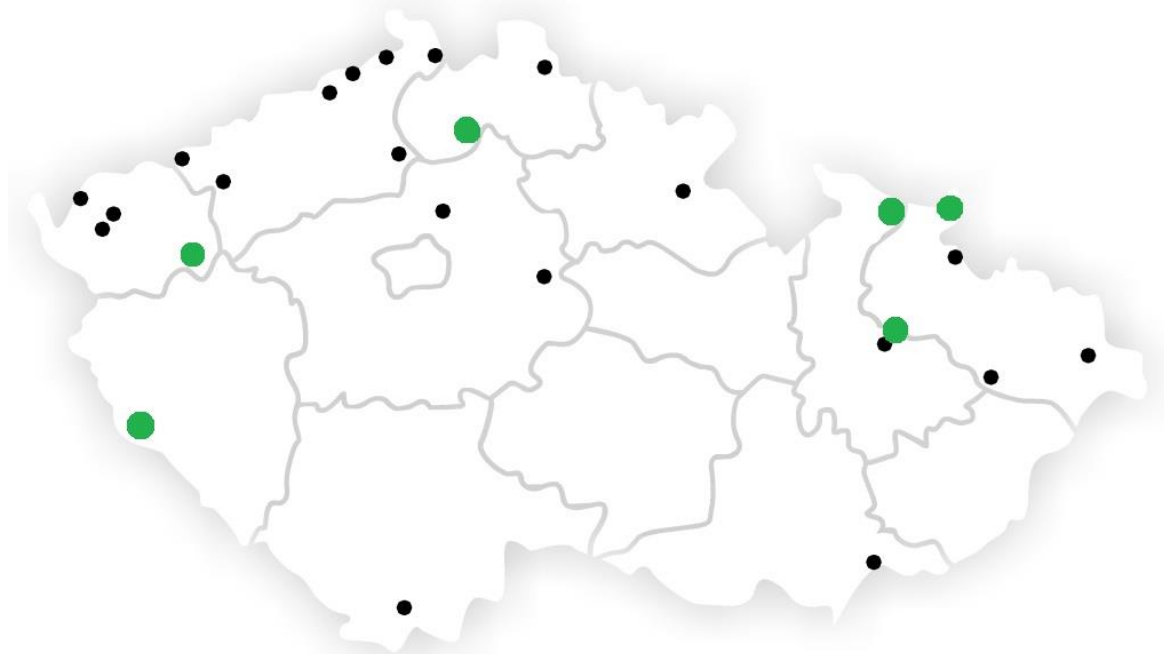
Specifika venkovského prostoru přinášejí potenciální problém s vymezením (zkoumané, vybrané) lokality. Otázka případných skladebných částí je naznačena v následující podkapitole. Lokality jsou obecně definovány jako tzv. funkčně vymezené území². V praxi toto vymezení zhusta vede na úroveň

¹ Až v případné další studii budou příklady podrobněji vyhodnoceny a kriticky prověřeny, v této fázi se budou uvádět především s ohledem na to, „co je o nich známo“, tj. obvykle z vlastní prezentace aktérů.

² „Funkčně vymezeným územím pro řešení sociálně vyloučených lokalit a prevence jejich vzniku jsou především mikroregiony, obce, svazky obcí, regionální centra a jejich zázemí (na úrovni ORP) apod.“ (Drhová, ústní sdělení)

správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) nebo obcí s pověřeným obecním úřadem (POÚ). Tuto úroveň nelze určit stejně pro celé území s hledem na rozmanité přírodní, historické, kulturní aj. podmínky. Například autoři jedné ze situačních analýz sice používají poněkud nejednoznačné určení lokality „Žlutice a okolí“, nicméně docházejí k nanejvýš logickému závěru, že „na možnosti zaměstnání je tedy zapotřebí dívat se v kontextu širšího regionu, zejména v kontextu Karlovarského kraje.“ (SPOT 2013). Podobně třeba problémy s mobilitou (dojížděním zejména do práce) jsou obvykle lépe uchopitelné v rámci svazků obcí (mikroregionů) nežli jednotlivých obcí. Samozřejmě je v této oblasti zároveň nutno prozkoumat možnost intervence ze strany krajů (prostřednictvím objednávání ZDO).

Funkční hledisko v zásadě nezahrnuje tzv. cyklickou migraci na krátké vzdálenosti. Například na Žlutickou prostor tohoto typu migrace sice jen lehce přesahuje správní obvod POÚ, ale tento nevelký přesah zahrnuje sídlo v obvodu sousední ORP a dokonce i sousedního kraje.

Obr. 1: Vyznačení vybraných lokalit (zelené kroužky) na mapce všech lokalit působení ASZ v současné době. Zdroj: www.socialni-zaclenovani.cz, zvyraznění vlastní.

1.2 Použité metody

Naprostou převládající metodou v této fázi výzkumu byl tzv. desk research, tedy kompletace a analýza druhotných dat z existujících publikací a dalších zdrojů. Tato metoda byla doplněna dvěma konzultacemi s lokálními koordinátory ASZ (polostrukturované rozhovory trvající 1,5 – 2,5 hodiny) v regionech a průběžnou konzultací prostřednictvím elektronické pošty s pracovníky na ústředí ASZ,

především Vítém Lesákem. Součástí procesu byly i dva „kontrolní dny“, porady či konzultace na osobním setkání se zástupci ASZ v Praze.

1.3 Struktura studie

Následující kapitola č. 2 (Popis vybraných lokalit) má logicky ještě „vstupní“ charakter. Obsahuje stručné popisy vybraných lokalit a u každé také několik vybraných pasáží z relevantních dokumentů (především situačních analýz), na jejichž obsah dále reagují především doporučení v kapitolách č. 7 a 8.

Kapitola č. 3 (Venkov a venkovy) se zabývá typologiemi venkovského prostoru. Samotné typologie třídí podle několika hledisek (např. dílčí x komplexní, teoretické x praktické,...). Vybrané popisuje podrobněji a hodnotí je z hlediska zařazení vybraných lokalit.

V první podkapitole kapitoly č. 4 (Vyhodnocení různých existujících relevantních dotačních programů) jsou stručně popsány různé existující relevantní zejména dotační programy (především celostátní, přeshraniční mezinárodní a krajské) působící ve prospěch chudých nebo vzdálených venkovů. Ve druhé podkapitole je takto popsán a zhodnocen Program rozvoje venkova 2007-2013. Obě podkapitoly zahrnují přehled známých (resp. dostupných) výsledků hodnocených programů na vybrané lokality. Třetí podkapitola stručně zmiňuje přípravy na čerpání z fondů Evropské unie v dalším programovém období (2014-2020), samozřejmě z hlediska předmětu studie a s výjimkou Strategie regionálního rozvoje ČR pro uvedené období.

V kapitole č. 5 (Kritické vyhodnocení strategií regionálního rozvoje) je stručně připomenut obsah zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, a popsány a kriticky vyhodnoceny Strategie regionálního rozvoje ČR jednak pro roky 2007-2013, jednak pro 2014-2020.

V kapitole č. 6 (Inspirace v zahraničí i doma) jsou uvedeny vybrané (především kladné, inspirativní) příklady podpory regionálního rozvoje resp. zmenšování regionálních disparit ze zahraničí (především ze sousedních států) i z různých tuzemských regionů. Příklady jsou v zásadě čerpány z deskripce v otevřených, dobře dostupných zdrojích. U vybraných příkladů a jejich zdrojů (vyhodnocených jako nejzajímavější, nejvhodnější) budou v navazující studii získány podrobnější údaje (a také informace o vnímání) z terénu.

Kapitola č. 7 (Doporučení pro veřejnou správu) je prvním ze dvou sad doporučení. Tato je adresována obecně orgánům a institucím veřejné správy především na celostátní, ale i nižších úrovních.

Doporučení zahrnují mj. identifikaci známých resp. předpokládaných finančních zdrojů, podněty pro mezirezortní spolupráci nebo koordinaci a podobně. U vybraných lokalit jsou pojmenovány příklady konkrétní problémů, samozřejmě s návrhy nebo alespoň náměty na řešení.

Druhá sada doporučení je v závěrečné kapitole č. 8 (Potřebné intervence ASZ). Doporučení lze rozřadit do několika okruhů:

- Co může ASZ udělat pro naplnění doporučení z předchozí kapitoly
- Další otázky na hlubší zkoumání
- Další možnosti soustavných (např. vytváření znalostní báze) i ad hoc aktivit ASZ v zájmu jak dalšího působení ve vybraných (případně zvažovaných) lokalitách, případně v prevenci vzniku sociálně vyloučených lokalit ve venkovském prostoru.

V závěrečné kapitola jsou konkrétní doporučení ze situačních analýz jednotlivých analýz komentována z pohledu předmětné tematiky, poznatků uvedených v předchozích kapitolách a autorových osobních zkušenostech.

1.4 Specifika venkovského prostoru, relevantní pro sociální exkluzi a inkluzi

- Menší velikost sídel a z toho vyplývající silnější sociální kontrola (s klady i zápory).
- Nižší hustota osídlení i „hustota“ pracovních míst (a z toho vyplývající problémy s dopravou resp. s mobilitou). Z toho vyplývají také problémy ve vymezení a v identifikaci sociálně vyloučených lokalit. Přístup použitý v zásadní Gabalově analýze byl prvotně orientován na městské lokality: „Na jedné straně se může jednat o jednotlivý dům, ve kterém žije několik jednotlivců či rodin, nebo celou městskou čtvrť čítající několik stovek nebo dokonce tisíc obyvatel na straně druhé.“ (Gabal 2006). Podobný uplatnila například i Tereza Dvořáková ve své nedávno zpracované regionální analýze: SVL jsou „místa v obcích (dům, ulice, čtvrť)“ (Dvořáková 2013). Nejde jen o formulace a urbanistické uspořádání, ale zcela prakticky i o kvantitativní aspekt. V malých obcích s řádově stovkami obyvatel se může efekt prostorového vyloučení projevit i při nižším počtu zasažených lidí, než je konvenčních 25. Kromě toho může v rámci jedné obce s více oddělenými místními částmi nebo obecně v rámci skupiny blízkých sídel³ projevit efekt jakési metapopulace⁴.
- Relativně vyšší význam zemědělství resp. obecně primární sféry v rámci místní ekonomiky. Tento rozdíl se ale v posledních letech rychle zmenšil a je vesměs menší, než se obecně má zato. V souvislosti s tím ale existuje nezanedbatelný potenciál využití zemědělství v širokém smyslu (včetně např. zahrádkaření a jiných způsobů samozásobení potravinami) při překonávání sociálního vyloučení jako takového i některých jeho konkrétních důsledků.
- Zřejmě⁵ menší význam etnicity v sociálním vyloučení než v městském prostoru.
- Vyšší podíl rodinných domů a nižší cena nemovitostí k bydlení. Ilustrace z jedné situační analýzy: „Imigrace z důvodu nízké pořizovací ceny nemovitostí není jen fenoménem Moravského Berouna. Jde o součást dlouhodobého trendu, kdy se menší obce stávají právě z tohoto důvodu atraktivními pro nízkopříjmové skupiny.“ (Pelikánová a Šmoldas 2013). Obecněji pak „Periferní venkovské oblasti dlouhodobě ztrácejí mladší a vzdělanější populaci.

³ Volně podle Nunvářové 2007: sídlo je seskupení sídelních jednotek (domů) včetně hospodářských objektů a dopravních zařízení na určitém vymezeném území, obvykle urbanisticky oddělené od dalších sídel. Nelze ho zaměňovat s pojmem obec (ve smyslu samosprávné veřejnoprávní korporace).

⁴ V ekologii „Metapopulace je vlastně populace populací, respektive soubor lokálních populací propojených občasnou migrací. Migrace nemůže být nepřetržitá...“ (Storch 2000)

⁵ Nutno prověřit v navazující studii, viz také kap. 8

Na periferii zůstávají obyvatelé s nižšími příjmy a důchodci. V posledním době můžeme sledovat přistěhování obyvatel s nízkými příjmy, pro něž periferie představují jedno z mála míst s cenově dostupným bydlením.“ (Sýkora 2010 ex Pelikánová a Šmoldas 2013)

- **+další**, např.: menší kapacita místních institucí, nižší nabídka vzdělávací podpory (např. SŠ), demografická struktura (stárnoucí...), horší politické postavení v centrech při vyjednávání o zdrojích, ...

Jakési zbytnělé motto či naopak subtilní soubor východisek této studie poskytují Perlín a Chromý (2011):

„Z hlediska budoucího vývoje venkova a jeho rozvoje lze za **klíčové faktory** považovat:

- kvalitu lidského a sociálního kapitálu
- schopnost aktivizace územních společenství

Teze: Rozvoje není možno dosáhnout jen díky podpoře nebo programům na podporu venkova (‘shora’), ale především snahou a činností samotného venkova (‘zdola’).

Nezbytné podmínky (‘shora’):

- zmírnění nerovnosti šancí (změna postojů, hodnot, významů, očekávání),
- širší nabídka a diverzifikace možností (diverzifikovaná, cílená podpora)
- eliminace negativních důsledků ‘přirozeného’ vývoje (nikoliv rozvoj pro rozvoj).“

Není důvod se domnívat, že by to neplatilo pro chudý nebo vzdálený venkov⁶.

⁶ Pracovní pojem, zamýšlený pro „typ“ venkova společný aktuálním i potenciálním lokalitám působení ASZ ve venkovském prostoru. Ze stylistických důvodů může být použit i kratší výraz „periferní venkov“ (srv. podkap. 3.3.4)

2 Popis vybraných lokalit

2.1 Krátký popis samotných lokalit a výběr inspirativních pasáží z existující dokumentace

Pro důkladnější popis samozřejmě odkazujeme na jednotlivé zpracované resp. zpracovávané situační analýzy případně další dokumenty.

V lokalitách Osoblažsko, Ralsko a Žluticko působí ASZ od ledna 2013 a ve zbývajících od července 2013. V období od 2008 do června 2011 už působila v lokalitě „Jesenicko“, která zahrnovala i území Mikulovicka.

2.1.1 Osoblažsko

Osoblaha, Dívčí Hrad, Hlinka a Slezské Pavlovice: čtyři spolupracující obce leží v severní části mikroregionu Osoblažsko, který je tvořen celkem sedmi obcemi. Osoblaha je obcí největší (málo přes 1100 obyvatel) a administrativně nejdůležitější – jedná se o obec s pověřeným obecním úřadem. Celý mikroregion potom spadá do ORP Krnov. (ASZ 2013)

V situační analýze je Osoblažsko charakterizováno jako oblast více než půl století výrazně závislou na státu a jeho veřejných politikách. To platí i pro oblast distribuce sociálních nerovností. Možno říci, že v osoblažském regionu jsou nejchudší i nejbohatší obyvatelé dlouhodobě závislí na dotační politice státu, resp. nyní i na společné hospodářské politice Evropské unie. (Janák, Bezděk a Pilát 2013)

Další relevantní, štěpné nebo sporné úryvky ze situační analýzy (Janák, Bezděk a Pilát 2013):

- S příchodem Romů Osoblaha získala jednu neoddiskutovatelně pozitivní věc, ochotnický kroužek.
- Dalším významným milníkem v historii regionu je Sametová revoluce a konec dotovaného zemědělství, s tím spojený zánik státního statku a ztráta zaměstnání pro většinu místního obyvatelstva.
- Z rozhovorů s kompetentními podnikateli vyplývá, že největším ohrožením sociálního podnikání v oblasti zaměstnávání sociálně vyloučených osob jsou proměny dotační politiky.
- Reálnou možností zvýšení příjmů těch nejvíce marginalizovaných skupin obyvatelstva je tzv. práce na černo. V žádném případě není snahou této studie doporučovat rozvoj šedé ekonomiky.
- Pro rozvoj regionu a snížení počtu ploch brownfields bychom doporučovali spolupráci s Mikroregionem – Sdružením obcí Osoblažska a pravidelným aktualizováním těchto ploch, kdy ucelený přehled může poskytnout jasné informace potenciálnímu zájemci o investování v tomto kraji. Spolu s tímto bychom odkázali i na projekt financován z evropských fondů, který realizuje CzechInvest pod názvem Národní databáze brownfieldů, která je dostupná na www.brownfielddy.cz, kdy tato webová prezentace obsahuje seznam brownfieldů celé České republiky. Bohužel ale k množství ploch uvedených v následující tabulce č.18 je na těchto webových stránkách uveden pouze jeden (!) objekt z dané lokality.

⁷ Národní databáze brownfieldů: Seznam brownfieldů, [online]. [Citováno dne 1. 8. 2013, dostupný na <http://www.brownfielddy.cz/seznam-brownfieldu/>]

- Těžiště příspěvku obcí k socioekonomickému rozvoji však zůstane v budování kolektivního sociálního kapitálu a vzájemné důvěry, v podpoře spolkového života, společenských akcí umožňujících setkávání a společnou činnost.

2.1.2 Mikulovicko

Mikulovice leží v bývalém okrese Jeseník, město je zároveň příslušnou obcí s rozšířenou působností a funguje i jako spádově město. Mikulovice jsou součástí mikroregionu Zlatohorsko, do něhož patří i další čtyři obce, které navázaly spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování – jde o: Supíkovice, Velké Kunčice, Písečná a Hradec – Nová Ves. Mikulovice jsou poměrně velkou obcí s více než 2700 obyvateli. Nejmenší obcí je Hradec – Nová Ves s více než 300 obyvateli, ostatní tři obce jsou střední velikosti s počtem obyvatel od 600 do 1000. (ASZ 2013)

Názor, že „Rozvojové možnosti tohoto regionu související se socioekonomickou situací by měly směřovat do podpory malého a středního podnikání především v oborech, které nejsou závislé na lokální kupní síle obyvatelstva“, (Hruška a spol. 2013) by zasluhoval důkladnou argumentaci a diskusi. Přínejmenším to druhé lze předpokládat při přípravě strategického plánu lokality. Existují totiž i argumenty pro názor víceméně opačný – aspoň v tom smyslu, napřed se zaměřit na krátké ekonomické cykly v rámci lokality popř. sousedních mikroregionů a až po vyčerpání tohoto potenciálu řešit „zbytkové“ problémy na základě toku zboží a kapitálu na větší vzdálenosti.

Další nosné nebo naopak problematické myšlenky a podněty ze situační analýzy (Hruška a spol. 2013):

- Vyhledávání a koordinace těchto projektů je časově náročná, proto by měla vzniknout projektová kancelář, která by zajišťovala čerpání z těchto fondů. Z důvodu potřeby rozvoje celého regionu by měla projektová kancelář působit nejméně na úrovni mikroregionu, nejlépe na úrovni MAS.
- Dopad rizika se zvyšuje na periferiích, kde však obyvatelé mají oproti centrům výhodu vlastních hospodářství, kterými si vypomáhají a díky nimž mnozí obyvatelé přežívají negativní dopady ekonomické recese. Lidé žijící v těchto oblastech mívají nižší životní nároky než lidé žijící v centrech. V řadě měst, obcí a regionů se pak stále častěji objevují problémy s narůstající sociální exkluzí. Dochází k výraznému od-etnizování problematiky sociálního vyloučení.
- Největším střetem při využití tohoto areálu je nejednotný majitel budov a pozemků. Zatímco objekty budov jsou ve vlastnictví obce, pozemky patří společnosti Lesy ČR.
- Obyvatelé regionu však poukazují na problém plánovaného zrušení pošty, která kromě normální funkce pošty zastává také funkci bankomatu. Hruška a spol. 2013.
- Měl by se orientovat na posilování tržní pozice zejména v sektoru cestovního ruchu, volnočasových aktivit a také v oblasti aktivního přístupu k zájemcům o bydlení v podhorských lokalitách vzhledem k venkovskému charakteru a čistému životnímu prostředí. (Hruška a spol. 2013).

2.1.3 Moravský Beroun

Moravský Beroun je třítisícové město na hranici Moravskoslezského a Olomouckého kraje. Zatímco do roku 2005 byl součástí prvního z nich, v uvedeném roce byl přiřazen ke druhému. Nyní tvoří periferii okresu Olomouc, respektive jeho relativně samostatnou část v Nížkém Jeseníku. Město se – podobně jako jeho okolí – potýká se strukturálními problémy. Je zde sedmnáctiprocentní nezaměstnanost, která ostře kontrastuje s 9 procenty v Olomouci a jejím okolí. Nedostatek příležitostí pro uplatnění vede ke značnému odlivu mladých lidí a celkovému vylidňování. Tento jev dokumentují četné neobydlené domy, se kterými se lze setkat prakticky ve všech částech města. (ASZ 2013) Kromě jádrového sídla má 4 další místní části a celkovou katastrální výměru 5122 ha, takže ač se jedná o jedinou (samosprávnou) obec, v problematice svázané s rozlohou a polohou (vzdálenostmi) funguje prakticky jako malý mikroregion.

Podněty ze situační analýzy (Pelikánová a Šmoldas 2013):

- Samotný fakt stávající neexistence „ghett“ lze považovat za výhodu při hledání řešení – ve městě nedochází ke ghettoizaci na základě etnické nebo sociální charakteristiky. Sociálně patologické jevy se nekonzcentrují na jednom místě a nevzniká žádná viditelná bariéra mezi majoritou a sociálně vyloučenými.
- Chápání terénní služby jako prostředku vedoucího k sociální aktivizaci, motivaci a větší kompetenci vyloučených jsme například nezaznamenali nikde.
- Nejen zaměstnavatelé, ale i uchazeči jmenují jako překážku problematickou dopravní obslužnost. Vzhledem k tomu, že většina obyvatel sociálně vyloučených lokalit nevlastní automobil, je pro ně například takřka nemožné dostat se domů z odpolední směny ve Šternberku. Téměř všichni oslovení by přitom byli ochotni za práci dojíždět – do Šternberka všichni až na jednoho (jako důvod uvedl nerentabilitu dojíždění), do Bruntálu všichni až na dva (jako překážku uvedli špatné spoje).
- Slabou stránkou rozvoje podnikání a infrastruktury je nedostatečná dopravní obslužnost některých obcí, a to hlavně ve večerních hodinách, ve dnech pracovního klidu anebo v zimním období. Proto přicházíme s návrhem komunitního dopravního podniku, jenž by chybějící spoje nahrazoval. Počáteční investice by mohly být dotovány, podnik by mohl v konkurenci uspět za podmínek odpovědného zadávání veřejných zakázek.
- Projekt sociální farmy může stavět na zemědělské tradici regionu. Ze SWOT analýzy 2008 vyplývá, že jeho silnými stránkami jsou vhodné podmínky pro pastevectví a příležitostí je alternativní využití zemědělských pozemků bývalé zemědělské výroby pro farmové chovy zvěře anebo rozvoj agroturistiky a venkovské turistiky. Slabou stránkou je naproti tomu „nedostatek krajových specialit pro rozvoj cestovního ruchu“. Za podpory dotačních programů na zemědělství by sociální farma přinášela místním kvalitní lokální produkty, jako jsou sýry, mléko, máslo. Zároveň by farma fungovala jako sociální podnik – poskytovala by individuální přístup k potřebám pracujících (prostřednictvím komplexních poradenských služeb ve spolupráci s neziskovými organizacemi) a rekvalifikace.
- SWOT analýza poukázala na řadu slabých stránek: slabou regionální identitu anebo zprůhledně historické a rodové vazby. K nápravě tohoto stavu by mohla přispět komunitní moštárna a palírna ovoce, jež by sdružovala okolní malopěstitele. Podnik by mohl využít

ovocnářské tradice v regionu a v malém nákladu by produkoval mošt či slivovici. Moravský Beroun by mohl získat vlastní produkt, který by posiloval hrdost občanů na obec. Opět by bylo možné zapojit Místní akční skupinu či vytvořit družstvo.

2.1.4 Ralsko

Město Ralsko s 2054 obyvateli je správním obvodem ORP Česká Lípa a správním obvodem OPÚ Mimoň a je tvořeno sedmi obecními částmi Kuřívody, Dolní Krupá, Náhlov, Ploužnice, Hvězdov, Boreček, Hradčany. (ASZ 2013) Situace popsaná u Moravského Berouna zde platí v ještě extrémnější míře, neboť se taktéž jedná o jedinou obec, ale s katastrální výměrou asi 3x větší (cca 17 100 ha) při o málo víc než polovičním počtu obyvatel. Z hlediska rozvoje místní ekonomiky je jasně pozitivní, že v rámci lokálního partnerství bylo zadáno zpracování analýzy regionálního trhu za účelem doporučení na zřízení udržitelného sociálního podniku (Podlaha, osobní sdělení, 2014).

Další podněty a postřehy ze situační analýzy (Spalová a Pospíšilová 2013):

- V budoucnu by se komunita obyvatel lokality mohla tmelit např. při budování fotbalového hřiště a posezení u něj a následně např. v rámci fotbalových zápasů na hřišti, opékaček, grilovaček atd.
- Trochu kontraproduktivně v tomto smyslu působí to, že v lokalitě je na údržbu zeleně a úklid mezi bytovkami zaměstnána profesionální četa, takže ostatní obyvatelé v tomto směru z pohodlněli a zvykli si, že se o údržbu veřejných prostranství nemusejí sami starat.
- Během rozhovorů obyvatelé lokality zmiňovali také zájem o odkoupení zahrádek v okolí domů, které již v současnosti nějakým způsobem využívají. Zde se také skrývá velký potenciál budoucího rozvoje lokality a příležitost ke zkvalitnění života obyvatel a nelze než doporučit obci Ralsko, aby o odkoupení zahrádek s majitelem pozemků jednala a nabídla je obyvatelům k odprodeji za přijatelnou cenu.
- Z terénního šetření vyplynulo, že většina stávajících obyvatel (shodně vlastníci i nájemníci bytů) nevidí jako reálné se z Náhlova do budoucna odstěhovat. (...) Dalo by se říct, že jedním z důvodů je skutečnost, že většina obyvatel zde žije dlouhodobě, už si zde zvykli, usadili se, jsou nějakým způsobem zapojeni do vztahových sítí v lokalitě – mají tu široké příbuzenstvo, děti kamarády ze školy, znají dobře svoje sousedy a vědí, co od sebe mohou očekávat.
- V celém Náhlově není jediný obchod, ani se základními potravinami, pošta, lékař, lékárna, bankomat, školka, škola. V Náhlově končí silnice, dále je průjezdná pouze přes bývalý vojenský prostor, k průjezdu je nutné mít povolení a silnice není v zimě sjízdná. Vzdálenost na úřady do Mimoně tak osciluje mezi 18 km v létě (přes vojenský prostor) a 30 km v zimě (po běžné okresní silnici). (...) Náhlov je infrastrukturou navázán na město Osečná, vzdálené od obce 5 km po silnici. Zde jsou veškeré služby (obchody, lékař) a také základní škola a mateřská škola, kam docházejí děti z Náhlova. (...) O víkendech nejezdí autobusy ČSAD vůbec. Cesta autobusem ČSAD do Osečné trvá 9 minut a stojí 10 Kč, autobus dále pokračuje do Českého Dubu (13 km, 25 minut, 18 Kč). Z Osečné navazují spoje do

Stráže pod Ralskem (17 km, 54 minut, 32 Kč), při cestě do Mimoně (27 km, cca 1,5 hodiny, 54 Kč) je nutno ve Stráži znovu přestoupit. Také při cestě do Liberce je přestupním místem Osečná – cesta dlouhá 36 km trvá takto celkem 1 hodinu a stojí 52 Kč.

- Kdo může, stěhuje se pryč, migrace je velká, i kyvadlová (Kanada – Plouznice a zpět), tudíž místní obyvatelé takřka nejsou nositeli snah o zlepšení jejich života, zásahy přicházejí zvenčí.

2.1.5 Žluticko

Studovaná lokalita zahrnuje samotné město Žlutice a dále sídla Ratiboř, Valeč, Vrbice a Albeřice.

Postavení Žluticka jako periferní oblasti s relativně nízkým počtem obyvatel, a tedy malou voličskou základnou, způsobuje podle některých respondentů z řad místní polické reprezentace a veřejné správy také nízký zájem o region ze strany národních a krajských politiků. Jakkoli je těžké odhadovat, do jaké míry je toto vnímání oprávněné, je zřejmé, že Žluticku je v regionálních analýzách a strategiích Karlovarského kraje, a to jak na úrovni investic, tak podpory rozvoje lidských zdrojů nebo sociálních služeb, věnována poměrně omezená pozornost (což nejspíše souvisí i se značnou celkovou obecností řady dokumentů). (SPOT 2013)

Podněty ze situační analýzy (SPOT 2013):

- Lesnické firmy si dlouhodobě drží jen minimum stálých zaměstnanců, převážně jde o nejkvalifikovanější pozice (např. technici, manipulátoři lesnických strojů, management). Oproti tomu málo kvalifikovaná pracovní síla je najímána sezónně, přičemž tlak na minimalizaci ceny se promítá do jejich platového ohodnocení. Veřejné zakázky dále nezohledňují místní vazby, může tak docházet k paradoxním situacím, kdy lesy na Žluticku spravuje firma z Toužimi a firma ze Žlutic zase spravuje lesy na Lounsku, přičemž u dodavatele, který nemá vazby na místní zaměstnance, se snižuje pravděpodobnost zaměstnání místních obyvatel. To má dopad jednak na momentální zaměstnanost, zároveň to ale znamená i ztrátu kontinuity zaměstnání, což s sebou nese i ztrátu vrstvy pracovníků, kteří mají s danou prací zkušenost. Z širší perspektivy tento přístup může být viděn i v kontextu místních vazeb a vztahů, kdy zaměstnávání znamenalo investici do pracovníků žijících v lokalitě práce, což s sebou neslo mimo jiné i prohlubování místní identity.
- Specifická je pak situace ve Žluticích, které v posledním roce výrazně navýšily počet míst na VPP. Práce je navázána na jednotlivé městské instituce: Technické služby Žlutice, s. r. o. a Žlutická teplárenská, a. s. (27 míst a 2 společensky účelná místa), Lesy Žlutice, s. r. o. (cca 20 míst), samotné město (okolo 10 míst), přičemž pro nárůst VPP je podstatná zejména provázanost mezi technickými službami, městskými lesy a městskou teplárnou, která od roku 2000 využívá kotle na biomasu. V posledním roce došlo k jejich úzké spolupráci, zaměstnanci Technických služeb Žlutice na VPP spolupracují na přípravě štěpky z městských (a dalších) lesů, štěpka slouží jako palivo pro teplárnu patřící městské firmě Žlutická teplárenská, a.s., které štěpku Technické služby Žlutice prodávají (koordinace je zajištěna částečným personálním provázáním vedení firem). Teplárna pak poskytuje dodávky tepla pro většinu domácností ve Žluticích. Byť někteří respondenti se dívali skepticky na kvalitu štěpky a vedlejší náklady, které tímto systémem městu vznikají, podle vyjádření (dnes již bývalého) ředitele technických služeb a městské teplárny (v jedné osobě) je cílem zajistit pokrytí 40 %

spotřeby štěpky pro teplárnu z vlastních zdrojů, což by se odrazilo na snížení ceny tepla (zbytek štěpky je nadále nakupován na trhu).

- Obce na Žluticku tvoří jednu zónu (zóna č. 29) v systému integrované dopravy IDOK. Podle tarifu IDOK jsou měsíční náklady pro dojíždění do Karlových Varů (bez případného využití městské veřejné dopravy v Karlových Varech, která není součástí integrované dopravy) pro dospělého člověka 1 580 Kč. Měsíční jízdenka se slevou pro děti stojí 790 Kč. I přes riziko srovnání nesrovnatelného je možné postavit roční náklady, které na Žluticku dosahují 18 960 Kč do kontrastu s roční jízdenkou v pražské MHD (4 750 Kč), která umožňuje cestování ve větší oblasti s nesrovnatelně hustší a intenzivnější dopravní obsluhností.

2.1.6 Poběžovicko

Poběžovice představují správní a hospodářské centrum pro široké spádové území, včetně šesti přidružených částí mají 1752 obyvatel. Přímo na území města se jedná o komunity v běžné zástavbě v centru, další lokality se vyskytují v okolních obcích Drahotín, Mnichov a Rybník. (ASZ 2013)

- Při osobním jednání se starostové obcí Mnichov a Rybník vyjádřili, že nevnímají, že by se na území jejich obcí vyskytovala SVL, případně že by hrozil její vznik. Prvním krokem při zpracování výzkumu tedy bylo získání celkového přehledu o situaci v regionu. Dále město Poběžovice použilo v přihlášce pro popis obyvatel dotčených lokalit slovo „komunity“. Toto označení ale není pro většinu lokalit vhodné – na některých místech se jedná o lokality obývané pouze jednou rodinou, na jiných místech zase o různé domácnosti, které mají pouze stejnou adresu bydliště, netvoří však společnou komunitu ve smyslu vzájemných interakcí či společného uplatňování zájmů. Označení komunita bychom mohli s omezením akceptovat pouze pro lokalitu v Masarykově ulici v Poběžovicích. (...)V lokalitě bydlí dle informací samotných obyvatel celkem 16 osob, všechny romského původu. Bydlí dle vlastního vyjádření ve třech bytech, ale celý obytný prostor je podle našeho pozorování volně propojený, obyvatelé také sdílí společně hygienické zázemí. Pro obyvatele této lokality by tak bylo možné použít označení komunita⁸.
- Poběžovice nejsou plošně rozsáhlé, žádná z lokalit nacházejících se ve městě tak není vzhledem k centru výrazně excentricky položena. Dosah všech ve městě dostupných služeb se tedy počítá maximálně ve stovkách metrů a lokality z prostorového hlediska nejsou oproti ostatním „nevyločeným“ částem města svou polohou znevýhodněny. Nejedná se v žádném případě ani o funkční periferie – domy nesousedí např. s výrobními areály apod.
- Problém sociálního vyloučení na Poběžovicku se týká jak majoritní části společnosti, tak romské minority. Odhadujeme, že v celé skupině obyvatel ohrožených sociálním vyloučením tvoří Romové asi 125 osob, tedy zhruba 40 %. V některých lokalitách tvoří Romové celou nebo velice výraznou část populace (např. Drahotín, Masarykova, Zámělič), některé lokality jsou smíšené, jinde výrazně převažuje majoritní populace (např. Rybník, Mnichov). Smíšené rodiny, ač existují, jsou spíše výjimkou. Problematiku sociálního vyloučení na Poběžovicku tedy není vhodné etnizovat, byť vzhledem k početnímu zastoupení v celkové populaci regionu jsou Romové ohroženi relativně více.

⁸ Nabízí se spíše označení komunita (pozn. JG)

- Frekvence spojů je dostatečná, z některých obcí ovšem autobusy nevyjíždějí v optimálních časových polohách. Ředitelem školy byl jmenován příklad Rybníka, odkud autobus vyjíždí již v 6.06 hodin. Právě tato skutečnost v kombinaci s delším časem jízdy (v rozpětí 20–45 minut) vede občas dle ředitele k absencím některých žáků (pokud jim autobus ujede, nemají již možnost stihnout začátek školního vyučování). Dalším problémem je dle ředitele cenová dostupnost školního jízdného – nejchudší rodiče nemají občas peníze na jízdenku, což se opět projeví absencí žáka (bylo zmíněno, že např. děti z jedné z místních částí dochází někdy do školy i pěšky).
- Kombinace špatného technického stavu domů a nízkých příjmů povede stále více domácností na Poběžovicku do tzv. energetické chudoby. Tou je myšlen stav, kdy domácnosti nejsou schopny finančně pokrývat spotřebu energie nutnou k vytápění domu a provozu domácnosti. Z našeho pohledu panuje důvodná obava, že technický stav mnoha domů ve sledovaném regionu se bude v průběhu několika dalších let stále zhoršovat (do domů se neinvestuje vůbec nebo pouze minimálně), přičemž zejména bytovky se můžou velmi brzo přiblížit na konec své životnosti.
- Mezi některými obyvateli Poběžovicka panuje relativně vysoká míra solidarity. Vypomáhají si vzájemnou prací (pomoc na stavbě, zahradě), ale i materiálně. Předávají si výpěstky z vlastních zahrad nebo jiné produkty domácího hospodaření (vejce, maso). Jeden z respondentů vypověděl, že přežívá v podstatě díky pomoci přátel – jeden ho zaměstnává na „melouch“, další ho zásobuje např. masem (...).
- Romští obyvatelé Poběžovicka se dle svých s předsudečným chováním setkávají velice málo, na Poběžovicku samotném dokonce podle svých slov vůbec. Občas „se něco stane“ např. v Domažlicích, ale lidé to nevnímají jako ohrožení. Uzavřenost některých skupin (rodin) Romů způsobuje spíše jiná představa o trávení volného času, případně špatná socioekonomická situace.

2.2 Tabelární přehled vybraných lokalit

Přehledné vymezení vybraných lokalit a jejich začlenění do vyšších administrativních struktur je uvedeno v tabulce č. 1.

Lokalita	Obce	POÚ	(OO P ČR)	Mikroregion	MAS	ORP	okres	kraj	NUTS II
<i>Osoblažsko</i>	Osoblaha, Dívčí Hrad, Hlinka, Slezské Pavlovice	Osoblaha	Město Albrechtice	Sdružení obcí Osoblažska	Rozvoj Krnovska	Krnov	Bruntál	Moravsko-slezský	Moravsko-slezsko
<i>Mikulovicko</i>	Mikulovice, Supíkovi- ce, Velké Kunětice, Pí- sečná a Hradec – Nová Ves	Zlaté Hory (M), Jeseník (4)	Zlaté Hory	Zlatohorsko	Vincence Priessnitz pro Jesenicko	Jeseník	Jeseník	Olomoucký	Střední Morava
<i>Moravský Beroun</i>	Moravský Beroun	Moravský Beroun	Moravský Beroun	Moravsko- berounsko	Nízký Jeseník	Šternberk	Olomouc	Olomoucký	Střední Morava
<i>Ralsko</i>	Ralsko ⁹	Mimoň	Mimoň	Podralsko	Podralsko	Česká Lípa	Česká Lípa	Liberecký	Severovýchod
<i>Žluticko</i>	Žlutice, Čichalov, Vrbice, Valeč	Žlutice	Žlutice	Vladař	Vladař	Karlovy Vary	Karlovy Vary	Karlovarský	Severozápad
<i>Poběžovicko</i>	Poběžovice, Drahotín, Mnichov, Rybník	Poběžovice	Poběžovice	Radbuza, Dobrohost	Český les	Domažlice	Domažlice	Plzeňský	Jihozápad

Tab. 1: Přehled vybraných lokalit

⁹ Jen některé místní části

2.3 Tabelární přehled místních akčních skupin působících ve vybraných lokalitách

		Plocha (km ²)	Počet obyva- tel	Po- čet obcí	For- ma	Rok vzniku	Hod- noce ní 2012	Fungování	Orientace	Spoluprá-ce
Osoblažsko	Rozvoj Krnovska	530	17 356	24	o.p.s	2004, ale 2008 přestavba	C	Nejisté - i kvůli špatně dostupným údajům a dokumentům. Jediným zakladatelem je město Krnov, které po poklesu počtu obyvatel i vstoupí.	Problém heterogenity (dva dosti odlišné mikroregiony), ale Osoblažsko není nijak přehlíženo, skoro naopak.	ASZ má dobré povědomí, vazba na LP zatím neexistuje.
Mikulovicko	Vincence Priessnitz e pro Jesenicko	719	40 486	24	o.p.s	2013	-	Zatím tažená manažerkami „shora“	Zatím těžko říci, spíš ambiciózní než skromná.	Zatím +- jen otřukávání.
M. Beroun	Nízký Jeseník (směrem do Olomouce je nově vzniklá MAS	318	12 000	19	o.s.	2005	A	Dojmy z webu: částečně. Aktuální SPL nedostupný. Ale existuje i DP o možnostech rozvoje (Slunská 2011)	Poslední údaje ve statistice jsou z 2011. Záměr na poslední výzvu (18.) v r. 2013 lze hodnotit příznivě: venkovská ekonomika,	Zatím minimální. Projekty Lidé lidem i Venkov má co nabídnout vypadají

	Šternber- sko)								mikropodniky...	slibně.
Ralsko	Podralsko	1054	53 000	51	o.s.	2004, v dubnu 2013 rozšířena o býv. MAS Skleněný Nový Bor	A	Bezproblémové, ale momentálně asi trochu útlum.	Všestranná, možná s mírným sklonem k obecní infrastruktuře, kultuře a cestovnímu ruchu	Zájem o vstup do LP, projekt Učme se podnikat (pro SŠ).
Žluticko	Vladař	1756	85 550	54	o.p.s	2006	B	Dříve obecně hodně aktivní, z hlediska Žluticka teď orientace na Valeč na jednu rekvalifikační firmu	Široký záběr. Mj.pomáhá MAS Rozvoji Krnovska	Zatím omezená, ale mají zájem.
Poběžovicko	Český les	1 512	60 926	77	o.s.	2004	A	Bezproblémové	Tradice, (hipo-)turistika	Donedávna malá, zlepšení s pracovníci z Poběžo- vic, MAS má zájem o strat.plán LP.

Tab. 2 Přehled místních akčních skupin

2.4 Dílčí závěr

Společné a naopak rozdílné charakteristiky vybraných lokalit není snadné specifikovat a korektně popsat. Situační analýzy a další zdroje, zmíněné v následující kapitole, obsahují velké množství informací různé povahy a relevance. Pro jejich uchování, validaci a vytěžování navrhujeme založit a provozovat databázový systém nebo alespoň jednoduchý přehled, viz doporučení 2.5) v kapitole č. 8.

Specifické komentáře k relevantním doporučením, obsaženým v situačních analýzách jednotlivých lokalit, jsou soustředěny v příloze č. 1.

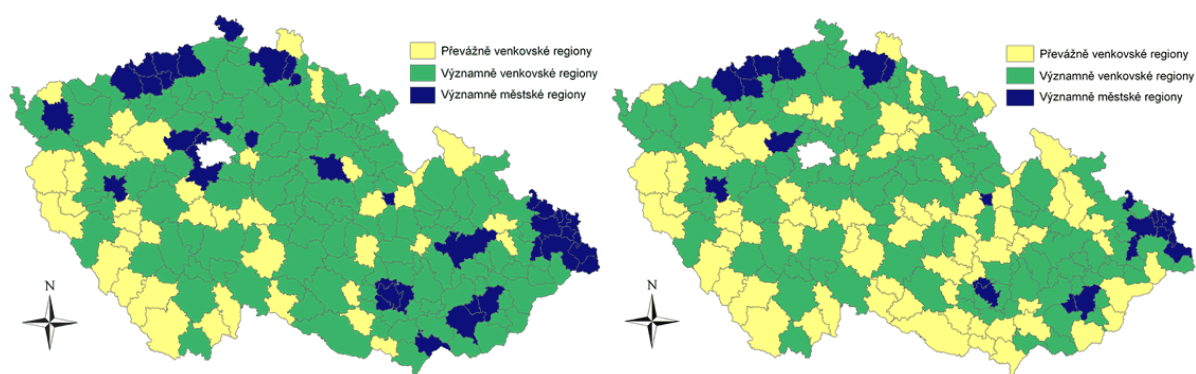
3 Venkov a venkovy

3.1 Definice venkova

Problematika definice venkova jako taková není předmětem této studie. Proto zde jen ve stručnosti připomeňme, jaké existují skupiny kritérií pro vymezení venkovského prostoru:

- Demografická
- Urbanistická
- Sociologická
- Životního stylu

Ad demografická kritéria: v první řadě počet a hustota obyvatel. Hustota do 100 – 150 (první hodnotu používá Eurostat, druhou OECD) obyvatel na kilometr čtverečný a velikost obce do 2000 nebo 3000 obyvatel.

Obr. 2: Klasifikace správních obvodů ORP podle míry venkovskosti při použití kritéria hustoty obyvatel. Vlevo při hodnotě 150 obyvk/km², vpravo 100 obyvk/km². Modře vyznačené plochy jsou významně městské a žlutě naopak převážně venkovské regiony. Zdroj: Perlín 2009

Zvláštní význam má i škálování – neplatí, že čím je menší zrno, tím spolehlivější výsledek. Např. v obci Josefův Důl žije na rozloze 0,66 km² celkem 469 obyvatel s průměrnou hustotou zalidnění 719,9 obyvk/km²). OECD i Eurostat používají NUTS III, tedy kraje. To má ale stejně slabiny při mezistátním srovnávání. Každopádně v ČR doporučuje Perlín (2009) úroveň POÚ nebo ORP.

Navíc celá řada městských obcí (podle libovolného kritéria) se skládá z více menších místních částí, které ovšem v takovém případě již spolu s dominantní obcí hodnotíme jako městské. Existují i regionální specifika – zejména v Čechách existují obce s méně než 3000 (výjimečně i méně než 2000) obyvatel, které podle takřka všech ostatních znaků lze označit jako města, a naopak na jižní Moravě mají některé vesnice (urbanisticky, sociologicky, atd.) více než 2000, v extrémním případě i více než 4000 obyvatel. ČSÚ (2008) používá a hlavně v sadě analýz o postavení venkova v jednotlivých krajích v r. 2009 použil následující definici venkova: jsou to obce do 2000 obyvatel a také vesnice do 3000 obyvatel, kde je zároveň hustota zalidnění do 150 lidí na kilometr čtvereční.

3.2 Typologie venkovů

Sociální ekolog Bohuslav Blažek (mj. 1993-2001 místopředseda Spolku pro obnovu venkova) důrazně a pregnantně (už v titulu: Venkovy. Anamnéza, diagnóza, terapie) připomněl pluralitu, proměnlivost a strukturovanost venkovského prostoru (Blažek 2004): „Mechanistická městská civilizace unifikuje svět, aby v něm mohl platit jeden model myšlení a vnímání, organická venkovská civilizace respektuje a udržuje rozmanitost malých místních světů a vyvíjí pro ně místní modely (...) Venkovská společnost je tedy pluralitnější, proměnlivější a z hlediska možností jejího zlepšení mnohem méně ovlivnitelná lidskou organizací a technikou než velkoměstská /zato zničit se dá technikou velmi snadno.“ Hlavní příčina je ovšem v dosud přetrvávajícím vlivu přírodních podmínek, proměnlivých v prostoru i čase, na antropogenní struktury ve venkovském prostoru – hmotné i nehmotné.

Aktuálně (a lapidárně) Perlín a Chromý (2011) v jednom z výstupů projektu Regionální diferenciaci venkovských obcí Česka: disparity a možnosti rozvoje (WD-01-07-1): „České venkovy měly, mají a i v budoucnosti budou mít z hlediska rozvoje odlišné šance a odlišné možnosti“.

Binek a kol. (2007) přehledně shrnují typy typologií podle použitých kritérií:

- Velikost
- Poloha
- Urbanismus (sídelní struktura)
- Vybavenost (ex Maříková 2003)
- Historie (Perlín 2005)

Obecný význam typologie shrnují takto: „Typologizace venkovského prostoru je úvodním a nezbytným krokem k jeho analýze, poznání v souvislostech a k následnému navržení možných nástrojů oživení. Typologie umožňují přejít od diverzifikovaného souboru prvků k malému počtu relativně homogenních kategorií. Pro systémové řešení řady problémů venkova a nastavení plošných rozvojových mechanismů je účelová strukturace venkova velmi důležitá.“ (Binek a kol.2007).

Ad velikost: „Základní typologie venkovského prostoru je postavena na velikostní a polohové diferenciaci obcí. Polohová diferenciaci je založena na dopravní poloze obcí.“ (Binek a kol 2007). Pro tuto diferenciaci zavádějí čtyř stupňovou škálu:

- A – Zázemí měst
- B – Obce s velmi dobrou dopravní polohou
- C – Obce s průměrnou dopravní polohou
- D – Obce se špatnou dopravní polohou.

Vcelku analogicky postulují autoři i sídlení typologii, která ale vychází z polohy obcí vůči urbanizovaným územím a urbanizačním osám. Lze rozlišit pět odlišných sídelních kategorií, které vykazují různé předpoklady pro rozvoj:

- sídla v suburbánním území jádra,
- sídla na hlavních urbanizačních osách,
- sídla na vedlejších urbanizačních osách,
- sídla mimo urbanizační osy,

– sídla v marginálním území.

Květnaté charakteristiky jednotlivých typů se značným přesahem do aspektu rozvojového potenciálu jsou uvedeny v příloze č. 2.

Maříková (2003) se pokusila o typologii (diferenciaci) jednotlivých obcí bez snahy o vylišení větších celistvých území vytvářejících na principu sousedství omezené množství regionů s určitou mírou podobnosti. Použila kritérium občanské vybavenosti (důležité z hlediska kvality života na venkově) a definovala 4 kategorie:

1. Bohatá – obec má základní i mateřskou školu, lékaře, více obchodů, knihovnu a další vybavenost.
2. Základní – obec má základní školu, lékaře a alespoň jeden obchod.
3. Malá – obec má pouze obchod a školu s prvním stupněm nebo lékaře, který dojíždí pouze některé dny v týdnu.
4. Žádná – obec nemá žádný ze základních prvků vybavenosti (škola, lékař, obchod).

Z historických důvodů připomeňme jedno z nejstarších známých členění českého (resp. československého) venkova, a to podle územně-hospodářských hledisek:

- venkovský prostor v zázemí velkých měst a průmyslových aglomerací (v oblastech těžby nerostů a- v zázemí ostatních měst s průmyslovou činností),
- venkovský prostor v územích s převahou zemědělství (jednak ve velmi úrodných a výnosných oblastech, jednak v oblastech s průměrnou úrodností a výnosností zemědělství),
- venkovský prostor v přírodně a hospodářsky znevýhodněných oblastech (v pohraničních územích, s rozvolněným osídlením lazového typu, v ostatních horských a podhorských oblastech). (Slepička 1971)

Uvedené členění spolu s typologií Binka a kol.(2007) založenou na urbanistických strukturách představují přechodné, složitější systémy s ambicemi na kombinaci či syntézu několika dílčích kritérií.

Z genetického hlediska je třeba ještě krátce představit typologii Radima Perlína (2003), kombinující kritéria historická, sociální, ekonomická a fyzickogeografická. Podle dané kombinace je možné v českém venkovském prostoru identifikovat několik základních typů venkovského osídlení.

Jednotlivé typy jsou charakteristické svým historickým vývojem a současnou sociálně ekonomickou pozicí. Autor ovšem rezignoval na vytyčení přesných hranic potažmo jednoznačné kartografické znázornění. Akcentace historických hledisek částečně odrazila i v názvosloví:

- Suburbánní zóna
- Venkov v bohatých zemědělských oblastech
- Bohaté Sudety
- Chudé Sudety
- Vnitřní periferie
- Moravsko-slovenské pomezí

Tato typologie však nemá jen nějaký metodický nebo dokumentární význam. Pět ze šesti vybraných lokalit se totiž nachází v tzv. bohatých Sudetech (jen Poběžovicko v těch tzv. chudých).

Bohaté čili severní Sudety se táhnou v pásu osídlení podél severozápadní a severovýchodní hranice Sahají od Ašského výběžku přes Karlovarsko, severočeskou konurbaci, oblast Českého středohoří, Liberecko, krkonošské a orlické podhůří až na Jesenicko. Pro tuto oblast je charakteristická velmi rychlá industrializace na bázi lehkého průmyslu (textilní, sklářský) a s ní spojenou velmi intenzivní urbanizací. Kromě růstu velkých měst, docházelo v této oblasti také k přeměně původních venkovských sídel na sídla částečně urbanizovaná nebo sídla s významnou rolí průmyslové výroby. Původní zemědělská výroba rychle ztrácela svůj význam. Poněkud jiný vývoj prodělala část tohoto území na levém břehu Labe. V souvislosti s rozšířením těžby hnědého uhlí zde docházelo od konce 19. století k rozšiřování těžkého průmyslu, strojírenství, pochopitelně těžby a později i chemického průmyslu. Rychle rostoucí povrchová těžba a koncentrace ekonomických činností se především v období po druhé sv. válce velmi rychle zasloužily o naprostou degradaci venkovského prostoru a o jeho zničení na relativně velkých rozlohách. Sociální obnova a obnova sídelní struktury je v reálném horizontu vyloučena.

Odsun původního německého obyvatelstva byl v období let 1947-1953 velmi rychle nahrazen. (na rozdíl od jižních Sudet podél hranic se SRN a Rakouskem). Dosídlování Sudet v kombinaci se socialistickou industrializací byla v tomto regionu relativně úspěšná. Ve specifickém postavení se v tomto regionu objevilo původní německé osídlení v prostoru Českého středohoří. V této oblasti původního německého obyvatelstva byla zemědělská výroba vždy velmi významná. Neexistence významnějších mikroregionálních a lokálních center vedla k pouze částečně úspěšnému dosídlení Českého Středohoří a k přirozenému zániku celé řady sídel. (Perlín 2005)

Dodejme, že relativně nízká míra industrializace je charakteristická – arci v menším plošném měřítku – i pro regiony vybraných lokalit, přinejmenším pro Žluticko, Ralsko a Osoblažsko.

Dílčí závěr: Tato podkapitola má sloužit jako trochu obšírnější uvedení do problematiky, kterou důkladněji předvedeme v podkapitole následující. Smyslem celého úsilí je vpsledku zformulovat, co mají a nemají „venkovské“ lokality spolupracující s ASZ společného, jak moc si mohou navzájem vyměňovat zkušenosti (jistě hodně, ale jak moc jsou prakticky přenosné), jak moc se mohou inspirovat jinde, jestli jsou jejich zájmy (zájmy na jejich rozvoji, především pak systémové – trvalá pracovní místa) hájena na krajské a celostátní úrovni. Jestli mají hodně charakteristik společných, může být efektivnější podpora soustředěná do určitého typu venkova.

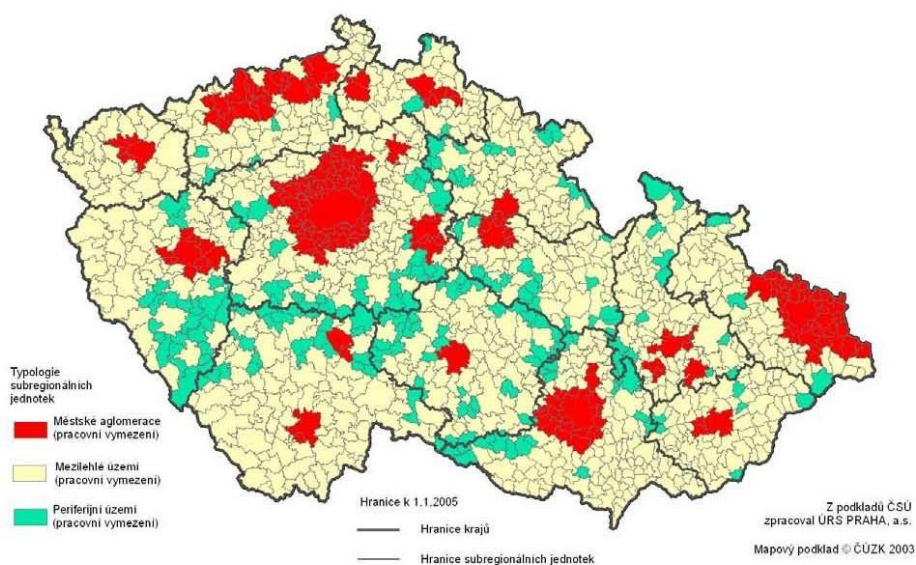
3.3 Vybrané typologie a vybrané lokality

Z hlediska vybraných lokalit hodnotíme dvě typologie z celostátních koncepčních dokumentů (a několik dalších jen zmíníme), dále koncept vnitřních periferií (Musil a Müller 2005) a v závěru této kapitoly dvě komplexní typologie s ambicí vystižení potenciálu rozvoje (Bernard 2011 a Perlín 2010).

3.3.1 Program rozvoje venkova 2007-2013

Program rozvoje venkova České republiky pro roky 2007 -2013 konstatuje, že „venkovské prostory v ČR je třeba rozlišit na příměstské, mezilehlé a odlehlé. V současné době jednoznačně přijaté vymezení těchto typů neexistuje.“ Přitom ale „městské aglomerace a periferijní území byly vymezeny v minulosti“. Vzápětí PRV postuluje, že „Za příměstský venkov lze považovat venkovské obce v rámci městských aglomerací, resp. úzce vymezených urbanizovaných území (s více než 50 000 obyvateli), odlehlý venkov zahrnuje zejména tzv. periferijní území, tj. území s nepříznivými sociálně – ekonomickými charakteristikami obyvatelstva a osídlení. Mezilehlý prostor pak zahrnuje zbývající území ČR. (...) Soudě podle přiložené mapky s „první pracovní podobou“ vymezení tří typů venkova (která však „bude však ještě významně upravována“) vymezení je převzato z ne běžně dostupného materiálu (Dupal, Müller a Olšar 2005). PRV dále konstatuje, že „Zatímco v příměstských prostorech probíhá přirozený proces přesunu bydlení a ekonomických činností z měst do okolních venkovských obcí, na který by mělo navázat dovybavení těchto obcí infrastrukturou, v mezilehlých a odlehlých oblastech je nutné použít celou strukturu nástrojů pro zvýšení diverzifikace činností i zlepšení kvality života, atraktivitu pro trvalé bydlení a podnikání.“

Typologie prostorů pro klasifikaci venkovských obcí

Obr. 3: Typologie prostorů pro klasifikaci venkovských obcí. Zdroj: PRV 2006

Podle tohoto vymezení neleží žádná (!) z vybraných lokalit v tzv. periferijním území.

3.3.2 Strategie regionálního rozvoje

Ze Strategie regionálního rozvoje ČR pro léta 2007-2013 (SRR 2006) zde citujeme jen pasáž o typologii venkova, jinak podrobněji ji hodnotíme v kapitole č. 5.

Strategie charakterizuje tři základní typy českého venkova, ale bez přesného, natož grafického vymezení:

„V České republice existují přibližně tři typy venkovských oblastí, ve kterých se prosazují odlišné trendy. Tato odlišnost vyplývá z jejich polohy vůči urbanizovaným oblastem.

- Venkovské oblasti v zázemí velkých měst (příměstský venkov), které jsou ovlivněny suburbanizací a zaznamenávají výrazný nárůst své populace, což ovlivňuje jejich rozvojové a zvláště investiční priority. Obyvatelstvo pracuje především ve výrobě a službách v rámci dojížděky do spádových měst, ale většina půdy je využívána pro zemědělství. Tlak urbanizace klade nároky na uspořádání území a ochranu přírodního prostředí.
- Průměrně rozvinuté venkovské oblasti ve větší vzdálenosti od velkých sídelních center (mezilehlý venkov), ale s dobrým dopravním spojením a relativně dostupnou infrastrukturou. Mají stabilizované osídlení a prodělávají proces hospodářské diversifikace. Tyto dobře dostupné venkovské regiony mají potenciál stát se rekreačním zázemím městských oblastí, což opět specificky dopadá na jejich potřeby. Je potřeba zachovat jejich zemědělský potenciál, zvýšit tempo hospodářské diversifikace a posílit jejich vztahy se středními a malými městy.
- Periferní venkovské oblasti, řídké obydlené, izolované od spádových měst a hlavních dopravních sítí (odlehlý venkov). V rámci osídlení ČR se nacházejí v úrovni okresů a mikroregionů. Zejména se jedná o příhraniční a hornaté regiony na severovýchodě republiky. Vzhledem k rozloze území ČR není ani tak překážkou absolutní vzdálenost od centra (Prahy) a od nejvýznamnějších exportních zemí (SRN), i když i to hraje svou roli, ale spíše možnost rychlého dopravního spojení. V této poloze máme na mysli zejména síť dálnic a rychlostních komunikací. Největší problémy periferních regionů způsobuje nedostatečné dopravní napojení na regionální centra, což vyvolává potíže při dojížděce za prací. Odlehlost se podílí na udržování vyšší než průměrné nezaměstnanosti, nízké úrovni příjmů obyvatel, základních služeb a celkovém útlumu ekonomických aktivit v území, který není plně kompenzován příjmy z cestovního ruchu a zemědělství. Periferní regiony trpí nezájmem investorů, kteří do nich neumístit'ují nové výroby.“ (SRR 2006)

Tyto charakteristiky jsou ovšem jen variací na obecnou evropskou typologii, založenou na stupni zapojení daných venkovských oblastí do národního hospodářství a na jejich poloze vůči urbanizovaným oblastem (CAP 1997), viz také příloha č. 3.

SRR 2006 dále bez jakýchkoliv argumentů nebo odkazů uvádí, že „Dlouhou dobu byly vzhledem ke vzdálenosti od rozvojových center periferními regiony příhraniční oblasti. Vzdálenost od center rozvoje, zejména od Prahy, byla jednou z bariér rozvoje.“ Domnívám se, že to můžeme pro jednoduchost pominout.

3.3.3 Další typologie

Výše zmíněné triády evokují další podobné typologie. Obecně srozumitelné pojmy město, blízký venkov a vzdálený venkov užívá například Václav Cílek. Vzhledem ke kontextu klade důraz na hledisko Středočeského kraje:

„Českou krajinu můžeme zhruba rozdělit do tří základních zón - je to město, blízký venkov a vzdálený venkov. Hranice těchto tří zón se neustále přelévá, protože vybudováním dálnice se vzdálený venkov

snadno stává blízkým venkovem. Město a blízký venkov spolu stále více splývají. V posledních letech se sice objevuje trend, že počet obyvatel Prahy se mírně, velmi mírně snižuje, ale lidé se obvykle nestěhují příliš daleko. Naproti tomu vzdálený venkov se spíš vyliďňuje, je špatně dostupný a k doktorovi je daleko.

Pokud nezastavíme trend ztráty krajiny a pokud striktně nestanovíme zastavitelné a nezastavitelné plochy, pak se rozsáhlé části středních Čech budou stále víc stávat jakýmsi urbanizovaným zázemím hlavního města, parkově-zemědělskou megapolis, jakou známe z úseku mezi Průhonicemi a Rudnou. Naproti tomu vzdálenější venkov pomalu zarůstá, jeho prostředí je stále čistější a přirozenější. Většina scénářů budoucnosti počítá v měřítku dalších deseti dvaceti let s růstem velkých měst a jejich satelitů, ale objevují se i četné hlasy, které očekávají, že 21. století bude znamenat renesanci vesnice. Internet, malé firmy, lokální výrobky, ekologické zemědělství, venkovská turistika, stárnoucí populace žijící v klidnějším prostředí bývalých chalup znamená, že venkov se může stát jakousi volnější a příjemnější alternativou donedávna dominujícího města. Město má svou budoucnost, ale venkov také.“ (Cílek 2004)

Výduchová (2008) vymezila v okolí Brna tři zóny, z nichž první, metropoli nejbližší vykazuje znaky suburbanizace, druhá je přechodná a třetí rekreační. K vymezení použila následující kritéria:

- 1) Intenzita dojížděky za prací vyjádřená podílem ekonomicky aktivních obyvatel vyjíždějících za prací z jednotlivých obcí do Brna na celkovém úhrnu vyjíždějících ekonomicky aktivních osob z daných obcí
- 2) Dopravní poloha – vzdálenost intravilánu od silnic (vyšších tříd – D, R a I. třída) a od železnice
- 3) Exponovanost - nejkratší možná vzdálenost po silniční komunikaci od středu měst s více než 10 000 obyvatel do středu intravilánu jednotlivých klasifikovaných obcí.

Podobně tři (až čtyři) třídy obcí vymezili Kubeš a Kraft (2011) v Jihočeském kraji: periferní obce – semiperiferní obce – (suburbánní obce –) sídelní střediska.

3.3.4 (Vnitřní) periferie

Bernard (2011) v souvislosti s venkovem resp. regiony navrhuje pro akademické diskuse pojmy rozvinutý nebo zaostalý jako implicitně hodnotící a oceňuje z geografie pocházející základní rozlišení **oblastí exponovaných nebo jádrových** a na druhé straně **periferií**. Zohlednění prostorových aspektů má přitom v sociální geografii resp. regionalistice dlouhou tradici, sahající až k tzv. chicagské škole humánní ekologie (za průkopníka se považuje Roderick McKenzie), kterou shrnuli např. Blažek a Uhlíř 2002.

Pro naše téma je specificky podstatná koncepce tzv. vnitřní periferie, propracovaná v podmínkách Č(S)R Jiřím Musilem už v 80. letech 20. století (Musil 1988). Adjektivum „vnitřní“ je přitom lehce matoucí až zbytečné.

Autor použil pro vymezení periferních území v České republice soustavu sedmnácti indikátorů (viz příloha č. 4) volených tak, aby zahrnovala především sociologické dimenze analyzovaných

mikrojednotek¹⁰. „Mezi indikátory nebyly zahrnuty v prvním kroku analýzy polohové charakteristiky, jako např. poloha území u státních hranic, nebo vzdálenost použitých mikrojednotek k regionálním centrům, případně vzdálenost ke komunikacím vyššího řádu. Ty byly použity až v druhém kroku naší analýzy. Důsledkem tohoto přístupu bylo zjištění, že mezi periferní území České republiky se „nedostala“ území podél česko-bavorských hranic nebo hřebeny Krušných hor a dalších pohraničních horských oblastí, která jsou obvykle vnímána jako periferní. **Větší část námi zjištěných periferních území byla uvnitř České republiky a jen menší část podél státních hranic** (zdůraznil JG). To nás vedlo k použití pojmu vnitřní periferie, který má zdůraznit specifickou sociologickou povahu naší analýzy.“ (Musil a Müller 2008).

Za (vnitřní) periferie byla fakticky označena ta území, „která se hospodářsky nerozvíjejí, ztrácejí obyvatelstvo, demograficky stárnou, mají nižší sociálně-ekonomickou úroveň a horší technickou i sociální infrastrukturu než ostatní části území, mají starý bytový fond a objevují se v nich specifické sociální problémy spojené s exkluzí.“ (Musil a Müller 2008)

Spíše jen na okraj poznamenejme, že Hladíková (2010) považuje pojmy „vnitřní periferie“ a „sociálně vyloučená lokalita za synonymní. Tento přístup se ovšem jeví být ojedinělým (což je dobře, protože v opačném případě by hrozila četná nedorozumění a konfúze).

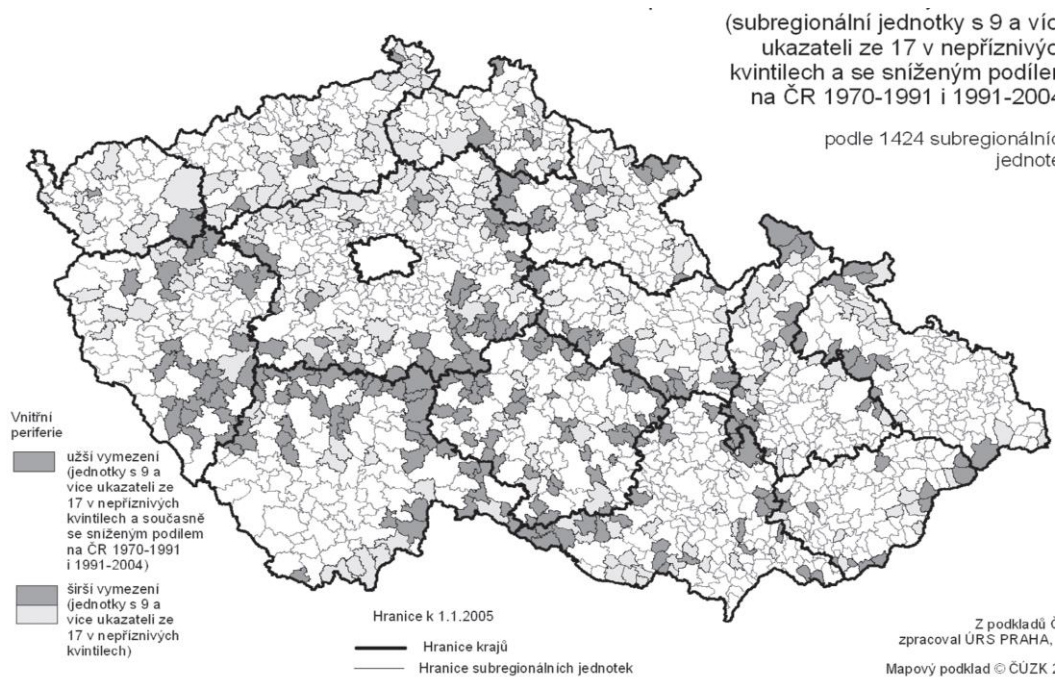
Ve výsledku odlišili Musil s Müllerem periferie v tzv. širším a tzv. užším vymezení. Specifikem užšího vymezení je to, že k výše zmíněným 17 kritériím se přidává kritérium úbytku obyvatel.

Výsledky potom vypadají takto:

- „Za periferní území v širším vymezení jsme označili území subregionálních jednotek, kdy 9 a více z celkového počtu 17 ukazatelů mělo v roce 2005 hodnoty ve dvou nepříznivých kvintilech (tj. 40 % jednotek s nejnižší nebo nejvyšší hodnotou ukazatele). Toto kritérium splňovalo 494 subregionálních jednotek (34,7 % ze všech v ČR). Žilo v nich k 1. 1. 2005 979 403 obyvatel země, čili 9,6 % obyvatel České republiky, a to na ploše 24 743 km², čili ploše tvořící 31,4 % území země.
- Za periferní území v užším vymezení jsme považovali území subregionálních jednotek, které splnily kritérium, kdy 9 a více z celkového počtu 17 indikátorů mělo v roce 2005 hodnoty ve dvou nepříznivých kvintilech a kdy se podíl obyvatelstva v těchto jednotkách, jak v období 1971–1991, tak i 1991–2004, na úhrnu obyvatelstva České republiky snižoval. Při tomto užším vymezení patřilo do kategorie periferních území 258 subregionálních jednotek, tj. 18,1% z České republiky. Žilo v nich k 1. 1. 2005 477 963 obyvatel republiky, čili 4,7 % obyvatel země na ploše 13 142 km², neboli na ploše tvořící 16,7 % území České republiky.“ (Musil a Müller 2008)

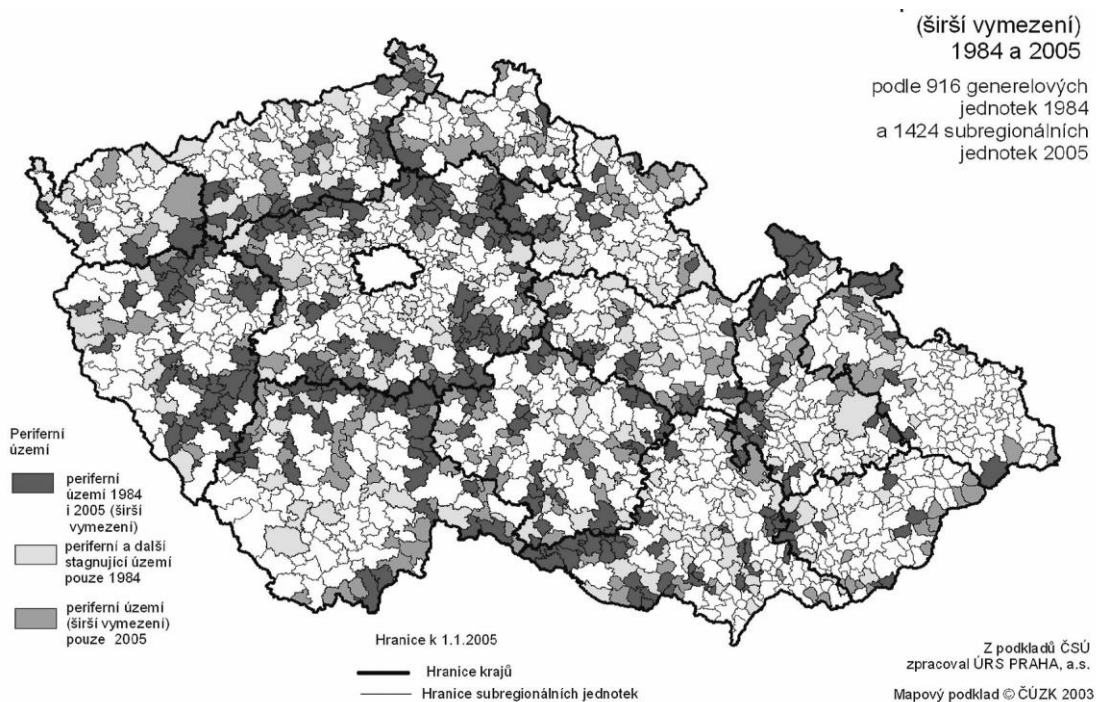
Následují mapové výstupy:

¹⁰ Při prvním zkoumání v 80. letech byly použity ad hoc nadobecní tzv. generelové jednotky, kterých bylo 914 (v průměru tedy připadaly dvě na jednu dnešní POÚ) a při opakování jiné, ale taktéž nadobecní „subregionální jednotky“, kterých bylo 1 424. Tato okolnost sice poněkud ztěžuje využití mapových výstupů pro hodnocení jednotlivých obcí nebo jiných současných jednotek, ale naštěstí ho úplně neznemožňuje.

Obr. 4: Mapa periferií z r. 2005, a to v užším i v širším vymezení

Je pozoruhodné, že žádná z vybraných lokalit s výjimkou Žluticka neleží v periferním území v užším vymezení. Při širším vymezení jsou ale periferiemi i Osoblažsko, Moravský Beroun a Ralsko.

Obr. 5: střednědobý vývoj – srovnání periferií v širším vymezení v letech 1984 a 2005

Postavení vybraných lokalit je z tohoto hlediska o poznání komplikovanější:

- Osoblažsko bylo (1984) a je (2005) periferní v širším vymezení
- Mikulovicko nebylo a není
- Moravský Beroun nebyl a je

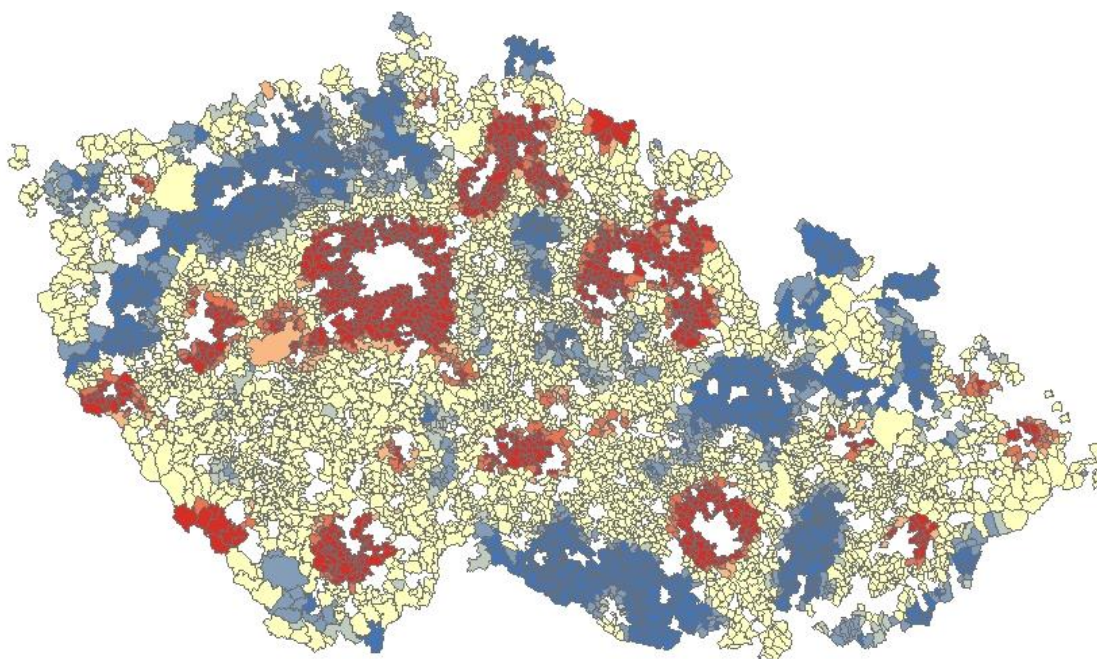
- Ralsko je, přičemž v r. 1984 nebylo z pochopitelných důvodů hodnoceno (vojenský výcvikový prostor sovětské armády)
- Žluticko bylo a je
- Poběžovicko sice není a nebylo, ale bezprostředně sousedí s obcemi Mutěním a Hostouň tvořícími generelní jednotku, které vykazovala znaky periferie v r. 1984 i 2005.

3.3.5 Rozvinutost venkovských obcí

Bernard (2011) stručně shrnuje výsledky výzkumného projektu Samospráva malých obcí a jejich endogenní rozvojový potenciál (GA403/09/1779).

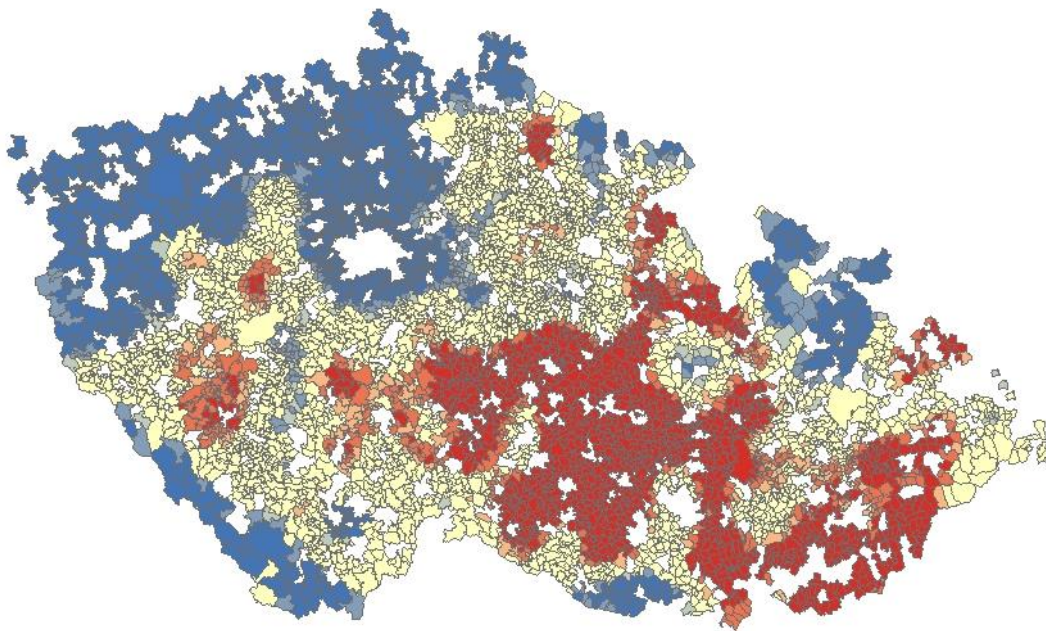
Pokud už pod tlakem praxe a regionalistiky přistupuje na používání pojmu rozvoj, zdůrazňuje jeho komplexní, multidimenzionální povahu, která zahrnuje nejen rozvoj ekonomiky, ale také dimenzi populační, obytnou, vybavenost službami, dopravní dostupnost nebo kvalitu životního prostředí.

Prostorová analýza na (prostorové a správní) úrovni obcí zpracovala sadu různorodých indikátorů týkajících se demografických a ekonomických charakteristik, místních služeb a lokální občanské společnosti. Data pocházejí převážně z let 1991-2003. Pomocí faktorové analýzy našli autoři v souboru indikátorů několik nezávislých rozvojových dimenzí – dimenzi lokální ekonomiky a vzdělanosti, dimenzi věku a schopnosti reprodukce, dimenzi intenzity veřejného dění a dimenzi sídelní stability.

Obr. 6: Prostorové rozložení dimenze lokální ekonomiky a vzdělání ve venkovských obcích.

Vidíme zásadní význam měst, zejména velkých, s kladnou výjimkou v severovýchodních Čechách (a na Domažlicku/Chodsku) a zápornou v Podkrušnohoří.

Obr. 7: Prostorové rozložení dimenze sídelní stability a politické angažovanosti ve venkovských obcích (Bernard 2011)

Zejména rozložení nízkých hodnot evidentně koreluje s územím vysídlení českých resp. moravských a slezských Němců ve druhé polovině 40. let 20. století. Plus okolí Prahy a pás mezi pražskou aglomerací a oblastí Českého středohoří.

Nepřekvapivě vybrané lokality jsou v obou dimenzích pod průměrem. I Poběžovice leží vně pozitivního ostrova kolem Domažlic (jádro Chodska). Ze Znojemska dosud žádná obec s ASZ nespolupracuje, což je s podivem. Může to být podmíněno historicky a geograficky, pokud oblast leží zcela mimo hlavní proudy migrace Romů.

3.3.6 Rozvoj – komplexní typologie

Pět let po výše popsané typologii venkova (Perlín 2000) vyvinul autor ve spolupráci se Silvií a Zdeňkem Kučerovými novou metodu (Perlín, Kučerová a Kučera 2010). Pracovali s daty z 5800 venkovských obcí (limitem byl počet 3 000 obyvatel), která vztáhli (sečetli, zprůměrovali apod.) na území POÚ (celkem 384).

Výběr 16 hodnocených ukazatelů byl proveden tak, aby reprezentoval **charakteristické jevy a procesy pro rozvoj venkovských obcí**. Byly zařazeny ukazatele hodnotící populační význam obce (počet obyvatel, migrační saldo), socio-kulturní charakteristiky (podíl rodáků, index vzdělanosti, index stáří), ukazatele společenské aktivity obyvatel (účast ve volbách a počet kandidátů), ukazatele technické infrastruktury a bytové zástavby. Ekonomické prostředí zastupovaly míra nezaměstnanosti, podíl vyjíždějících z obce, dotační aktivita a vliv rekreace byl hodnoceny prostřednictvím turisticko-rekreační funkce.

Metodou komponentní analýzy bylo určeno pět hlavních „komponent“ které vysvětlují dohromady přes 70% variability souboru. Jejich interpretace závisí na váze jednotlivých ukazatelů, které ji skládají. Autoři podle toho jednotlivé komponenty nazvali

- Velikost
- Růst
- Lidský potenciál
- Bydlení
- Dotace.

(jsou seřazeny podle své významnosti).

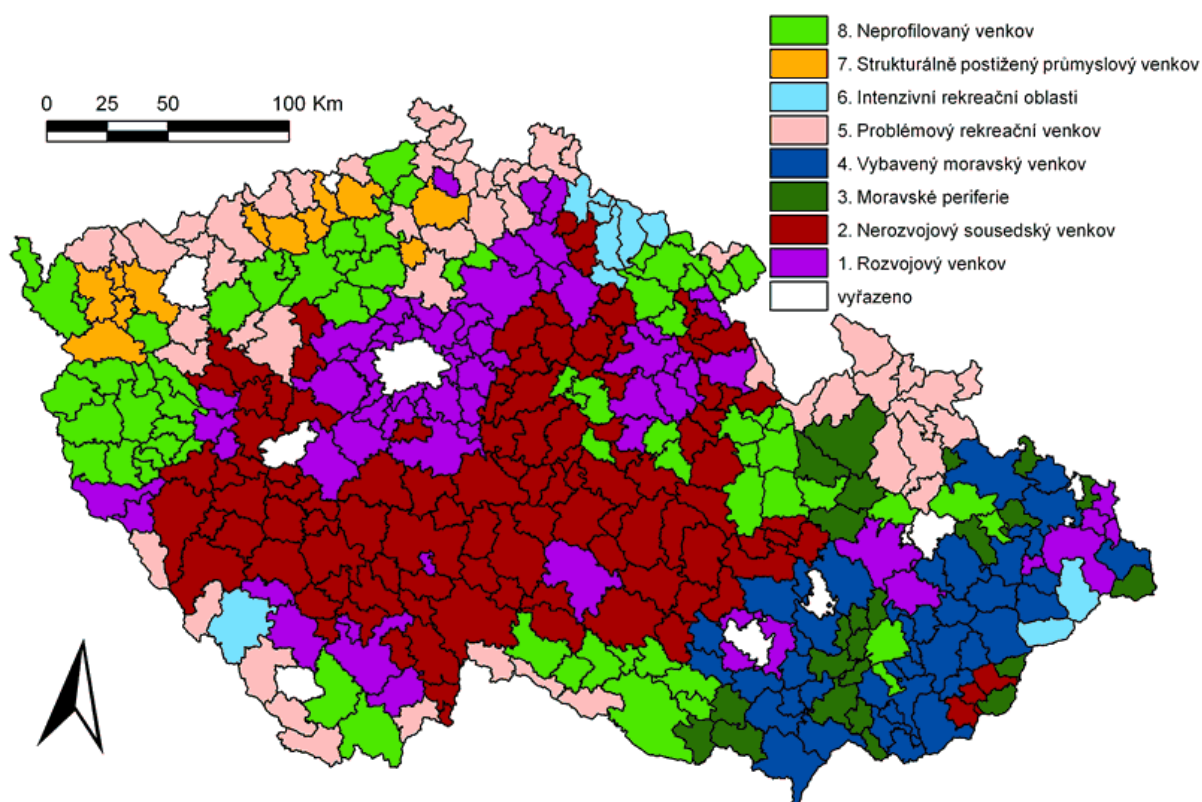
Rozložení zmíněných komponent potvrdilo, že základní rysy českého venkova určuje geografická poloha daných oblastí, a to jak „vertikální poloha“ daná populační velikostí sídel, tak poloha horizontální, daná blízkostí a dostupností center venkovských oblastí.

Hlavní rozdíly se ukázaly dva: jednak mezi Čechami a Moravou – zhruba řečeno –, jednak mezi územím kontinuálně osídleným a tím, odkud bylo po druhé světové válce vysídleno německojazyčné obyvatelstvo.

Podle kladných a záporných hodnot prvních čtyř hlavních komponent (bez „Dotací“) byly jednotlivé POÚ sdruženy do 16 a po zjednodušení do 8 tříd podle „potenciálu rozvoje“:

1. rozvojový venkov - nejvyšší migrační saldo, nejvyšší podíl nově postavených domů a další faktory, které jsou typické pro zázemí velkých měst (vysoká vzdělanost, nízká míra nezaměstnanosti, velká vyjíždka do zaměstnání)
2. nerozvojový sousedský venkov - hospodářsky slabé venkovské mikroregiony, které jsou také označovány jako vnitřní periferie (nižší vybavenost infrastrukturou, veřejná doprava a dotační aktivita, ale zato hodně sociální aktivity včetně účasti ve volbách; vyšší průměrný věk, ale nižší nezaměstnanost)
3. moravské periferie – záporné migrační saldo, vysoká míra nezaměstnanosti a nižší hodnoty indexu vzdělanosti. „Moravskost“ vyjádřená kromě polohy také velikostí, vysokým podílem rodáků a podobně.
4. vybavený moravský venkov – dobrá infrastruktura a vysoká intenzita veřejné dopravy a s tím spojená vyjíždka do zaměstnání. Populačně velké obce s vysokým sociálním kapitálem.
5. problémový rekreační venkov – turisticky atraktivnější než předchozí typy, vysoké zastoupení chat a chalup, ale také vysoká nezaměstnanost a nízká vzdělanost. Nízký průměrný věk a také účast ve volbách.
6. intenzivní rekreační oblasti – silná turisticko-rekreační funkce, relativně nízký podíl trvale obydlených domů a přitom intenzivní výstavba po r. 1990, nízká míra nezaměstnanosti a přitom nízká vyjíždka za prací
7. strukturálně postižený průmyslový venkov – podobný problémovému rekreačnímu venkovu, ale bez nemovitostí pro druhé bydlení a s nízkou turisticko-rekreační funkcí. Mnohde ale kladné migrační saldo a dobrá vybavenost infrastrukturou.
8. neprofilovaný venkov – víceméně průměrné hodnoty všech ukazatelů s výjimkou velikosti (malé obce) a nízké vybavenosti infrastrukturou. Celkový potenciál rozvoje není velký.

Další zjednodušení vedlo autory až ke třem základním typům venkova: metropolitní/suburbánní, český nerozvojový venkov (včetně tzv. vnitřních periférií) a venkov moravský (Perlín 2010).

Obr. 8: Typologie venkova podle potenciálu rozvoje. Zdroj Perlín 2010

Skoro všechny vybrané lokality leží na „problémovém rekreačním“ venkově s výjimkou Poběžovicka (nevyprofilovaný). V následující tabulce jsou shrnuty hodnoty jednotlivých komponent pro vybrané lokality. Vyjádření je relativní a semikvantitativní, kde +1 a +2 značí mírně a významně kladné hodnoty a -1 a -2 obdobně mírně a významně záporné.

	Velikost	Růst	Lidský potenciál	Bydlení	Dotace	Typ venkova
Osoblažsko	+2	-1	-2	-2	+2	Problémový rekreační
Mikulovicko	+2	-1	-1	-1	+2	Problémový rekreační
Mor. Beroun	+1	-1	-2	-1	-2	Problémový rekreační
Ralsko	+1	+2	-2	-1	-2	Problémový rekreační
Žluticko	+1	+1	-2	-1	-2	Problémový rekreační
Poběžovicko	-2	+2	-2	+1	+1	Neprofilovaný

Tab. 3: Relativní hodnoty hlavních komponent pro jednotlivé vybrané lokality a výsledný typ venkova

Příznivé hodnoty komponenty „Velikost“ je třeba chápat relativně – po masívní likvidaci samot a malých sídel ve vysídlených oblastech v 50. letech tam „zbyla“ relativně koncentrovaná sídelní struktura, odlišná od venkovů s nepřerušným osídlením (typicky ve středních a jižních Čechách a na Vysočině).

Komponenta „Růst“ zahrnuje především migrační saldo a bytovou výstavbu v několika posledních desetiletích.

Komponenta „Lidský potenciál“ odráží vzdělanostní strukturu, podíl rodáků a částečně i volební účast. Její výrazně nízké hodnoty skoro ve všech vybraných lokalitách ukazují, že je třeba soustředit podporu do tzv. lidských zdrojů a sociálního kapitálu, viz také kapitola 5.6.

Komponenta „Bydlení“ vyjadřuje jak stav resp. úroveň společné technické infrastruktury, tak vybavení domácností (druhá oblast vyžadující pozornost). Komponenta „Dotace“ je nejméně významná a zahrnuje jen dotační aktivitu obcí v letech 1998 až 2005.

Následují úplné popisy obou dotčených typů venkova:

Problémový rekreační venkov. Tento shluk POÚ se rozprostírá ve velké části českého pohraničí dosídlovaného po druhé světové válce. Jsou pro něj charakteristické spíše populačně větší obce (velikostně značně diferencované podle jejich polohy) s nejnižším podílem trvale obydlených domů a druhým nejvyšším rekreačně-turistickým potenciálem. Na základě toho se domníváme, že se jedná o turisticky atraktivní venkovskou oblast s vysokým zastoupením objektů druhého bydlení. Zároveň však představuje problémovou oblast z hlediska společenského a ekonomického. Je to shluk POÚ s nejvyšší mírou nezaměstnanosti a nízkými hodnotami indexu vzdělanosti. Volební účast při komunálních volbách v roce 2006 byla druhá nejnižší, ačkoli v průměru zde byl nejvyšší počet kandidátů na počet mandátů. Oba tyto rysy volebního chování mohou být výrazem nespokojenosti obyvatel s životními podmínkami v daném území (kandidatura jako snaha prosazovat určité zájmy, neúčast ve volbách ve smyslu apatie a demonstrace nesouhlasu s politickým děním). Jakožto oblast dosídlovaná po druhé světové válce vykazuje tento typ druhé nejnižší podíly rodáků a nízký podíl obyvatel starších 65 let. Plynofikace dosahuje s ohledem na charakter reliéfu nejnižších hodnot. Tento typ venkova má nepříznivý rozvojový potenciál v oblasti lidských zdrojů, hospodářské výkonnosti i společenské soudržnosti. Nejvyšší potenciál rozvoje skýtá atraktivní prostředí pro turistiku, která však zároveň nemůže být jedinou ekonomickou činností.

Neprofilovaný venkov: Dané POÚ vykazují víceméně průměrné hodnoty všech námi sledovaných ukazatelů. Nacházejí se zde převážně nerůstové populačně malé obce s podprůměrnou občanskou vybaveností. Index vzdělanosti dosahuje druhé nejnižší hodnoty. Tento prostor má ve většině ohledů nevelký rozvojový potenciál. Dalo by se říci, že do značné míry dosud nevyužitý. V každém případě je jeho charakter nejasný a do budoucna nejistý. (Perlín, Kučerová a Kučera 2010)

3.4 Závěr

Kapitola ilustruje „pestrost venkovů“ a u některých charakteristik či typologií uvádí situaci vybraných lokalit. Vybrané lokality mají mnoho společného – nejzřetelněji to ukazuje typologie R. Perlína (2010), podle níž 5 ze 6 vybraných lokalit (všechny kromě Poběžovicka) spadá do „problémového rekreačního venkova“. Některé informace ze situační analýzy Poběžovicka (Osoba, Bocan a Prokeš 2013) se také zdají potvrzovat jeho poněkud výjimečnou situaci ve srovnání s ostatními vybranými lokalitami.

Podle několika typologií resp. charakteristik se zdá, že **je nemalá pravděpodobnost vzniku „venkovských“ SVL na Znojmsku. Lze doporučit věnovat tomuto regionu zvýšenou pozornost**

včetně zhodnocení potenciálu migrace Romů do tohoto území. O něco nižší pravděpodobnost lze odhadnout na moravském předhůří Českomoravské vrchoviny, zejména na Moravskotřebovsku.

V průběhu zpracování kapitoly se ukázalo, že existuje mnohem větší množství relevantních výzkumů a publikací, než se mělo zato při zadávání této práce. Bylo by nanejvýš vhodné dokončit tuto rešerši a navázat na ni údržbou „znalostní báze“ ASZ. Jmenovitě doporučujeme excerpovat práci Novák, Netrdová (2011) a další články z monotematického čísla Sociologického časopisu 47 (2011) : 4, dále relevantní, v této studii nezpracované příspěvky z Temelová, Pospíšilová a Ouředníček Martin (2012) a ovšem Atlas sociálně prostorové diferenciacie ČR (Ouředníček, Temelová, Pospíšilová 2011).

U některých výzkumných týmů resp. institucí lze uvažovat o navázání soustavnější formalizované spolupráce (viz doporučení 8.3) v kap.č. 8).

4 Vyhodnocení různých existujících relevantních dotačních programů

V této kapitole uvádíme jen několik přehledů a vybraných dílčích problémů z celé obšírné problematiky - obšírné na úrovni celostátní i z hlediska vybraných lokalit.

4.1 Vybrané podpůrné programy

4.1.1 Společná zemědělská politika

Popsat a zhodnotit Společnou zemědělskou politiku je zcela mimo rámec této studie. V úvahách o regionálním rozvoji obecně a u periferních venkovů obzvlášť je třeba si uvědomit, že subvence v rámci SZP představují relativně významnou finanční podporu „do území“ – oproti jiným programům je objem těchto prostředků řádově a někdy až o dva řády větší. Rozhodující objem prostředků je vyplácen formou tzv. přímých plateb. Další dva „tituly“, znevýhodněné oblasti (LFA) a agroenvironmentální opatření (AEO) byly v období 2007-2013 součástí PRV.

Shucksmith a kol. (2005) vytvořili statistické korelační analýzy plateb II. pilíře SZP (v tehdejší struktuře, tedy rozvoj venkova v užším smyslu než v období 2007-2013), plateb AEO a LFA za rok 2003 u všech regionů NUTS 3 v EU-15. Provedli korelace s vybranými socioekonomickými indikátory (HDP/obyv., míra nezaměstnanosti, relativní změna populace) a došli k následujícím závěrům: dokonce ani podpora II. pilíře SZP EU není konzistentní s cíli územní soudržnosti na regionální úrovni (NUTS 3). Vyšší platby jsou spojeny s nižší mírou nezaměstnanosti, opatření AEO dokonce má tendenci směřovat do bohatších regionů.

4.1.2 Regionální operační programy

Náročnost je podobná jako v předchozí kapitole, viz také doporučení 4.1 b. ii. v kap. 8. Pro předběžné zhodnocení lze dobře využít vládní zprávu o plnění SRR 2007: „Většina operačních programů, a to jak tematických, tak regionálních, má plošné zaměření a obvykle nereflexuje specifické regionální potřeby či regionální rozdíly. To se projevuje například v tom, že až na výjimky operační programy nemají regionální dimenzi a nezohledňují regiony se soustředěnou podporou státu, ačkoliv implicitně (nepřímo) tyto problémové regiony podporují. Stejně tak je ovšem třeba zdůraznit, že ani prioritní oblasti SRR (opět s výjimkou PO 9 Problémové regiony) nejsou regionálně specifikovány, a tudíž alespoň z pohledu souladu programových dokumentů a jejich cílů je vše v pořádku“ (MMR 2013). Ze sedmi končících ROP má jen jediný (Moravskoslezsko) samostatnou prioritní osu pro venkov.

V rámci ROP byly v končícím programovém období zpracovány „pilotní“ IPRÚ. Navzdory deklarované „integrování“ ale byl věnován pouze rozvoji cestovního ruchu a dlužno poznamenat, že se soustředily spíše na investiční podporu infrastruktury pro nejtvrďší formy rekreace s jistým

¹¹ Tzv. první pilíř je fakticky orientován přímo na podporu produkce a intenzifikace, tzv. druhý pilíř na komplexnější rozvoj venkova.

důrazem na existující relativně méně vybavené lokality resp. destinace. Z hlediska periferních venkovů lze jejich přínos hodnotit jako nevelký. Přehled dotčených ROP:

Moravskoslezsko – 3 IPRÚ pro „lokality“ definované v Marketingové strategii rozvoje cestovního ruchu v Moravskoslezském kraji pro léta 2009–2013

Střední Morava – 8 IPRÚ vč. IPRÚ Jesenicko. Podpora se ve druhém případě soustředila na samotné okresní město Jeseník, na zimní střediska (Ramzová, Ostružná) a na Lázně Lipová

Severovýchod – zřejmě žádný IPRÚ

Severozápad – taktéž žádný IPRÚ

Jihozápad – jednotný IPRÚ pro celý NUTS II Jihozápad navrhl jen podporu vodácké turistiky (na Poběžovicku irelevantní) a výstavbu cyklostezek. Hlavně ale navrhl dvě varianty, a to jednu pro celé území NUTS II a druhou diferencovaně – jen pro čtyři disjunktní ad hoc vymezené subregiony, z nichž jeden (Český les) zahrnul i Poběžovicko. (Chabičovská a kol 2011) Regionální rada regionu soudržnosti Jihozápad si vybrala variantu první.

4.1.3 Mezinárodní operační programy

4.1.3.1 Přeshraniční spolupráce

- OP PS ČR – Polsko

Ačkoliv 4 ze 6 vybraných lokalit leží v územním vymezení tohoto programu, žádný z mnoha desítek projektů doporučených ke schválení v letech 2010-2012¹² neměl nejspíš žádný významný efekt na sociální začleňování a rozvoj místních ekonomik v těchto lokalitách.

- OP ČR – Bavorsko

Statistika implementace tohoto programu je ještě roztržitější a nepřehlednější než u předchozího, ale z dostupných dokumentů se jeví velmi pravděpodobné, že sledovaný efekt je podobný, tedy mizivý.

Ani u jednoho z obou programů není dostupný přehled neschválených projektů, nicméně lze vyslovit hypotézu, že hlavní příčinou, proč tyto prostředky nejsou využívány ve prospěch sociálního začleňování, zaměstnanosti a místního rozvoje ve vybraných lokalitách je nedostatečná kapacita ke zpracování a administraci podobných projektů. Jinými slovy, v lokalitách chybějí projektivní manažeréři resp. ti existující/přítomní buď nemají kapacitu jaksi kvantitativní (nestíhají) nebo dost kvalifikace (nevědí, nedokážou využívat). Jednu z možných cest k nápravě ukazuje doporučení 2.11) v kapitole č. 8.

4.1.3.2 Operační program Mezuregionální spolupráce (INTERREG IVC)

Pro představu uveďme seznam subjektů z ČR, které byly nebo jsou zapojeny ve schválených projektech tohoto programu. U těch, které jsou potenciálně relevantní k problematice sociálního začleňování a periferních venkovů, je v závorce zaměření projektu:

¹² Bylo provedeno jen orientační zhodnocení, které také mimochodem ukázalo, že v rámci tohoto programu se ročně rozdělují přes 30 miliónů eur.

- kraje Středočeský, Jihočeský, Vysočina – ta dokonce 3x, Ústecký kraj (spolupráce „chemických regionů“ a „OZE regionů“), Olomoucký kraj (podpora inovací a znalostní ekonomiky),
- města: Svaz měst a obcí okresu Karviná (podpora vzniku nových malých a středních podniků) a Jeseník (digitální města), Ústí nad Labem
- vysoké školy: Jihočeská univerzita, Česká zemědělská univerzita a Univerzita Palackého Olomouc
- další subjekty: Energetická agentura Zlínského kraje, Regionální rozvojová agentura, Jihočeská agentura, Jihočeská agentura pro podporu inovačního podnikání, Regionální rozvojová agentura Ostrava (přístup malých a středních podniků k veřejným zakázkám, Český hydrometeorologický ústav a České dráhy. (INTERREG 2009, 2010)

Stručné hodnocení: relativně organizačně resp. administrativně náročný program. Zdánlivě tematicky odtažitý, ale to je opravdu jen zdání. V rámci první priority „Inovace a znalostní ekonomika“ je například téma „Zaměstnání, lidský kapitál a vzdělávání“, Podnikání a malé a střední podniky“. Druhá priorita je Životní prostředí a prevence rizik.

Konkrétní projekty jsou zaměřeny například proti vyliďňování horských oblastí, rozvoj inovací v pohraničí, podpora ekologicky šetrné agroturistiky, ekonomické diverzifikace a konkurenceschopnosti na venkově.

Na využití potenciálu operačních programů mezinárodní spolupráce (např. INTERREG EUROPE v současném programovacím období) je zaměřeno doporučení 4.1) písm. b. řím. v. v kapitole č. 8.

4.1.4 Investiční pobídky

Feřtřová a Temelová (2011) provedly analýzu prostorových aspektů strukturální nezaměstnanosti v ČR na úrovni obcí (to je neběžné!). Z výsledků vyplynulo, že „vzdělání uchazečů představuje hlavní faktor prostorové diferenciaci struktury nezaměstnaných, zatímco nerovnosti vznikající na základě pohlaví a věku uchazečů jsou až druhořadé. (...) Výsledky prostorové analýzy struktury nezaměstnaných na mikroúrovni obcí potvrzují potřebu lokálně orientovaných opatření zaměřených na řešení problémů na trhu práce. Vždy totiž nutně neplatí, že oblasti s vysokým počtem nezaměstnaných trpí nedostatkem pracovních příležitostí. Problém často spočívá v prostorové neshodě mezi strukturou nezaměstnaných a požadavky zaměstnavatelů na demografické a vzdělanostní dispozice potenciálních zaměstnanců. Tyto neshody se však týkají většinou pouze určitých skupin (zejm. osob bez vzdělání, resp. kvalifikace) a určitých typů území (např. městských aglomerací). Hlavním problémem periferních lokálních trhů práce je tak skutečně nedostatek pracovních příležitostí.“

Tvrzení, že „řada nástrojů na podporu tvorby pracovních míst v České republice je nicméně orientována na sféry a odvětví, které lze v periferních a prostorově marginalizovaných oblastech rozvíjet jen obtížně“, není doloženo podrobným rozbohem.

Podobně, jako zda „při formulaci opatření v oblasti politiky zaměstnanosti je věnováno málo pozornosti „kompatibilitě“ struktury nezaměstnaných a charakteru (potenciálních) pracovních příležitostí na lokálních trzích práce“ (Feřtřová a Temelová 2011).

Jistěže „v některých typech území by tak bylo přínosnější zaměřit podporu například na začínající drobné živnostníky s výučním listem či odborným středoškolským vzděláním“. Přinejmenším v ose 4 PRV 2007-2013 to možné bylo - možné, jako příležitost pro MAS a jejich strategie.

Investiční pobídky jsou v ČR upraveny zákonem č. 72/2000 Sb. a zprostředkovává je agentura Czechinvest. Lze je čerpat na tři základní typy aktivit:

1. Zpracovatelský průmysl

Podmínkou je **investice v minimální výši 100 mil. Kč** do dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku, z toho alespoň 50 mil. Kč do nového strojního zařízení. Způsobilými náklady jsou náklady na pořízení dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku.

2. Technologická centra

Podmínkou je **investice v minimální výši 10 mil. Kč** do dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku, z toho alespoň 5 mil. Kč do nového strojního zařízení a vytvoření minimálně **40 nových pracovních míst**. Způsobilými náklady jsou náklady na pořízení dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku nebo mzdové náklady vynaložené v průběhu 2 let na nová pracovní místa.

3. Centra strategických služeb

Podmínkou je vytvoření minimálně **40 nových pracovních míst** u center pro tvorbu software nebo minimálně **100 nových pracovních míst** u ostatních center strategických služeb. Způsobilými náklady jsou mzdové náklady vynaložené v průběhu 2 let na nová pracovní místa nebo náklady na pořízení dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku.

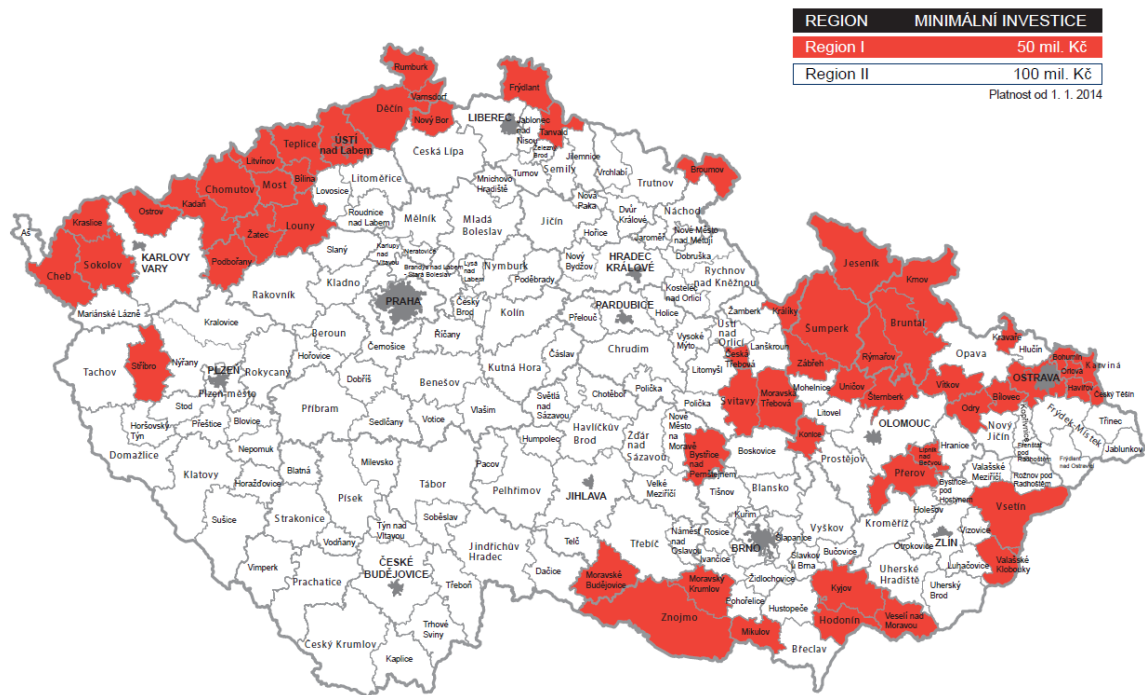
Typy pobídek:

- sleva na dani z příjmů právnických osob
- hmotná podpora na nová pracovní místa
- hmotná podpora školení a rekvalifikace
- poskytnutí pozemku vybaveného infrastrukturou za zvýhodněnou cenu
- převod pozemku ve vlastnictví státu za zvýhodněnou cenu

Minimální parametry u podniků zpracovatelského průmyslu se sice v regionech s vysokou nezaměstnaností snižují na polovinu, ale

- a) do tohoto vymezení shodou okolností nespádají tři ze šesti vybraných lokalit (všechny české), viz také obr. 9
- b) i tak představují významný práh pro různé menší záměry včetně těch z vnitřních zdrojů dotyčných regionů.

Sice se v současné době připravuje několikanásobné zvýšení přímé hmotné podpory na nová pracovní místa, ale je otázka, jestli dlouhodobějšího efektu by nebylo dosaženo spíše dalším snížením minimální výše investic, které se pro pobídku kvalifikují. Jinou, více metodickou otázkou je, zda podporované regiony nevymezovat alespoň v některých případech spíše na úrovni POÚ nežli ORP. V případě několika vybraných lokalit (Osoblazsko, Ralsko a Žluticko) ukazují situační analýzy, že sídla ORP nejsou efektivně dostupná pro denní dojížděku do práce, pokud jde o níže placená zaměstnání.

Obr. 9: Diferenciace ORP podle minimální výše investic, které se mohou kvalifikovat pro investiční pobídku – červeně ORP s vysokou nezaměstnaností. Zdroj: <http://www.czechinvest.org>

Následující tabulka ukazuje, jak kolísá efektivní příspěvek „pobídnutých“ investic k zaměstnanosti ve vybraných okresech. První dva patří k neúspěšnějším, v následujících leží vybrané lokality. Údaje jsou za období od dubna 1998 do 10. října 2013. V některých případech (Osoblažsko/Bruntál, M. Beroun/Olomouc, Ralsko/Č.Lípa, Žluticko/K.Vary) nejsou okresní ani další města, v nichž jsou investice soustředěny, efektivně dostupné z vybraných lokalit na denní dojezd/ku do zaměstnání.

Okres	Počet pracovních míst
Mladá Boleslav	6997
Brno-město	6258
Bruntál	1288
Jeseník	14
Olomouc	2179
Česká Lípa	632
Karlovy Vary	804
Domažlice	294

Tab. 4: Počty pracovních míst podpořených investiční pobídkou ve vybraných okresech v letech 1998-2013

4.2 Vyhodnocení Programu rozvoje venkova 2007-2013

4.2.1 Zhodnocení plateb pro méně příznivé oblasti (LFA)

Lze konstatovat, že v ČR podpora zemědělců v méně příznivých oblastech pomáhá udržet hospodaření na zemědělské půdě i v méně příznivých oblastech a to zejména tam, kde velký podíl aktivního obyvatelstva je zaměstnán v zemědělství. Ovšem v oblastech, kde v minulosti na zemědělské půdě hospodařily hlavně státní statky a v současné době je zde velmi nízký počet zemědělců se vyskytuje ve větší míře zemědělská půda nevidovaná v LPIS¹³ a s velkou pravděpodobností zemědělsky nevyužívaná. Bylo by třeba zavést sledování opuštěné zemědělské půdy v dlouhodobém vývoji, aby bylo možno prokázat pozitivní působení opatření 2 osy PRV žádoucím směrem. Současný systém poskytování plateb LFA v ČR preferuje zemědělské podniky s nízkými pracovními náklady a vysokým zatravněním. Je poskytována vysoká úroveň sazeb LFA na ha travních porostů a při tom pracovní náročnost při ošetřování travních porostů je nízká. Vítězi současného systému jsou extenzivně hospodařící podniky, kde hospodářské výsledky jsou ve velké míře tvořeny dotacemi. (Štolbová, Hlavsa a Maur 2007)

V programovém období 2014 – 2020 navíc dochází k posunu cílení opatření LFA, kdy toto opatření je navrhováno jako prostředek k splnění priority „Zvýšení konkurenceschopnosti všech druhů zemědělské činnosti a zlepšení životaschopnosti zemědělských podniků“. Doposud bylo opatření LFA navrženo tak, aby přispívalo k „zlepšování životního prostředí a krajiny podporou hospodaření s půdou“.

4.2.2 PRV a zaměstnanost

Zuzana Bednaříková provedla kvantitativní vyhodnocení efektů PRV, konkrétně jeho dopadů na regionální zaměstnanost (Pělucha a Bednaříková 2012).

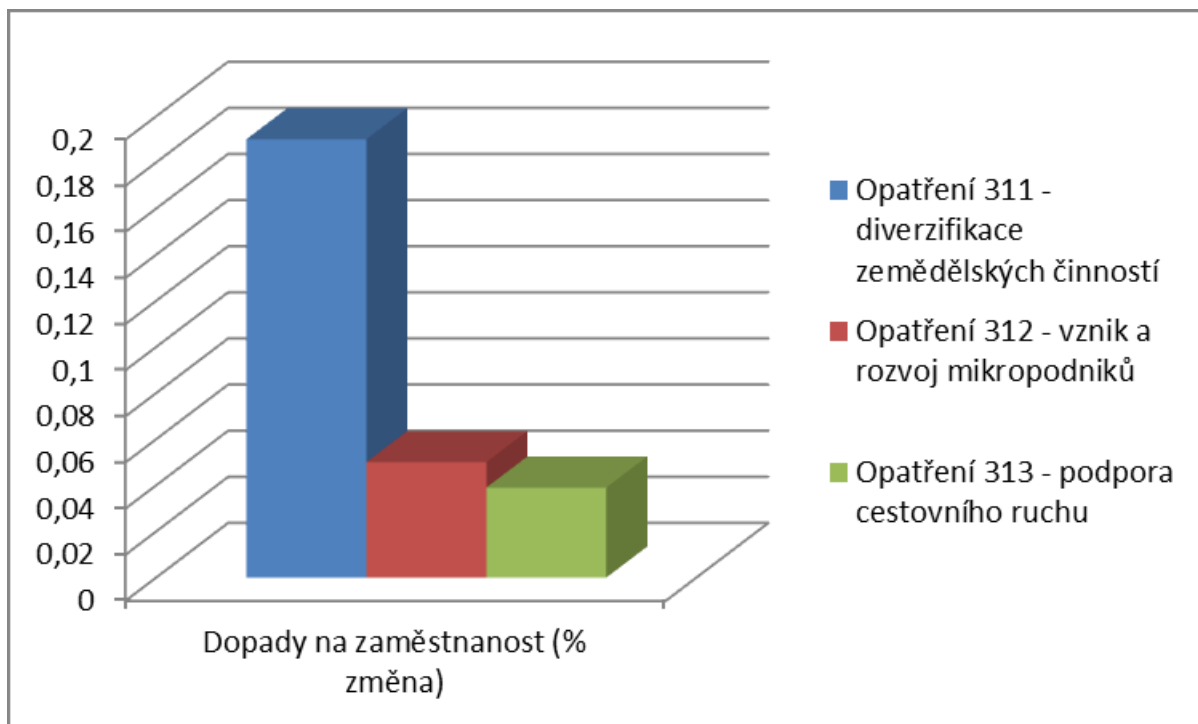
Popis situace: V období od konce roku 2008 až do března 2009 proběhl v kraji Vysočina nejintenzivnější nárůst uchazečů o volná pracovní místa ze všech krajů ČR. Počet uchazečů za toto období se v kraji zvýšil o 68% (9,5 tis. uchazečů), zatímco v ČR se zvýšil o 44%. Důvodem pro takto vysoký nárůst bylo zejména:

- zrušení výroby ve Sklárnách Bohemia ve Světlé nad Sázavou, jednoho z největších zaměstnavatelů v kraji,
- a rovněž probíhající finanční krize, která výrazně negativně zasáhla do výroby komponentů pro automobilový průmysl (Bosch Diesel, s.r.o.).

Míra nezaměstnanosti dosáhla k 31. 12. 2010 hodnoty 10,7%.

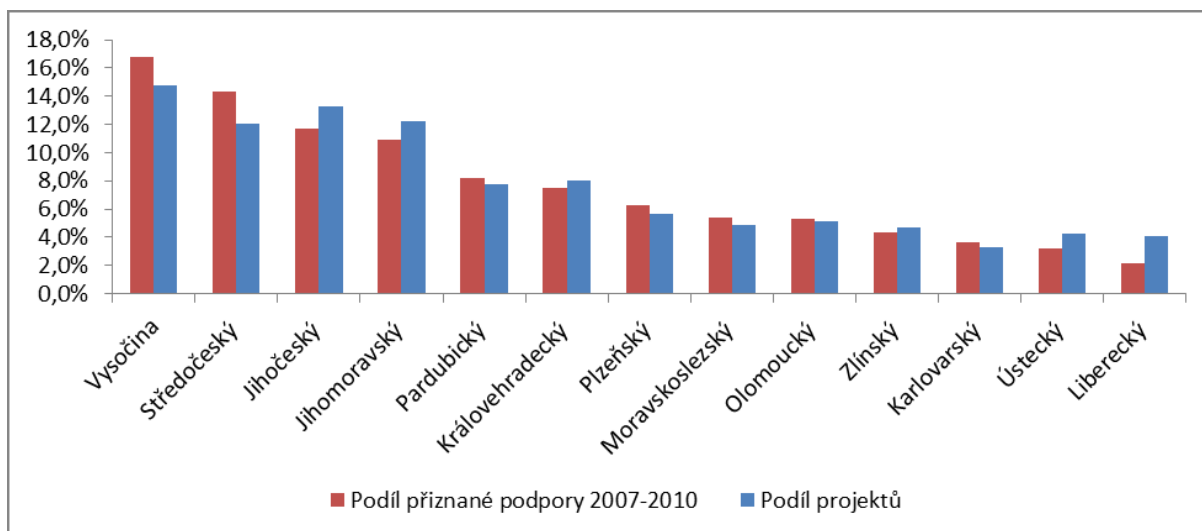
Autorka vyhodnotila reálný efekt projektů z opatření podporujícího tvorbu pracovních míst prostřednictvím diverzifikace zemědělských činností (opatření 311), rozvoje mikropodnikání (opatření 312) a cestovního ruchu (opatření 313) Osy III Programu rozvoje venkova ČR, 2007-2010. Výsledky jsou znázorněny na obr.10. Nejsou nijak výrazné, u opatření 313 a 312 jsou takřka zanedbatelné a i u zdaleka nejvíce dotovaného opatření 311 činí pouhých 0, 18%. Jednalo se převážně o obsluhu nově vybudovaných bioplynových stanic.

¹³ To znamená, že bez ohledu na současné využití (často tradiční resp. setrvačné obhospodařování, hůře dostupné pozemky ale nezřídka leží ladem) nikdo na tyto pozemky nečerpá subvence, ač by mohl – přímé platby ani platby na LFA, AEO apod.

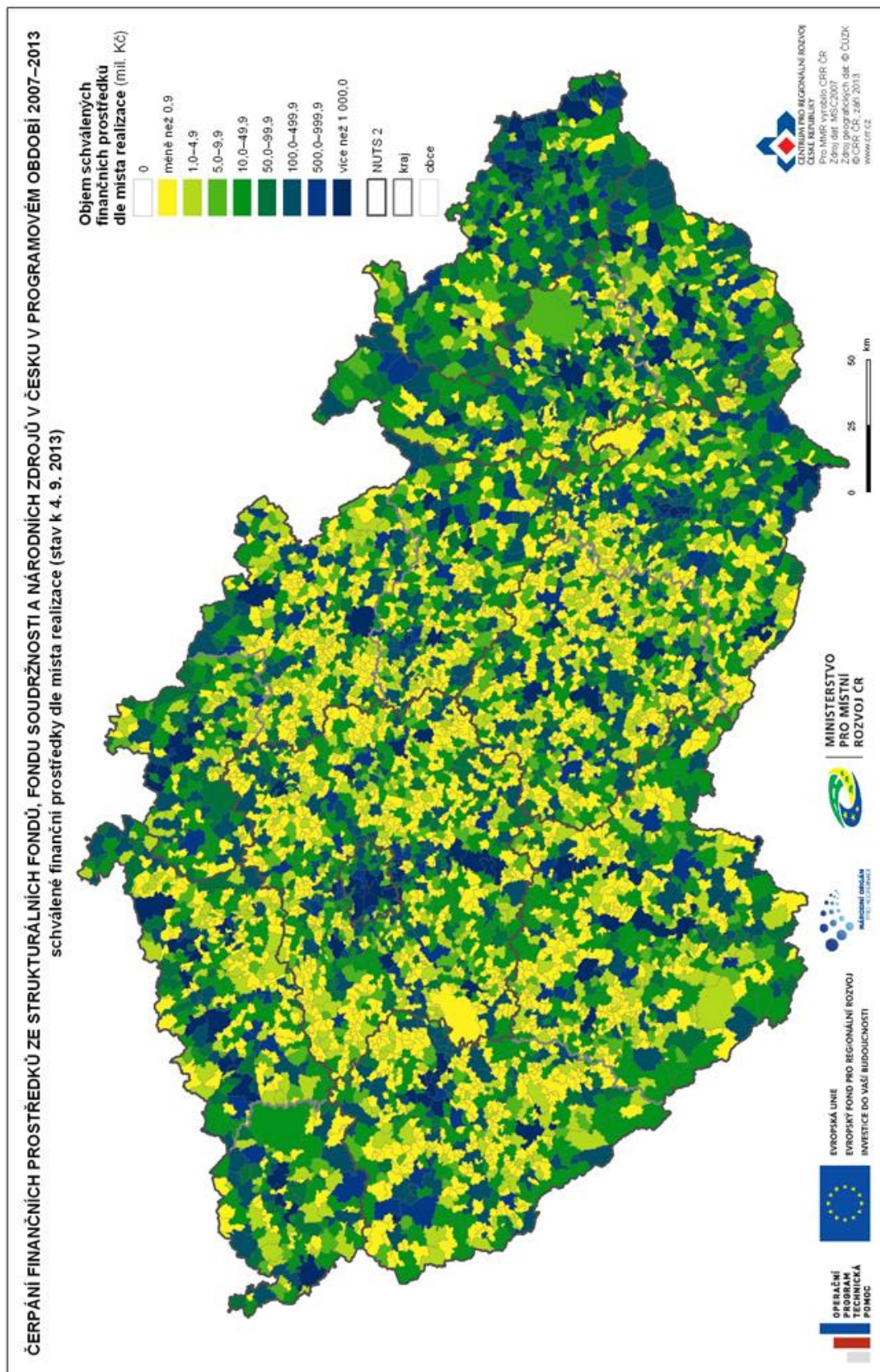
Obr. 10: Dopady vybraných opatření PRV na zaměstnanost v kraji Vysočina (Pělucha a Bednaříková 2012)

Pro orientaci ještě grafické znázornění rozdělení prostředků z uvedených tří opatření mezi kraje ČR.

Obr. 11: Podíl jednotlivých krajů na celkové podpoře a na počtu projektů z opatření 311, 312 a 313 PRV 2007 -2013.

4.3 Kartogram čerpání finančních prostředků v letech 2007 - 2013

Obr. 12: Celkové čerpání finanční prostředků z fondů EU a národních zdrojů v programovém období 2007 – 2013 v jednotlivých obcích ČR (stav k 4. 9. 2013)

5 Kritické vyhodnocení strategií regionálního rozvoje

5.1 Zákon 248/2000 Sb.

- Kodifikuje pojem strategie regionálního rozvoje a upravuje jednak její obsah, jednak postup při zpracování a schvalování takové strategie.
- Obdobně pro státní program(-y) regionálního rozvoje¹⁴ a podrobnosti jejich finanční podpory.
- Upravuje vymezování regionů se soustředěnou podporou státu (strukturálně postižené, hospodářsky slabé a venkovské) a ostatní regiony, jejichž podporování státem je žádoucí z jiných důvodů, například pohraniční regiony, bývalé vojenské prostory nebo regiony s vyšší průměrnou mírou nezaměstnanosti, než jež míra celostátní.
- Rámcově upravuje podporu regionálního rozvoje krajem včetně kodifikace pojmu program rozvoje územního obvodu kraje.
- Vymezuje role aktérů působících v regionálním rozvoji, zejména působnost ministerstva pro místní rozvoj a dotčených správních úřadů při přípravě a uskutečňování strategie regionálního rozvoje a státních programů regionálního a role krajů a obcí (vč. různých typů obecních úřadů).
- Ustanovuje regiony soudržnosti v hranicích jednotek NUTS 2. Zásadní změnou byla proměna postavení, úprava hospodaření a hlavně vznik úřadů regionálních rad v r. 2006.
- V návaznosti na příslušné nařízení Evropského parlamentu a Rady upravuje postup při schvalování účasti v evropském seskupení pro územní spolupráci a další související vztahy.
- Má přímou vazbu a návaznost na další zákony, které se problematikou regionálního rozvoje týkají, zejména zákon 128/2000 Sb., o obcích, zákon č. 129/2000 Sb., o krajích a zákon 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech.

Shrnutí, z hlediska situace v území má tento zákon povahu spíše procesní než hmotněprávní – definuje pojmy (zejména programové dokumenty) a působnost orgánů veřejné správy. Nestanoví nic méně ani nic více než obecný legislativní rámec podpory regionálního rozvoje.

¹⁴ V posledních letech bývají vypisovány jen 3-4 programy ročně, obvykle

- Program obnovy a rozvoje venkova (více v kap. 3)
- Podpora pro odstraňování bariér v budovách a
- Obnova obecního a krajského majetku o živelních pohromách a výjimečně i jiné, v r. 2012 to například byla Podpora revitalizace bývalých vojenských areálů.

5.2 Strategie regionálního rozvoje České republiky z roku 2000

První strategii zpracovalo konsorcium firem vedené poradenskou firmou DHV (DHV 2000) a schválila ji vláda ČR usnesením č. 682 ze dne 12. 7. 2000. Se souhlasem zadavatele se odchýlilo od (zákonného) vymezení tří typů regionů se soustředěnou podporou státu: „Jelikož analýza ukazuje, že venkovské oblasti jsou současně hospodářsky slabé regiony, netvoří venkovské regiony zvláštní skupinu.“

Pro vymezení strukturálně postižených regionů byly zvoleny tyto ukazatele:

1. Podíl zaměstnanosti v průmyslu v daném roce na celkové zaměstnanosti
2. Vývoj zaměstnanosti v průmyslu v daném roce vzhledem k základnímu roku 1990
3. Souhrnné hodnocení nezaměstnanosti k 31. 12. daného roku
4. Počet soukromých podnikatelů na 1000 obyvatel v daném roce

Pro vymezení hospodářsky slabých regionů byly zvoleny tyto ukazatele:

1. Souhrnné hodnocení nezaměstnanosti k 31. 12. daného roku
2. Daňové příjmy na 1 obyvatele v daném roce
3. Průměrná mzda v okrese v daném roce
4. Podíl zaměstnanosti v zemědělství, lesnictví a rybolovu na celkové zaměstnanosti v daném roce
5. Vývoj zaměstnanosti v zemědělství, lesnictví a rybolovu v daném roce oproti základnímu roku 1990
6. Hustota osídlení (počet obyvatel na 1 km²) v daném roce

Postupem popsáním ve svazku č. 5 Strategie (zde v příloze č. 5) pak bylo podle uvedených ukazatelů vymezeno jako strukturálně postižené těchto 10 regionů (okresů):

1. Most	6. Kladno
2. Karviná	7. Ostrava-město
3. Teplice	8. Přerov
4. Chomutov	9. Louny
5. Děčín	10. Frýdek-Místek

Obdobně byly definovány nejvíce hospodářsky slabé regiony (okresy):

1. Louny	6. Jeseník
2. Tachov	7. Třebíč
3. Znojmo	8. Prachatice
4. Český Krumlov	9. Břeclav
5. Bruntál	10. Svitavy

Podle tohoto vymezení ležely v území se soustředěnou podporou státu tři ze šesti vybraných lokalit (Osoblažsko, Mikulovicko a Moravský Beroun).

Strategie stanovila tři globální cíle:

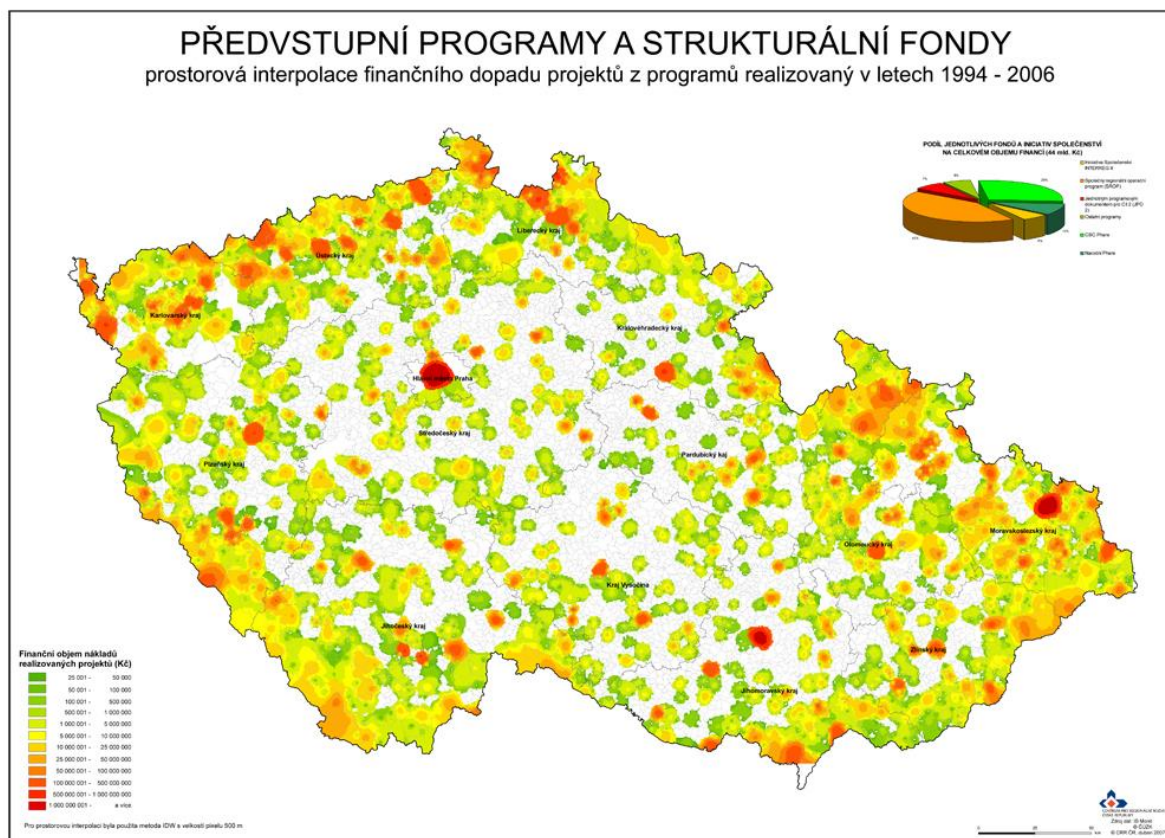
- ⇒ zapojení České republiky do evropských struktur s co nejmenšími otřesy způsobenými české ekonomice
- ⇒ znovuzavedení a stabilizace krajského zřízení v České republice
- ⇒ řešení stále narůstajících regionálních disparit či přesněji „Vytvoření mechanismů aktivace vnitřních zdrojů potenciálu regionů ČR regionů, rozpoznávání nebezpečných regionálních disparit a nástrojů vytvářejících podmínky pro jejich eliminaci, resp. zmírňování.“

Strategie byla formulována prostřednictvím 16 strategických cílů, jež byly naplněny 39 strategickými směry se 161 rozvojovými aktivitami. Mezi strategickými cíli byly například:

- Strategický cíl NH 3: Prevence vzniku disparit v sociální a ekonomické úrovni regionů České republiky
- Strategický cíl EP 3: Rozvoj zemědělských a venkovských oblastí
- Strategický cíl LP 1: Vytváření rovnocenných životních podmínek a možností pro obyvatelstvo žijící v různých regionech a sídlech (DHV 2000).

5.3 Souhrnná interpolace finančního dopadu projektů z předvstupních programů a strukturálních fondů v letech 1994 – 2006

Komplexní zhodnocení

Obr. 13: Prostorová interpolace finančního dopadu projektů z předvstupních programů (a čerpání ze strukturálních fondů EU) realizovaných v letech 1994 – 2006. Zdroj <http://start.risy.cz/cs/mapy-ke-stazeni>

Nápadný je relativně silný dopad na Mikulovicku a zejména na sousedícím Jesenicu a Zlatohorsku a naopak nulový na Žluticku.

5.4 Strategie regionálního rozvoje ČR pro léta 2007 - 2013

5.4.1 Původně schválený dokument

Strategie regionální politiky ČR pro léta 2007–13 byla schválena usnesením vlády ČR č. 560 ze dne 17. 5. 2006. Sice sympaticky – byť převážně jen deklaratorně - navazuje na „Strategii udržitelného rozvoje České republiky“ (usnesení vlády č. 1242/2004), ale zato bohužel samotný text (SRR 2006) a dokonce i předkládací zpráva naprosto pomíjí existenci předchozí strategie (DHV 2000, viz také podkap. 5.2). Aspoň že prezentace na webu první českou Strategii regionálního rozvoje připomíná (MMR 2008).

Logickým důsledkem uvedené skutečnosti je, že **SRR 2006 nehodnotí, nakořik byly cíle předchozí strategie dosaženy**. Z následujících úryvků z analytické části je ale zřejmé, že takové hodnocení by nemohlo dopadnout dobře.

Z porovnání hlavních faktorů regionálního rozvoje je zřejmá **tendence prohlubování meziregionálních disparit**, které lze charakterizovat takto:

- dochází k poměrně významnému prohlubování rozdílů v ekonomické výkonnosti krajů v řadě ukazatelů rozhodujících pro životní úroveň obyvatelstva (HDP/obyvatele, průměrné mzdy, nezaměstnanost aj.),
- existují významné rozdíly mezi okresy v míře nezaměstnanosti a v příjmech na obyvatele,
- v krajích postižených nezbytností rozsáhlé restrukturalizace průmyslu (zejména v Ústeckém a Moravskoslezském kraji) je stále vysoká nezaměstnanost, nedaří se dostatečně rychle efektivně realizovat potřebné strukturální přeměny,
- prohlubuje se odlišnost venkovského prostředí komparativně nevýhodně vůči prostředí městskému, obce ve venkovských oblastech mají nepříznivé podmínky pro podnikání a dochází ke stárnutí venkovského obyvatelstva,
- zaostává ekonomická úroveň značné části příhraničních okresů,
- přetrvává nedostatečné napojení severovýchodní Moravy a Slezska na transevropské komunikační tahy a hlavní město, což výrazně přispívá k nezájmu investorů, zejména zahraničních, o toto území,
- existují rozdíly mezi podílem vysokoškolsky vzdělaných lidí ve dvou největších městech (Praha a Brno) a ostatními krajskými městy,
- projevuje se stále narušené životní prostředí v důsledku minulé průmyslové činnosti v severozápadních Čechách a na severní Moravě a v důsledku rozvoje automobilové dopravy v Praze a dalších velkých městech.

Klasifikace rostoucích, stagnujících a zaostávajících regionů (kap. 3.2.1) je bohužel provedena na úrovni krajů, což logicky vzbuzuje otázky po smyslu a účelu. Samotnému hodnocení není mnoho co vytknout, zahrnuje i postřehy o podstatných odchylkách na nižších prostorových úrovních¹⁵.

Klasifikace:

1. Rozvíjející se regiony: Praha, Středočeský kraj, Plzeňský kraj a Jihomoravský kraj

2. Regiony stagnující čili „s průměrnou nebo nižší dynamikou rozvoje“ jsou kraje Jihočeský, Královehradecký, Pardubický, Vysočina, Zlínský a Liberecký. V charakteristice najdeme na jedné straně zcela účelovou, fakty nepodloženou zmínku o tom, že „*bariérou pro některé kraje je především špatná dopravní dostupnost (Jihočeský a Zlínský kraj)*“, na druhé straně v zásadě odůvodněné, byť nepřesné konstatování, že ve všech jmenovaných krajích „*je problémem mimo jiné existence a dostupnost odlehlých (periferních) venkovských území*“. Větší pozornost je věnována pouze kraji Vysočina.

3. Zaostávající nebo jinak problémové regiony jsou Karlovarský, Olomoucký, Ústecký a Moravskoslezský kraj. Jejich charakteristiky (viz příloha č. 6) vcelku odpovídají skutečnosti, ale až na jednu stručnou zmínku u Olomouckého kraje není vůbec uveden fenomén (vnitřních) periferií.

Vymezení rozvojových oblastí a rozvojových os přebírá SRR 2006 z tehdy platného pokusu o politiku územního rozvoje ČR (PÚR 2006).

¹⁵ „Jihomoravský kraj lze zařadit do této skupiny především díky dominantnímu postavení brněnské aglomerace, zároveň však vykazuje určité slabiny především ve svých jižních a jihovýchodních oblastech.“ (SRR 2006)

Od konceptu pólů a os rozvoje se odvíjí společná charakteristika „venkovských oblastí, regionů mimo rozvojové osy a periferních regionů“:

„Regiony, ve kterých neleží žádný významný pól rozvoje a neprochází jimi rozvojové osy, jsou méně hospodářsky výkonné, působí zde mnohé bariéry rozvoje, např. venkovské osídlení, absence technické infrastruktury (dopravní, komunikační), nepříznivá věková a vzdělanostní struktura obyvatelstva a jiné. Jedná se především o venkovské oblasti.

Společným problémem venkovských regionů je nedostatek pracovních příležitostí, nedostatečná technická infrastruktura a úroveň služeb, a v neposlední řadě nepříznivá věková a vzdělanostní struktura obyvatelstva. Stávající koncept venkovských regionů odráží spíše strukturu osídlení než ekonomickou výkonnost území. Poloha regionu vůči hlavním centrům země, resp. velkým trhům, zásadním způsobem ovlivňuje jeho rozvojové předpoklady. Nedostupnost regionálně znevýhodněných území je překážkou jejich rozvoje, podobně jako centrální poloha regionu je významným potenciálem.“

SRR 2006 se dále věnuje příhraničním oblastem. Koncept vnitřních periferií zjevně pomíjí, možná i proto, že se nepodařilo zpracování strategie provázat s řešením projektu „Sociální a kulturní soudržnost v diferencované společnosti“ (registrační číslo 1J 028/04-DP2), byť byl dotován z rozpočtových prostředků Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Hlavním řešitelským pracovištěm bylo Centrum pro sociální a ekonomické strategie (CESES) při Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze.

Strategie zdůrazňuje, že „vstup do EU otevírá nové vztahy k oblastem sousedních zemí a jejich centrům, navazujícím z druhé strany hranice. Předpokladem pro takto integrovaný rozvoj je jednak odstranění bariér hraničních (např. rozšíření Schengenského prostoru), infrastrukturních (pozemní komunikace přes hranici zajišťující dosažitelnost budoucích společných center přeshraničního prostoru z obou stran hranice, IT sítě apod.), ale i bariér vyplývajících z historického vývoje prováděného národnostními i jinými konflikty, jazykových apod.

Odstranění těchto bariér přispěje k rozvoji endogenního potenciálu těchto oblastí, vyplývajícího především z fyzicko-geografických (hraniční pohoří, přírodní bohatství - existence národních parků apod.) a socio-kulturních (dlouhodobé míšení kultur, národů, tradic a z nich vyplývajících specifik) daností příhraničních území. Ty jsou základem pro současný rozvoj ekonomických odvětví jako např. cestovní ruch. Stejně tak zatím nevyužitým potenciálem je rozvoj vysokého školství a výzkumu v příhraničních oblastech a jejich střediscích a s tím související rozvoj lidského kapitálu.“ (SRR 2006)

Jedna z osmi tzv. prioritních oblastí strategie se přímo nazývá Problémová území a zahrnuje následující priority a opatření:

P.8.1: Zvýšení ekonomické výkonnosti problémových území

Podpora diverzifikace ekonomických aktivit problémových území s neefektivní strukturou výroby a služeb.

Podpora aktivit a rozvíjení technologií vedoucích ke zvyšování ekonomické výkonnosti subjektů působících v hospodářsky slabých regionech.

Územně orientované aktivity z priorit P 2.1, P 2.2, P 2.3, P 3.1, P 3.3, P 4.2, P 4.4, P 5.1 do území vyžadujících specifickou podporu.

P.8.2 Intervence na trhu práce v územích s neúměrně vysokou nezaměstnaností

Podpora vzdělávání, zvyšování kvalifikace, rekvalifikace a obnova a rozvoj klíčových dovedností uchazečů o zaměstnání s přednostní orientací na dlouhodobě nezaměstnané.

Členění růstu počtu dlouhodobě nezaměstnaných zvýšením adresnosti a efektivity nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti.

Umísťování osob ohrožených sociální exkluzí na trh práce, vyrovnávání příležitostí v jejich přístupu ke vzdělání a zaměstnání.

Programy podpory tvorby nových pracovních míst pro dlouhodobě nezaměstnané a osoby ohrožené sociální exkluzí.

Budování středisek motivace, pracovní rehabilitace a umísťování sociálně ohrožených osob.

Preventivní, motivační a aktivizační programy pro odstraňování diskriminace a pracovní uplatnění etnických menšin na trhu práce.

Příspěvky na tvorbu společensky účelných pracovních míst.

P.8.3 Podpora řešení specifických problémů rozvoje venkova a periferních území

Obnova venkova a periferních území krajů, rehabilitace venkovského bydlení.

Rozvoj multifunkčního zemědělství a podpora jeho mimoprodukčních funkcí.

Podpora diverzifikace ekonomických činností na venkově a v periferních územích krajů (rozvoj ekofaremu, údržba krajiny, péče o lokality Natura 2000, budování středisek agroturistiky apod.).

Podpora živnostenského podnikání na venkově zejména v oblasti služeb poskytovaných veřejnosti.

Podpora malých a středních podnikatelů na venkově, podpora obnovy tradičních řemesel a produkčních odvětví.

Vymezení území se soustředěnou podporou státu bylo provedeno podle nové metodiky a opět mimo rámec daný zákonem o podpoře regionálního rozvoje č. 248/2000 Sb. Území bylo klasifikováno zčásti v ranku okresů, zčásti v ranku ORP.

Byly použity pouze 4 ukazatele, a sice:

- souhrnné hodnocení situace na trhu práce (nezaměstnanosti) zahrnující míru nezaměstnanosti, dlouhodobou nezaměstnanost a počet uchazečů na jedno volné pracovní místo,
- daňové příjmy na 1 obyvatele,
- počet podnikatelů na 1000 obyvatel a
- kupní síla obyvatel.

Podle těchto indikátorů bylo určeno 18 nejpostiženějších okresů. Z nich byly arbitrárně určeny jako **strukturálně postižené regiony** podle § 4 zákona 248/2000 Sb. okresy s vyšším podílem těžebního a těžkého průmyslu (Teplice, Most, Chomutov, Sokolov, Ostrava, Karviná, Frýdek-Místek a Nový Jičín). Ostatní okresy podle pořadí problémovosti byly klasifikovány jako **hospodářsky slabé** nebo **s vysoce nadprůměrnou nezaměstnaností**. Do poslední kategorie bylo navíc zařazeno 13 dalších územních obvodů ORP, kde míra nezaměstnanosti překračovala o 25 a více % míru nezaměstnanosti za ČR. Konečné vymezení je uvedeno v příloze č. 7. Vyplývá z něho kromě jiného, že Osoblažsko, Mikulovicko a Ralsko leží v hospodářsky slabých regionech a Moravský Beroun v území s vysoce nadprůměrnou nezaměstnaností. Žluticko ani Pobežovicko opět nezískaly soustředěnou podporu státu.

5.4.2 Aktualizace vymezení regionů se soustředěnou podporou státu

Usnesením vlády č. 141. byly dne 22. února 2010 s platností pro roky 2010 – 2013 vymezeny regiony se soustředěnou podporou státu takto:

I. Strukturálně postižené regiony tvoří území okresů:

Most	Karviná
Chomutov	Nový Jičín
Teplice	Sokolov
Ústí nad Labem	

Nově zařazeno bylo Ústí na Labem, vyřazeny Ostrava a Frýdek-Místek.

II. Hospodářsky slabé regiony tvoří území okresů:

Tachov	Přerov
Hodonín	Šumperk
Třebíč	Znojmo
Bruntál	Blansko
Děčín	Území bývalých vojenských újezdů Ralsko a Mladá
Jeseník	

Nově zařazen Tachov a Blansko, vyřazeny Opava, Svitavy, Hodonín a Louny.

III. Regiony s vysoce nadprůměrnou nezaměstnaností tvoří území

a) okresů:

Česká Lípa	Ostrava-město
Jablonec nad Nisou	Kroměříž
Louny	Vsetín
Svitavy	

Všechny nově zařazeny, naopak vyřazeny všechny tři původní tj. Děčín, Litoměřice a Ústí nad Labem.

b) obcí s rozšířenou působností:

Ostrov	Králíky
Frýdlant	Šternberk
Světlá nad Sázavou	Uničov
Valašské Klobouky	Vítkov

Nově zařazeny Světlá n. Sáz a Vítkov, vyřazeny Bystřice n. Pern., Bučovice, Kroměříž (okres Kroměříž viz výše) Mikulov a Rožnov p. Radh. (okres Vsetín viz výše).

Rozbor nebo i jen tlumočení tehdejší argumentace leží mimo rozsah této studie, ale samotná změna vymezení regionů se soustředěnou podporou státu v průběhu platnosti strategie regionálního rozvoje je významný procedurální precedens (viz také doporučení 5.1) v kap. č. 8).

5.4.3 Zpráva o plnění Strategie regionálního rozvoje ČR 2007-2013

Dne 12. prosince 2013 byla členům vlády rozeslána pro informaci Zpráva o plnění Strategie regionálního rozvoje ČR 2007-2013 (MMR 2013). Vyjímáme nejrelevantnější pasáže:

„Až na výjimky operační programy nemají regionální dimenzi a nezohledňují regiony se soustředěnou podporou státu, ačkoliv implicitně (nepřímo) tyto problémové regiony podporují. Stejně tak je ovšem třeba zdůraznit, že ani prioritní oblasti SRR (opět s výjimkou PO 9 Problémové regiony) nejsou regionálně specifikovány, a tudíž alespoň z pohledu souladu programových dokumentů a jejich cílů je vše v pořádku“ (MMR 2013).

Dopady krize se v menší míře projeví v ekonomicky slabších krajích, takže se paradoxně regionální rozdíly mezi kraji snížily – ale je víc než pravděpodobné (vyplývá z dlouhodobých trendů), že jen dočasně.

Rozdíly v nezaměstnanosti jsou zásadní. Mezi kraji jsou tyto rozdíly mnohem výraznější než např. v HDP. Dlouhodobě nejhorší situace v Ústeckém kraji. Politika („veřejné intervence“) dosud byla jen málo regionálně diferencovaná a tedy nepřispívala ke snížení zmíněných regionálních rozdílů.

K podrobnému rozboru příčin rozdílů mezi jednotlivými regiony se soustředěnou podporou státu (na úrovni okresů a ORP) nejsou snadno dostupná data v delších časových řadách. Tyto regiony si podle ekonomické výkonnosti vedly v průměru shodně s vývojem na národní úrovni, tedy jejich relativní postavení se navzdory cíleným intervencím nezlepšilo.

Prioritní oblast 2 – Ekonomika regionů: „Dominují velká krajská města, která spolu se svým spádovým územím patří mezi relativně ekonomicky úspěšné a dynamické regiony. Pokud by alokované prostředky směřovaly tímto směrem, je možné předpokládat, že by v delším časovém horizontu mohly ještě více posílit dynamiku těchto regionů a vylepšit tak jejich již relativně dobré postavení.

Regionální dimenze (intenzita podpory vybraných regionů) je mezi jednotlivými operačními programy velmi rozdílná – nejsilnější u OPLZZ, ještě výrazná u OPPI a OPŽP.

Při srovnání jednotlivých prioritních oblastí SRR 2006 směřuje nejvíce finančních prostředků do oblastí 3 Lidé a osídlení a dále 7 Kultura a 2 Ekonomika regionů. Nejméně naopak do oblastí 8 Problémová území (!!) a 6 Cestovní ruch.

Diferenciace mezi metropolitními oblastmi a periferiemi je daleko významnější než rozdíly mezi kraji. Tato diferenciace přetrvává „resp. prohlubuje se“. Proto se doporučuje vypracování Integrovaných plánů rozvoje území ve vymezených regionech (pro roky 2014 – 2020) za účelem snížení nezaměstnanosti, zlepšení životní úrovně a sociální situace obyvatel.

Došlo ke **zmírnění růstu** (zvýraznil JG) regionálních disparit z hlediska míry nezaměstnanosti na úrovni okresů, takže se prý plní hlavní cíl SRR 2006, totiž zmírňování regionálních disparit.

Z dalších doporučení připomeňme dvě možná obecná, ale bohužel (dosud) ne samozřejmá:

- přizpůsobit intervence v oblasti znalostní ekonomiky odlišné kombinaci faktorů v jednotlivých regionech (individuální specifikace intervencí podle potřeb a možností jednotlivých regionů)

- o usilovat o to, aby se intervence v budoucnu částečně změnila zejména v hospodářsky problémových regionech z „poptávkově orientovaných“ vycházejících z čistě volné soutěže projektů na stimulační „nabídkově orientované“, které jsou z územního nebo oborového hlediska nejpotřebnější.

5.5 Strategie regionálního rozvoje ČR pro roky 2014-2020

Dne 15. 5. 2013 byla usnesením vlády ČR č. 344 schválena Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020 (SRR 2013).

SRR 2013 sice obsahuje tabelární přehled příspěvků jednotlivých operačních programů k realizaci cílů jednotlivých prioritních os SRR ČR, ale například u PRV je u prioritní oblasti 8 Problémová území je uvedena nula. Nechme stranou, že některá opatření PRV mohou problémy periferních regionů spíše prohlubovat, ale jisto je, že přinejmenším v ose 4 (LEADER) přispěl PRV v nějakém rozsahu ke zmírnění regionálních disparit.

SSR „přiznává“, že s růstem objemu podpor v letech 2007-2013 se zmenšila jejich selektivnost. Podpořené projekty „ztratily význam rozvojového impulsu“, neboť se charakter podpory změnil spíše na podporu plošnou (SRR 2013).

Strategie člení Českou republiku na **tři základní typy** území z hlediska hodnocení rozvojového potenciálu a jejich postavení v sídelní struktuře:

- 1) rozvojová (metropolitní oblasti, regionální sídelní aglomerace a regionální centra a jejich zázemí)
 - 2) stabilizovaná
 - 3) periferní
- (SRR 2013).

Takřka navzdory zjištěním ze zprávy o minulé strategii (MMR 2013) jsou 2-3¹⁶ priority (z devíti) orientovány na tzv. rozvojová (fakticky rozvinutá) území a jen jedna na periferní území. Nazývá se přímo „Oživení periferních území“: Priorita se zaměřuje na podporu rozvojových aktivit v periferních územích ČR. Východiskem je využití specifických dispozic území, podpora drobného podnikání a sociální aktivizace obyvatel. Jejím cílem je „Zabránit prohlubování negativních disparit v periferních územích s cílem jejich dlouhodobé stabilizace a snaha o jejich následný rozvoj s ohledem na místní potenciál. Snížit míru nezaměstnanosti v regionech s výrazně nadprůměrnými hodnotami.“ (SRR 2013)

Priorita zahrnuje následující opatření:

5.1 Podpora rozvoje lokální ekonomiky

Opatření zahrnuje podporu rozvoje a diverzifikace malého a středního podnikání (včetně podpory sociálního podnikání) s ohledem na rozvojový potenciál periferního regionu, rozvoj řemesel, podporu tradičních výrobků, podporu podnikatelských investic s ohledem na tvorbu pracovních míst, podporu

¹⁶ Nejednoznačnost je dána tím, že ve třetí prioritě, zaměřené jinak jen na rozvojová území (!), je zahrnuto i tzv. průřezové opatření Podpora integrace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených skupin obyvatelstva.

konceptu místní ekonomiky, místní (regionální) značky, sociálního podnikání, podpora všech forem udržitelného cestovního ruchu s ohledem na místní potenciál.

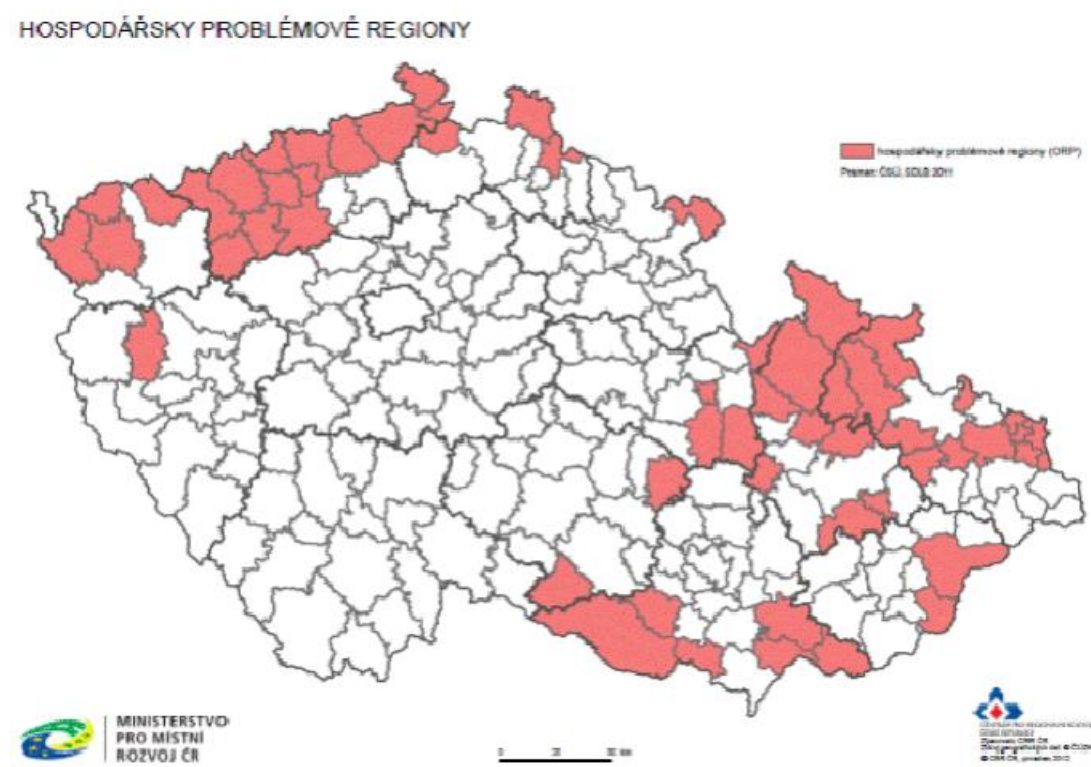
5.2 Podpora zvýšení kvality pracovní síly

Aktivizace místního obyvatelstva (např. lokální iniciativy) je prostředkem ke zvyšování pocitu sounáležitosti s územím a prevence vůči sociálnímu vyloučení ohrožených skupin obyvatel. Opatření podporuje vzdělávání sociálně vyloučených a ohrožených skupin obyvatelstva (formální vzdělávání i neformální učení) a rovněž podporuje posílení aktivní politiky zaměstnanosti, zvýšení uplatnění flexibilních forem zaměstnání a dostupného zaměstnávání v regionech s vysokou mírou nezaměstnanosti apod.

5.3 Zajištění základních služeb a obslužnosti

Opatření je zaměřeno na zajištění adekvátní dopravní dostupnosti a obslužnosti v periferních územích ve vazbě na příslušná regionální centra, dále na specifické způsoby zajištění veřejných služeb, např. zajištění dostupnosti zdravotnické záchranné služby (příp. horské služby) i v odlehlých oblastech, dalších veřejných služeb (školství, zdravotnictví, sociální péče) na bázi meziobecní spolupráce (např. i ve spolupráci se subjekty ze sousedních zemí).

Oproti SRR 2007-2013 se v rámci regionů se soustředěnou podporou státu vymezují pouze tzv. hospodářsky problémové regiony, které v rámci republikového srovnání vykazují z hlediska vybraných hospodářských a sociálních ukazatelů podstatně nižší úroveň, než je průměrná úroveň v ČR.

Obr. 14: Vymezení hospodářsky problémových regionů v SRR 2013

Toto zjednodušení

- a) trestuhodně ignoruje výzkum v oblasti regionálních disparit a diferenciacie (mnoho desítek, možná i několik málo stovek publikací)
- b) může vést k uniformnímu a neefektivnímu zaměření státní podpory.

V rámci kategorie „ostatních regionů“ je nově zavedena i podkategorie sociálně znevýhodněných oblastí. To je přelomové, ale je otázka, jestli by kvůli účinnějším intervencím neměla být nejproblémovější (akutně nebo potenciálně) ORP vymezena jmenovitě.

Potenciál pro případnou spolupráci ASZ s MMR nabízí následující pasáž: „Historicky i systémově větším problémem je uplatňování jedné z nejdůležitějších funkcí regionální politiky, a to koordinační funkce spočívající v prosazování územního průmětu realizace sektorových politik. Účinná koordinace vyžaduje úzce propojené nástroje regionální politiky s nástroji těch veřejných politik, které mají silné teritoriální dopady. Výchozí podmínkou je teritorializace těchto politik, která umožní efektivnější využití veřejných zdrojů v územně diferencovaných podmínkách ČR. Tato snaha MMR však naráží na silné postavení sektorových politik založených většinou na prostorově neutrálních intervencích.“ (SRR 2013)

Konkrétní pole pro spolupráci nabízí například návrh dvou okruhů národních programů v oblasti regionálního rozvoje (v kompetenci MMR):

- **Podpora rozvoje státem podporovaných regionů** – v případě existence se bude podporovat strategické plánování, strategický management a projektová příprava v těchto regionech. Klíčovým cílem programu bude podpora zvýšení absorpční kapacity daných regionů tak, aby byly schopné získat dotační podporu z fondů EU. Program by hrál významnou roli v plnění vyrovnávacího a institucionálního cíle SRR.
- **Podpora rozvoje specifických regionů státu** – program by byl zaměřen na komplexní podporu specifických regionů (regiony se zvýšenou koncentrací sociálně vyloučených či ohrožených skupin obyvatel a přírodních či kulturních hodnot krajiny, bývalé vojenské újezdy, velkoplošné lokality brownfields) s cílem umožnění jejich adekvátního rozvoje případně nového funkčního využití. Program bude mít významnou roli v plnění vyrovnávacího a částečně i preventivního cíle SRR. (SRR 2013)

5.6 Sociální kapitál

Zákon o regionálním rozvoji a z něj odvozené dokumenty hodnotí prakticky výhradně ekonomické resp. socioekonomické (nezaměstnanost a p.) ukazatele. Komplexní typologie venkovů (kapitola 3) i zkušenosti ze sociálně vyloučených resp. sociálním vyloučením ohrožených lokalit ukazují na význam dalších, „měkkých“ faktorů jako je vzájemná důvěra a solidarita, pocit sounáležitosti apod. Jistěže jejich hodnocení může narážet na praktické problémy s měřením sociálního kapitálu a podobně, nicméně výzkum zejména po r. 2000 poskytuje už docela rozsáhlé zkušenosti metodické i jiné, které je možno shrnout a využít.

Z dosavadního výzkumu polarizace Česka, resp. periferií (Havlíček, Chromý, Jančák, Marada 2005, 2008; Jančák 2001; Marada 2001, 2003) je patrné, že pro vývoj periferií je nadále určující pozice v sídelní hierarchii a že slábne význam ekonomických aspektů jejich rozvoje. Zde se větší význam přisuzuje aspektům sociálním a kulturním (Havlíček, Hupková 2008; Heřmanová, Chromý a kol. 2009; Chromý, Janů 2003; Chromý, Kučerová, Kučera 2009; Kuldova 2005), resp. kvalitě lidského a

sociálního kapitálu v území (Jančák, Havlíček, Chromý, Marada 2008; Pileček 2010; Pileček, Jančák 2010). Klíčový význam v rozvoji periferii (území s omezeným rozvojovým potenciálem) pak mají jak lidská rozhodnutí založená na subjektivních zájmech a hodnotách (Leimgruber 1998, 2001), tak aktivita místních a regionálních komunit, která se stává rozvojovým faktorem. (Bernard 2011b)

Zadavatel i autor jsou si vědomi, že sociální vyloučení resp. jeho hrozba je daleko komplexnější fenomén. Popisy regionálních ekonomických disparit jsou vcelku běžné. Komplexnější hodnocení provedli například Perlín (2010 – pouze pro venkov, ale toto omezení vzhledem k předmětu této studie nehraje žádnou roli) nebo Bernard (2011). Podobně komplexní je koncept (vnitřních) periferií Jiřího Musila, rozpracovaný a aktualizovaný ve spolupráci s Müllerem (Musil a Müller 2008). Jejich pojetí je přímo odvozeno od problematiky sociální exkluze. Naopak zatím prakticky neexistuje v češtině (resp. na území ČR provedené) zhodnocení stavu a potenciálu lokálního rozvoje jako rozvoje lokální komunity či přesněji „zvyšování kvality interakcí mezi lidmi obývajícími určitou lokalitu“ (Flora, Flora, Fey 2004 ex Bernard 2011b). Výjimkou je projekt GA403/09/1779 - Samospráva malých obcí a jejich endogenní rozvojový potenciál (2009-2011), v jehož rámci ostatně vznikl i právě zmíněný článek (Bernard 2011b).

5.7 Závěr

V žádné z dosud zpracovaných resp. schválených strategií regionálního rozvoje ČR nebyly vymezeny regiony se soustředěnou podporou státu v úplné struktuře, jakou předpokládá zákon 248/2000 Sb. Zjednodušení v prvních dvou strategiích (DHV 2000, SRR 2006) patrně přispělo k tomu, že ona podpora státu nebyla dobře a důvodně diferencovaná.

Postup vymezení a použité ukazatele byly pokaždé jiné. Nadějně je, že roste datová základna pro menší území než je okres a návazně na to jsou regiony se soustředěnou podporou státu vymezovány spíše v ranku ORP nežli (původních) okresů.

Případ Žluticka ukazuje, že je odůvodněné postupně zvažovat i jemnější diferenciaci, nejspíš na úrovni POÚ (tzv. obcí II. typu).

Aktuální SRR 2013

- uvádí varovné údaje o neefektivitě dosavadních snah o snižování regionálních disparit
- v prioritě P. 5 Oživení periferních území dobře popisuje potřebná opatření
- definuje sociálně znevýhodněné oblasti, ale nezahrnuje výslovné vymezení konkrétních ORP (jen celkový kartogram) a
- v návrzích národních programů regionální politiky otvírá prostor pro potřebné intervence v periferních oblastech (zde ve smyslu akutního i potenciálního sociálního znevýhodnění, ne podle zvláštní definice v rámci SRR 2013), jejichž věcný obsah by mohla spoluurčovat ASZ.

6 Inspirace v zahraničí i doma

Kapitola obsahuje nesoustavný přehled několika tipů na různé úrovni obecnosti a z různých dílčích oborů. Do budoucna lze doporučit pořízení rozsáhlejších seznamů vymezených právě oborově (energetika, zpracování místních produktů apod.), anebo územně, např. v blízkosti vybraných lokalit.

- Místní akční skupiny obecně věnují nemálo času a sil prezentaci své činnosti a mohou poskytnout přehledy relevantních projektů, viz např. MZe 2013. Mnoho meritorních i „komunikačních“ (Venkovská tržnice) projektů na posílení lokálních ekonomik uskutečnila v minulých letech například MAS Sdružení Růže v jižních Čechách (<http://mas.sdruzeniruhe.cz/>), v tamních Borovanech aktuálně vzniká družstvo pro zřízení měšťanského pivovaru (<http://www.pivovar-borovany.cz/>) a p.
- Shodou okolností právě v obvodu působnosti MAS Sdružení Růže leží Pohorská Ves, příklad efektivní komunitní práce pro sociální začlenění a zlepšení životních podmínek romského společenství v podmínkách velmi odlehlého dosídleného venkova.
- Jiné („resortní“) hledisko představují příklady sociálních podniků, jakkoliv definice sociálního podniku v dosavadní praxi poněkud kolísá. I jako metodickou inspiraci (přehled několik různých informačních zdrojů resp. aktivit) uveďme například Platformu sociálních firem (PSF 2014), adresář sociálních podniků na serveru ceske-socialni-podnikani.cz (P3 2014) nebo sekci Inspirujte se na serveru (CYRRUS 2014).
- Specifickým typem sociálních podniků jsou resp. mohou být zaměstnanecká a podnikatelsko-zaměstnanecká družstva (viz např. Škrabal 2013). Už více než pětiletou zkušenost s nimi mají ve Francii: v praxi existují tzv. družstva zaměstnání a činnosti (Coopératives d'emploi et d'activité, Bezecná 2007) a v současné době se tam připravuje komplexní zákonná úprava sociálního podnikání (Fiala 2013).
- V sousedních státech jsme zatím žádnou územní daňovou diferenciaci (za účelem snižování disparit) neobjevili krom této: v Rakousku: je základní sazba DPH 20%, ale zvláštní 19% sazba daně je v regionech Jungholz a Mittelberg.
- Nově připravovaná strategie zmírnění sociálního vyloučení v Košickém kraji má vyústit do zpracování „Návrhu funkčního modelu uspořádání společenství části sociálně vyloučených skupin obyvatel“. Výjimečné je, že tento model má být navržen na bázi alternativních ekonomik, zavádění lokálních měn a alternativních způsobů výměny potravin, výrobků a služeb v rámci komunity. Jedním z dílčích cílů je i posilování soběstačnosti komunit prostřednictvím místní produkce potravin, výrobků i služeb (VUCKE 2013).
- Zdrojem inspirace a povzbuzení i konkrétním příkladem mohou být investičně aktivní obce. Příslušné údaje shromažďuje Ministerstvo financí ČR a dobře dostupné nejspíš jsou v databázi Katedry sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Jsou totiž mj. kartograficky prezentovány v páté kapitole Atlasu sociálně prostorové diferenciacie ČR (Ouředníček, Temelová, Pospíšilová 2011). Některé z nich leží i v teoreticky nepříznivé „odlehlé“ poloze a u nich lze předpokládat velkou (inspirativní) roli místních aktérů, kteří dovedou sehnat peníze (dotace) i navzdory nepříznivým faktorům polohy

(Szczyrba 2011). Jedná se mj. o obce ležící v bezprostředním nebo blízkém okolí vybraných lokalit.

- Příkladem vzájemné inspirace mezi vybranými lokalitami může být specifická situace ve Žluticích, které v posledním roce výrazně navýšily počet míst na veřejně prospěšné práce v městských institucích: Technické služby Žlutice, s. r. o. a Žlutická teplárenská, a. s. (27 míst a 2 společensky účelná místa), Lesy Žlutice, s. r. o. (cca 20 míst), samotné město (okolo 10 míst), přičemž pro nárůst VPP je podstatná zejména provázanost mezi technickými službami, městskými lesy a městskou teplárnou. (SPOT 2013)
- Výjimečným příkladem sociálního podnikání na venkově (ve smyslu trojího zisku – ekonomického, sociálního a environmentálního) je vesnice Hostětín v okrese Uherské Hradiště. Popis tamních hlavních projektů, jejich efektů a souvislostí je uveden v příloze č. 8. Při podrobné analýze jednotlivých projektů (kořenová čistírna odpadních vod, obecní biomasová výtopna, mošárna s ekologickou produkcí, středisko zaměřené na vzdělávání o udržitelném rozvoji, které je zároveň ukázkou ekologického stavitelství, svépomocné solární systémy a šetrné veřejné osvětlení) se ukázalo, jak velmi obci chybí projektový manažer, který by navrhoval nové projekty a dohlížel na rozvoj těch stávajících. Absence projektového manažera je palčivým problémem všech obcí, v případě Hostětína na sebe jeho činnost částečně přebírají neziskové organizace a tak je rozvoj a pokračování projektů neustále zaručeno.
- Jinou povahu má inspirace z příspěvku doc. Františka Čuby připraveného pro tzv. Vratimovský seminář, byť tam nakonec nepřednesený (Čuba 2013). Vycházejí ze zkušeností Agrokombinátu Slušovice, ale nazíraných prizmatem vývoje v posledních cca 20 letech, autor předvádí jakýsi katalog práce a zaměstnání v intenzivním zemědělství (a zpracování jeho produktů), přidružené výroby, široké škály služeb, ba i několika různých zdrojů financování pro rozjezd takového komplexního podnikání, ba možno snad i říci „živobytí“ na současném českém venkově.
- Další „příkladnou“ obcí mohou být Jindřichovice pod Smrkem na Liberecku. Je pravda, že hlavní vlna rozvojových aktivit zejména v energetice (využití místních, obnovitelných zdrojů: větrná elektrárna, biomasa apod.) byla spojená s časově omezenou aktivitou výjimečné osobnosti, starosty Petra Pávka. Aktivity jsou ale dlouhodobé a kromě jiného stimulovaly zájem a interpretaci místního dědictví, cestovní ruch a dokonce výstavu ekologicky šetrných domů, jejichž stavebníky jsou výrazné osobnosti, posilují místní elitu. To je zejména v sudetských či obecně depopulačních regionech významný aspekt.

7 Doporučení pro veřejnou správu

Doporučení jsou rozříděna podle ústředních správních úřadů, jejichž působnosti se nejvíce týkají

MPSV

- 1) Zadat zopakování analýzy prostorových specifík strukturální nezaměstnanosti na úrovni obcí v ČR stejnou metodikou, jakou použily Feřtřová a Temlová (2011), ale pro roky 2009-2013 a data ze SLDB 2011 a zhodnotit změnu potažmo vývoj.
- 2) Zajistit, na co přišly (mj.) Feřtřová a Temlová (2011): „Každopádně, vzhledem k poznatkům vyplývajícím z naší empirické analýzy, by při artikulaci a nastavování opatření veřejných politik zaměřených na řešení problémů trhů práce nepochybně zasluhovalo více pozornosti přihlídnutí k územním rozdílům ve vzdělanostní i demografické struktuře nezaměstnaných. Územně zacílená opatření by tak lépe refletovala jak lokální, resp. regionální specifika trhů práce, tak i diferencované potřeby uchazečů o zaměstnání.“
- 3) Prostudovat sociální podnikání ve Francii, jak družstva nezaměstnaných, tak přebírání krachujících podniků, praxi i připravovanou legislativu. V diskusi s dalšími činiteli zvážít, co z toho je přenosné do ČR.
- 4) Vrátit obcím větší roli v systému správy nepojistných sociálních dávek.

MMR

- 1) Promyslet vzájemný vztah Integrovaných plánů rozvoje území a Komunitně vedeného místního rozvoje (CLLD) z hlediska sociálně znevýhodněných a periferních oblastí.
- 2) Příprava národních programů v oblasti regionálního rozvoje, jak je předpokládá SRR 2013.
- 3) **Dále např.** vyhodnocování naplňování strategií + zohledňování územních dopadů, navržení vhodnějších nástrojů než investiční pobídky jak je známe teď a sto dalších...

MD

- 1) Zajistit podmínky pro obnovu „dělnického jízdného“ přinejmenším ve státem podporovaných regionech. Koordinovat činnost krajů při faktickém zavádění.

Více resortů:

- 1) v systému veřejné správy poněkud chybí „advokát chudého a vzdáleného venkova“ – jak na ústřední úrovni, tak „dohlížet“ na kraje
- 2) realisticky hodnotit význam zemědělství a zemědělců pro venkov v současné době
- 3) vyhodnotit „délku“ ekonomických cyklů, například s použitím lokálního multiplikátoru (Kutáček 2007) v různých regionech. Modelovat význam jejich „zkracování“ pro periferní venkovy v ČR. Teoretická práce i hledání a ověřování empirických zkušeností. Konzultace s dr. Naděždou Johanisovou (FSS MU Brno) je víc než doporučená.
- 4) Podle výsledku předchozího bodu stanovovat sílu orientace na vnitřní zdroje – místní ekonomiku. Realisticky hodnotit skutečné uzavírání ekonomických cyklů oproti například „místní produkci“, nezřídka s certifikáty, určené pro návštěvníky a na pražské farmářské trhy.

- 5) Podle všeho (nebo aspoň podle přípravy strategie regionálního rozvoje) neexistuje soustavný (a kritický) přenos výsledků sociálněgeografického a sociologického výzkumu geografické diferenciací území/obcí a jejich obyvatel v ČR do praxe. Je otázka, jak překonat meziresortní roztržitost (kterou nelze z podstaty věci zcela odstranit), když se jedná především o MMR, MV, MPSV, MZe a MPO. Teoreticky by to neměl být žádný velký problém, mělo by se to odehrávat v rámci rady vlády pro udržitelný rozvoj, ale ta je shodou okolností nejpozději od r. 2006 vnímána jako doména MŽP.
- 6) MAS:
 - hodnocení (a certifikaci) MAS doplnit o sociologické posouzení jejich významu v regionu
 - prozkoumat a ověřit důsledky velikosti – jednak zahrnutí měst nad cca 15 000 až do 25 000 ob., jednak situace, kdy počet všech obyvatel v území působnosti přesahuje cca 60 000.
 - vazba na ORP – především vyjasnit; samy mohou vnímat jako hrozbu, ale z pohledu předešlého bodu je to i naděje
- 7) Provéřit a pak případně využívat § 44 ZVZ:
 - a) v lesnictví – pro obecní a státní (nejen LČR, ale i VLS) lesy
 - b) v ochraně přírody – péče o ZCHÚ včetně Natury 2000 (hl. KrÚ). Na péči o ni jsou/jdou peníze a budou i v příštím OPŽP.
- 8) Doprava (mobilita) – promyslet, prodiskutovat, zvážit aspoň tyto možnosti:
 - a) Zásah do RUD – přidat hledisko dostupnosti (vzdálenost nebo izochrona VHD nebo IAD) nejbližšího alespoň okresního města (nebo určeného velikostí nebo relativním ekonomickým významem)
 - b) Přidat do zadání ZDO zohlednění periferní polohy.
 - c) Variace na předchozí: vypsát státní (!) program na podporu dopravní obslužnosti přes hranice krajů
 - d) Variace na doporučení pro MD: Zavedení nějaké nepojistné sociální dávky typu příplatek na dopravu do práce

Mimo ústřední správní úřady:

- 1) Zastupitelstva, která vzejdou z komunálních voleb na podzim 2014 – zajistit kontinuitu a „nezhoršení“ spolupráce s ASZ resp. činnosti lokálních partnerství.
- 2) Rozvoj veřejně prospěšných prací v zemědělství a ve zpracování zemědělské produkce.

8 Potřebné intervence ASZ

Doporučení jsou rozříděna podle kapitol studie, k jejichž obsahu se nejvíce vztahují.

Kapitola 2 – Popis vybraných lokalit

2.1) „Vytěžit“ Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky (Ouředníček, Temelová a Pospíšilová 2011). Ostatně nemuselo by se to týkat jen venkovských zájmových lokalit ASZ, ale všech (i bývalých a uvažovaných), takže by to chtělo promyslet zadání v rámci celé ASZ. Na tuto v zásadě jednorázovou aktivitu by mohla navázat průběžná, jak navrženo v bodě 4)

2.2) Podrobněji prozkoumat migraci a dojížděku za prací (tu např. v přístupu podle Vobecké 2009) a to v měřítku až do ZSJ (na základě dat ze SLDB 2011)

2.3) Získat od jednotlivých MAS statistiky plnění SPL v končícím programovém období – údaje podle priorit a podle lokalizace projektů do obcí a vyhodnotit.

2.4) Doplnit, prohloubit charakteristiky a hodnocení MAS (podkap. 2.3 studie).

2.5) Navrhnout, naplnit a posléze aktualizovat a používat přehled (tabelární resp. databázový) potenciálu vybraných lokalit z hlediska udržitelnosti, regionálního rozvoje a lokálních ekonomik. Může to být minimální podoba, dílčí část nebo počáteční fáze systému podle předchozího doporučení. Účel: pro efektivní srovnání jak výchozí situace, tak navrhovaných opatření a jejich efektivity a dále pro racionální navrhování společných opatření nebo intervencí na vyšší organizační úrovni. Příklad sledovaných a hodnocených charakteristik potenciálu:

- Vybavenost
 - Základní (MŠ, ZŠ, ZUŠ, lékárna, praktický lékař, dětský lékař, gynekolog, knihovna, pracoviště ÚP)
 - Středoškolské zařízení
- Sociální kapitál
 - Vnější migrace
 - Vnitřní migrace
 - Etnizace sociálního vyloučení
 - Celkové hodnocení
- Přírodní zdroje
 - Podmínky pro zemědělství
 - Dostupnost dřeva
 - Jiné OZE
- Komponenty podle Perlína (2010)
 - Velikost
 - Růst
 - Lidský potenciál

- Bydlení
- Dotace obcím
- Komponenty podle Bernarda (2011b)
 - Komponenta ekonomiky a vzdělání
 - Komponenta věku a reprodukce
 - Komponenta lokálního veřejného života
 - Komponenta politické participace a sídelní stability
- Soustředěná podpora státu
 - SRR 2000 (DHV 2000)
 - SRR 2006
 - SRR 2013

2.6) Pro účely uvedené v předchozím doporučení a s využitím přehledu tam navrženého (popřípadě celého systému navrženého v doporučení 8.3) navrhnout klasifikaci všech „venkovských“ lokalit v okruhu zájmu ASZ (včetně zvažovaných a odmítnutých) s perspektivou rozšíření na všechny periferní oblasti.

2.7) Součástí osnovy situační analýzy by mohlo být zhodnocení potenciálu pro případný rozvoj lokální ekonomiky: místní suroviny, využití, vlastnictví a produkční vlastnosti půdy, kvalifikace (to už je víceméně standardní součástí situačních analýz, stačí jen přidat to hledisko lokální ekonomiky) a odbyt – nejen objem, ale hlavně ochota podpořit místní producenty/výrobce/poskytovatele (nanejvýš v rámci kraje) a využít sociální kontrolu jako kompenzaci slavné značky nebo případně i vyšší ceny.

2.8) Srovnávat shodu prostoru tzv. cyklické migrace a funkčně vymezeného území lokality. Pro přístup k lokalitě by obecně mělo mít funkční vymezení přednost. Není to ale rigidní předpis, takže při popisu a hodnocení cyklické migrace nebo jiného vhodného jevu je možné použít ad hoc vymezení, jen je potřeba tuto skutečnost jasně uvést (a území srozumitelně vymežit).

2.9) Zvážit doplnění do zadání situačních analýz pro další období resp. lokality vyhodnocení (vlastní nebo převzaté) komplexních ukazatelů rozvinutosti resp. exponovanosti (periferality) podle Bernarda 2011, Perlína 2010 a Musila a Müllera 2006.

2.10) Obdobně se sociálním kapitálem – metodicky podle Stachové a Čermáka 2009 nebo podle Jančáka a spol. 2010.

2.11) Směřovat k „modelu Hostětín“ – každá lokalita by měla mít vysoce kvalifikovaného a motivovaného projektového manažera a fundraisera (třeba jen na částečný úvazek). Je třeba zvážit jeho formální postavení, ale každopádně velkou roli v jeho „řízení“ by měla mít veřejná správa a neziskový sektor (obec, svazek obcí, MAS, ORP).

Kapitola 3 – Venkov a venkovy

3.1) Provéřit další typologie venkova a aktualizace těch existujících při zachování metodiky, ale s využitím dat ze SLDB 2011. To není atraktivní pro základní výzkum, ale aplikovaný je třeba tak zaměřit.

Kapitola 4 – Vyhodnocení různých existujících relevantních dotačních programů

4.1) V rámci přípravy operačních programů pro období 2014 – 2020

a. Systém:

- i. Zajistit účast (informovanost a vliv) ASZ na tvorbě programových dokumentů, především operačních programů.
- ii. Vytvořit, udržovat a sdílet (i s LK!) přehled o relevantních pasážích.
- iii. Zajistit účast ASZ u vybraných OP (návrh: OPZ, IROP, PRV, OPVVV a OPPIK)
- iv. Důsledně využívat a prosazovat všechny formulace v SRR 2013 působící ve prospěch snižování regionálních disparit.

b. Zvláštní část:

- i. PRV – prosazovat účinné zvýhodnění periferních oblastí nebo státem podporovaných regionů podle SRR
- ii. IROP – vyčlenit dostatečnou kapacitu na sledování přípravy regionálních investičních rámců a zajistit účast ASZ ve stálých konferencích regionálních partnerů ve všech krajích, kde působí. Pro zhodnocení zkušeností z končícího rozpočtového období by bylo vhodné zpracovat kvantitativní analýzu všech ROP z hlediska lokalit spolupracujících s ASZ případně periferních venkovů obecně.
- iii. OPZ – prosazovat územně diferencovanou podporu nízkokvalifikovaných míst, například pro začínající drobné živnostníky s výučním listem či odborným středoškolským vzděláním (viz také Feřtová a Temelová 2011)
- iv. OPŽP - poměr mezi osami ovlivňovat ve prospěch těch, které nabízejí nejvíc práce v periferních oblastech, zejména méně kvalifikované (např. péče o ZCHÚ)
- v. Věnovat více pozornosti operačním programům mezinárodní spolupráce (přeshraniční i meziregionální), zařadit jejich výzvy do grantových kalendářů a vyškolit aspoň jednoho metodického poradce na pomoc při zpracování projektových žádostí do těchto programů.

4.2) Zhodnotit obecně (stručně) a hlavně specificky (pro kraje, v nichž se nacházejí vybrané lokality) obsah a zejména potenciál **programů rozvoje územního obvodu kraje (PRK)**. Porovnat obsah těchto programů, zhodnotit způsob a rozsah „hájení zájmů“ vybraných lokalit při jejich přípravě (a nejspíš navrhnout zlepšení)

4.3) Soustavně a kvantitativně zhodnotit důsledky vybraných podpůrných programů pro kvalitu života, sociální začleňování a pro místní ekonomiky ve všech vybraných lokalitách. Bude třeba prověřit postup „shora“ (monitorovací systém MSC2007, viz také doporučení 8.4), a zdola, zjišťováním především na jednotlivých obecních úřadech popř. MAS.

Kapitola 5 – Strategie regionálního rozvoje

5.1) dotáhnout „sociálně znevýhodněné oblasti“ do vymezení konkrétních ORP (zkusmo i POÚ?)

5.2) identifikovat všechny formulace v SRR 2013 působící ve prospěch snižování regionálních disparit k využití podle doporučení 4.1) iv.

5.3) rozvinout spolupráci s MMR jako „spojencem“ při prosazování územně diferencovaných intervencí v různých oblastech (resortech). Podílet se na přípravě národních programů regionálního rozvoje podle návrhů ve SRR 2013

5.4) Využít výsledky projektu Zpracování analytických podkladů pro přípravu hodnocení průběžného plnění cílů SRR ČR a dopadů kohezní politiky na regiony ČR

5.5) Zvážit zapojení ASZ i do realizace opatření 5.1 (Podpora rozvoje lokální ekonomiky) SRR 2013. Navrhnout zahrnout do realizace opatření 5.3 (zajištění základních služeb a obslužnosti) i obce, ovšem až po konzultaci přinejmenším se SMS ČR, ne-li o SMO ČR.

Kapitola 6 – Inspirace v zahraničí i doma

6.1) využít všechny informační a inspirační zdroje v kapitole uvedené.

6.2) Provéřit potenciál „evropských seskupení pro územní spolupráci“ při podpoře sociálního začleňování.

Kapitola 7 – Doporučení pro veřejnou správu

7.1) Vstoupit do Rady vlády pro udržitelný rozvoj, citlivě stimulovat její aktivitu v oblasti sociálního začleňování (především prostřednictvím místního rozvoje, zejména hospodářského) a využívat ji jako platformu pro koordinaci mezirezortní a mezi veřejnou správou a nevládními organizacemi, případně také s akademickou sférou.

Obecná doporučení především pro organizaci práce ASZ

8.1) Zkusit navrhnout, prodiskutovat a prosadit takové změny financování a organizace práce ASZ, aby mělo smysl soustavně rozšiřovat a provozovat **knihovnu** ASZ pro studie obdobného zaměření, jako je tato, a pro využívání poznatků v práci ústředí i LK.

8.2) Každopádně stojí nicméně za zvážení tvorba, naplnění a hlavně průběžná údržba **bibliografické databáze**, která by zahrnovala i hledisko regionální a lokální. Jinými slovy, systém, který by umožňoval relativně vyhledat (a lokalizovat) literaturu a další zdroje podle oborových i územních kritérií. Literatura a zdroje volně dostupné na internetu by měly být ukládány i v intranetu ASZ.

8.3) Navrhnout a vytvořit **databázový systém informací o regionech** (nejspíš na úrovni ORP) **nejvíce ohrožených vyloučením**. Možná by stačila nadstavba v rámci ČSÚ, možná se ukáže jako vhodnější navázat na projekt Sociálně prostorová diferenciacie obyvatelstva a její vliv na kvalitu života obyvatel ve městech a obcích a tedy zapojit Přírodovědeckou fakultu KU. Ve druhém případě tedy využít systém, který je za Atlasem sociálně prostorové diferenciacie České republiky (Ouředníček, Temelová, Pospíšilová 2011) – tato sada dat je označována za unikátní a lze očekávat, že po zahrnutí dat ze SLDB 2011 se její hodnota dále výrazně zvýší. Každopádně musí být zaručena kontinuita, průběžná aktualizace a volný a uživatelsky příjemný přístup ASZ a jejich spolupracovníků, jakož i průběžné vylepšování podle potřeb ASZ. Součástí přípravy na takovou spolupráci by pochopitelně měla být i nějaká excerptce písemných výstupů projektu (Temelová, Pospíšilová, Ouředníček 2012). Také by bylo vhodné zvážit možnost využití resp. spolupráce se

Sociologickým ústavem AV ČR, protože v rámci projektu Samospráva malých obcí a jejich endogenní rozvojový potenciál (GA403/09/1779) nejspíš vytvořil také nějakou relevantní databázi.

- 8.4) Významnou součástí databázového systému zmíněného v předchozím bodě představuje přístup do MSC2007 - Monitorovací systém strukturálních fondů a Fondu soudržnosti 2007-2013, včetně schopnosti jej maximálně „vytěžovat“.
- 8.5) Připravit příručku pro obce na podporu „měkkých“ aktivit posilujících místní identitu a vzájemnou důvěru. Řečeno vzletně, o sociálním kapitálu a jeho význam pro lokální rozvoj a prevenci sociálního vyloučení. Velmi zjednodušeně řečeno, všechno, co obyvatelé jednotlivých sídel (popř. obcí) dělají spolu, je prospěšné. Z hlediska zaměstnanosti to může přinést dvojí:
- Větší vzájemnou známost a tím účinnější sociální kontrolu a ochotu podpořit místní (viz také doporučení 2.6)
 - Možnost zapojení chudých do sousedské výpomoci (mimo formální zaměstnanost).
- 8.6) Zadat zpracování podobných „příruček“ pro
- a. Sociální podnikání obecně (asi větší důraz na konkrétní dotační možnosti) a sociální zemědělství zvláště
 - b. Lokální energetiku (mj. doplnit pěstování RRD ev. jiné formy získávání biomasy, pokud možno náročné na nekvalifikovanou práci.)
 - c. Lokální ovocnářství a zpracování ovoce. Zahrnout i problematiku relevantní právní úpravy (Legislativa v oblasti zpracování a prodeje ovocných produktů - Ing. Magda Miloševičová, Státní zemědělská a potravinářská inspekce, Inspektorát v Táboře).
 - d. Družstevnictví
 - e. Lokální měny a LETS
- 8.7) Před zpracováním příruček podle předchozího doporučení zpracovat dílčí studii, proč se v SVL a v periferních oblastech obecně tak málo rozvíjejí alternativní ekonomické aktivity pro rozvoj místních ekonomik (družstevnictví, LETS, místní měny apod.). Včetně podrobné studie subregionálního vývoje na Frýdlantsku – jak se tam vyvíjí situace sociální exkluze cca posledních 10 let a jaký je efekt působení MAS a (nejen jejích) snah o podporu lokální ekonomiky.
- 8.8) Nemohla by ASZ aspoň nějak stimulovat korektní hodnocení programů **před komunálními volbami** 2014 z hlediska začleňování a rozvoje zaměstnanosti? Nebo třeba spolupřátat anketu mezi kandidáty na tato témata? Nebo vydat obecné (důležitá poznámka: také obecně srozumitelné) povídání o tom, jaká opatření na komunální úrovni (ne nutně konkrétně, ale i obecněji - politiky) jsou z hlediska jejích cílů „dobrá“ a jaká riskantní?
- 8.9) Stimulovat **spolupráci LK „venkovských“ lokalit**, případně jim v tom pomáhat: např. databáze zkušeností dobrých nápadů a dobré praxe (kde by měli „po ruce“ informace např. o žlutické teplárně nebo tamní školce, která mj. sváží žáky autobusem), dále vlastní diskusní rozesilač (konferenci elektronické pošty), a konečně někdo na ústředí, kdo bude sledovat, co se děje na celostátní úrovni a sdělovat to LK a naopak, kdo od nich bude čerpat podněty pro připomínkování a mezirezortní koordinaci. Uvědomuji si, že správa (údržba, aktualizace) takových systémů stojí určité síly, které by bylo možné alternativně věnovat přímo práci v lokalitách, ale domnívám se, že vzhledem k okolnostem a výhledu by se takový systémový přístup vyplatil.

- 8.10) Zadat zpracování studie srovnávající sílu faktoru etnicity v sociálním vyloučení v městském a venkovském prostoru a vývoj tohoto srovnání v čase (v rozpětí několika let, nejvýš vývoje od r. 1990). Viz např. Pelikánová a Šmoldas 2013: „V poslední době například narůstá počet neromských rodin, které se ocitají na okraji společnosti kvůli socioekonomické situaci.“
- 8.11) Pro vnitřní potřebu zpracovat studii o „lákání“ přistěhovalců s vyšším vzděláním a potenciálem sociálního kapitálu do periferních venkovských oblastí. Součástí bude pokud možno zhodnocení obcí v blízkosti vybraných lokalit, kde ukazatele takové imigrace dosahují v posledních letech vysokých hodnot.
- 8.12) Nechat prověřit podvojný námět Jančáka kol. 2010 „Na bázi dosud provedených analýz lze tedy předpokládat, že poloha obce v hierarchii osídlení je klíčovým faktorem ovlivňujícím život v obcích a kvalitní lidský a sociální kapitál zajišťuje uspokojivý život místních komunit. Výraznější rozvoj obcí, který je výrazně determinován vnější pomocí, vyžaduje větší otevření se okolí, vyšším hierarchickým úrovním. Těchto kontaktů a vztahů jsou aktéři v periferních obcích zatím schopni zřejmě pouze v omezené míře.“
- 8.13) Excerptovat výstupy projektů Rozvojové zájmy pohraničí (na příkladu Orlicka) (Vajdová 2009; Vajdová, Čermák a Stachová 2011; Vaishar, Dvořák, Zapletalová 2012) a Rozvoj občanské společnosti v regionech České republiky (Stachová 2008). Prověřit zejména jednak vhodnost využití metod, jednak příklady a analogie v oblasti endogenního potenciálu a sociálního kapitálu (také např. Vajdová 2011).
- 8.14) Kontaktovat nového vedoucího poradců předsedy vlády, až bude jmenován, a domluvit pravidla spolupráce v záležitostech (předmětech zájmu ASZ) týkajících se celé vlády resp. jednotlivých resortů
- 8.15) Promítnout, co je vhodné a ještě případně možné, do Strategie sociálního začleňování 2014-2020
- 8.16) Zde uvedená doporučení promyslet jako součást práce ASZ jako celku (co je relevantní i pro městské lokality).

Literatura a použité zdroje

ASZ (2013): webové stránky s charakteristikami jednotlivých lokalit, přístupné z rozcestníku/seznamu na http://www.socialni-zaclenovani.cz/index.php?option=com_k2&id=16&view=item&Itemid=2

Bernard, Josef (ed.). 2010. Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva. Sociologické studie/Sociological studies. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: Praha.

Bernard Josef (2011a): Je venkov homogenní a zaostalý? Prostorové vzorce rozvojových dimenzí venkovských obcí, Socioweb 02/2011, rubrika Teorie pro všechny
<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=455&lst=117>

Bernard Josef (2011b): Endogenní rozvojové potenciály malých venkovských obcí – obtížné hledání a měření jejich vlivu. Sociologický časopis 47 (4): 745 - 775.

Bezecná Eva (2007): Francouzská a česká sociální ekonomika, A2 č. 23/07.
<http://www.advojka.cz/archiv/2007/23/francouzaska-a-ceska-socialni-ekonomika>

Binek Jan, Toušek Václav, Galvasová Iva, Věžník Antonín, Kunc Josef, Seidenglanz Daniel, Halásek Dušan a Řehák Stanislav (2006): Venkovský prostor a jeho oživení. 1. vydání. Brno: Georgetown. 145 s.

Blažek Bohuslav (2004): Venkovy. Anamnéza, diagnóza, terapie. Era, Brno

Blažek Jiří a Uhlíř David (2002): Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, klasifikace. Praha: Karolinum.

CAP (1997): Rural Developments. CAP 2000, Working Document. 1997.
http://ec.europa.eu/agriculture/publi/pac2000/rd/rd_en.pdf

Cílek Václav (2004): Krajina jako odraz socioekonomického prostředí. In: Václav Cílek, Pavel Mudra, Vojen Ložek a kol.: Vstoupit do krajiny. O přírodě a paměti středních Čech. <http://krajina.kr-stredocesky.cz/article.asp?id=26>

CYRRUS (2014): Inspirujte se, <http://www.socialnipodnikani.info/inspirujte-se/>

Čmejrek Jaroslav, Bubeníček Václav, Čopík Jan (2010): Demokracie v lokálním politickém prostoru, Grada Publishing a.s. - Počet stran: 224

ČSÚ (2008): Varianty vymezení venkova a jejich zobrazení ve statistických ukazatelích v letech 2000 až 2006. Český statistický úřad, Praha.
[http://notes3.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/D70030F0EE/\\$File/130808.pdf](http://notes3.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/D70030F0EE/$File/130808.pdf)

Čuba František (2013): Naši občané nejsou v našem státě spokojeni, pracovní text vystoupení na Vratimovském odborném semináři, 19.10. 2013,
<http://www.kscm.cz/viewDocument.asp?document=6202>

DHV (2000): Strategie regionálního rozvoje ČR, <http://www.dhv.cz/regstrat/>

Drhová Zuzana, manažerka tzv. individuálního projektu ASZ

Dupal Jaroslav, Müller Jan, Olšar, P. (2005): Analýza potřeb rozvoje venkova – vymezení, ÚRS PRAHA, a.s.

Dvořáková, Tereza (2013): Analýza sociálně vyloučených romských lokalit v Karlovarském kraji.
http://www.kr-karlovarsky.cz/krajsky-urad/cinnosti/Documents/ANALYZA%20FINAL_FINAL.pdf

Fiala Zbyněk (2013): Družstva nezaměstnaných, VIP – blogy portálu Vaše věc, 28. 12 2013,
<http://www.vasevec.cz/ekonomika/zbynek-fiala-druzstva-nezamestnanych>

Fiala Zbyněk (2014): Participativní obec s vlastní měnou, VIP – blogy portálu Vaše věc, 4. 1. 2014,
<http://www.vasevec.cz/ekonomika/zbynek-fiala-participativni-obec-s-vlastni-menou>

Feřtová Marie a Temelová Jana (2011): Prostorová specifika strukturální nezaměstnanosti na úrovni obcí v České republice, Sociologický časopis 47:4, 681-716

Flora Cornelia, Flora Jan a Fey Susan (2004): Rural Communities: Legacy and Change. (2nd ed.). Boulder, CO: Westview Press.

Gabal Ivan (2006): Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti, studie pro MPSZ,
http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf

Havlíková Jana (2010): Sociodemografická analýza Znojemska, ms.

Hunčová Magdalena (2007): Sociální ekonomika a sociální podnik. Ústí nad Labem: UJEP (Edice AUP – Acta Oeconomica)

Hruška Lubor, Doleželová Hana, Foldynová Ivana, Foják Radek, Dědič Lukáš, Baranová Martina, Kohutová Petra, Jirásek Ondřej, Svobodová Alena a spol. (2013): Situační analýza obce Mikulovice, studie pro ASZ, ms.

Chabičovská Kateřina, Holeček Jan, Galvasová Iva, Binek Jan, Svobodová Hana, Kraft Stanislav, Vystoupil Jiří a Šauer Martin (2011): Integrovaný plán rozvoje území NUTS II Jihozápad, 137 s.

INTERREG 2009: Interregional Cooperation Projects. First collection. - Joint Technical Secretariat of the INTERREG IVC programme 2007-2013, Lille

INTERREG 2010: Interregional Cooperation Projects. Second collection. - Joint Technical Secretariat of the INTERREG IVC programme 2007-2013, Lille

Janák Dušan, Bezděk Jan a Pilát Miroslav (2013): Situační analýza socioekonomického rozvoje Osoblažska, studie pro ASZ, ms.

Jančák Vít, Chromý Pavel, Marada Miroslav, Havlíček Tomáš a Vondráčková Petra (2010): Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: analýza vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných periferiích Česka. Geografie, 115, č. 2, s. 207–222.

Kubeš Jan, Kraft Stanislav (2011): Periferní oblasti jižních Čech a jejich sociálně populační stabilita. Sociologický časopis 47 (4): 805-830

Kutáček Stanislav (ed.) (2007): Penězům na stopě. Trast pro ekonomiku a společnost, Brno. <http://www.thinktank.cz/fileadmin/thinktank-upload/texty/TES-penezum-na-stope.pdf>

Maříková Pavlína (2003): Kvalita života v obci. In Český venkov 2003 – Situace před vstupem do EU. Praha: Česká zemědělská univerzita.

MMR (2008): Strategie regionálního rozvoje České republiky na roky 2007-2013, 17. 12. 2008, webová vitrina MMR. <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-Ceske-republiky-na>

MMR (2013): Zpráva o plnění Strategie regionálního rozvoje České republiky 2007 – 2013, materiál pro jednání vlády ČR, listopad 2013

Musil Jiří (1988): „Nové pohledy na regeneraci našich měst a osídlení.“ Územní plánování a urbanismus 15 (2): 67–72.

Musil Jiří, Müller Jan (2008): Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení. CESES, FSV UK: Praha.

MZe (2013): Aktivity Celostátní sítě pro venkov a jejích partnerů – příklady dobré praxe. 16 s. <http://nsmascr.cz/content/uploads/2013/01/Aktivity-CSV.pdf>

Nosek Štěpán (2012): Zohledňují politiky zaměstnanosti potřeby regionálních a lokálních trhů práce a pracovní síly? In: Temelová Jana, Pospíšilová Lucie, Ouředníček Martin (eds.): Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života, Aleš Čeněk 2012. – 203 s.

Novák Jakub, Netrdová Pavlína (2011): Prostorové vzorce sociálně-ekonomické diferenciacce obcí v České republice. Sociologický časopis 47 (4): 717-744

Nunvářová Svatava (2007): Rozvoj venkova. Brno: Masarykova univerzita, s. 44

Osoba Petr, Bocan Miroslav a Prokeš Jan (2013): Poběžovicko. Situační analýza. Studie M'AM'ALOCA, o.s. pro ASZ. Ms., 56 stran

Ouředníček Martin, Temelová Jana, Pospíšilová Lucie (eds.) (2011): Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky/Atlas of Socio-spatial Differentiation of the Czech Republic, Praha, Karolinum, 137 s.

P3 (2014): Adresář sociálních podniků, <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/adresar-socialnich-podniku>

Pelikánová Anežka a Šmoldas Martin (2013): Situační analýza Moravský Beroun. Studie pro ASZ. ms.

Pělucha Martin a Bednaříková Zuzana (2012): Územní soudržnost venkova a zaměstnanost. Prezentace na schůzi vědecké rady ÚZEI, 31. října 2012

Perlín Radim (2003): Typologie venkova in Český venkov 2003 – Situace před vstupem do EU. Praha: Česká zemědělská univerzita.

Perlín Radim (2005): Venkov, typologie venkovského prostoru. Studie pro MV ČR,ms. <http://www.mvcr.cz/odbor/reforma/perlin.pdf>

Perlín, Radim (2009): Vymezení venkovských obcí v Česku. Obec a finance 2009:2. <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068>

Perlín Radim (2010): Typologie venkovského prostoru, Obec a finance 2010:2

Perlín Radim a Chromý Pavel (2011): České venkovy z pohledu vybraných lokálních elit, prezentace na konferenci „Analýza venkova: nové otazníky a výzvy“, Olomouc 20. 10. 2011

Perlín Radim, Kučera Zdeněk a Kučerová Silvie (2010): Typologie venkovského prostoru Česka. Geografie – Sborník ČGS 115(2): 161-187.

Podlaha Bronislav (2013): První kroky při budování systému prostupného zaměstnávání v Kadani a v Ralsku, prezentace ze semináře Dobré praxe v podpoře zaměstnanosti, 14.11.2013

PÚR (2006): Politika územního rozvoje ČR 2006, schválena usnesením vlády ČR č. 561 dne 17. 5. 2006, http://www.mmr.cz/getmedia/679521a7-0837-4a78-a39a-c5ec18014e97/Politika_UR

PRV (2007): Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013, Ministerstvo zemědělství, Praha; květen 2007, aktualizace v červnu 2010

PSF 2014: Členové, <http://www.socialnifirmy.cz/index.php/o-nas/clenove>

Shucksmith Mark a kol. (2005): The CAP and the Regions: the Territorial Impact of the Common Agricultural Policy:

Slepička Alois (1971): Plánování a rozvoj venkovského prostoru a sídel v ČSSR. 1. vyd., Výzkumný ústav výstavby a architektury, Praha

Slunská Jana (2011): Zhodnocení možností rozvoje Místní akční skupiny Nízký Jeseník [online]. 2011 [cit. 2013-12-11]. Diplomová práce. Tomas Bata University in Zlín, Faculty of Management and Economics. Vedoucí práce Jiří Novosák. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/qtqgov/>>.

Spalová Barbora a Pospíšilová Kočárková Eva (2013): Situační analýza lokalit Plouznice a Náhlov, město Ralsko. Studie pro ASZ, verze z 8.11. 2013, ms., 69 stran

SPOT (2013): Situační analýza Žlutice a okolí. Pro ASZ, 113 str.

SRR (2006): Strategie regionálního rozvoje České republiky pro léta 2007-2013, příloha usnesení vlády ČR č. 560 ze 17. května 2006, Praha.

SRR (2013): Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020, <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-CR-2014-2020>

Stachová Jana (2008): Občanská společnost v regionech České republiky. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 93 s.

Stachová Jana, Čermák Daniel (2009): Obraz českého pohraničí v roce 2008. In Vajdová 2009

Storch David (2000): Přežívání populací v ostrůvkovitém prostředí: Co jsou metapopulace a jak fungují. Vesmír 79: 143-145.

Sýkora Luděk (2010): Rezidenční segregace. Přírodovědecká fakulta a Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Univerzita Karlova v Praze, 80 str.

Szczyrba Zdeněk (2011): Ouředníček Martin, Temelová Jana, Pospíšilová Lucie (eds.) (2011): Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky/Atlas of Socio-spatial Differentiation of the Czech Republic, Praha, Karolinum, 137 s. [recenze], Sociologický časopis 47: 4, 866-871

Škrabal Ivo (2013): Sociální podnikání – zaměstnanecká družstva. Prezentace na <http://cesr-project.eu/wp-content/uploads/2013/06/7-Skrabal-soci%C3%A1ln%C3%AD-podnik%C3%A1n%C3%AD-zam%C4%9Bstnaneck%C3%A1-dru%C5%BEstva.pdf>

Štolbová Marie, Hlavsa Tomáš a Maur Petr (2007): Analýza plateb LFA. Jejich vliv na podniky, životaschopnost, konkurenceschopnost a na životní prostředí. Studie pro MZe

Temelová Jana, Pospíšilová Lucie, Ouředníček Martin (eds.) (2012): Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života, Aleš Čeněk. – 203 s.

Uhlířová Jitka (2008): Co přinesly projekty v Hostětíně? Analýza modelových projektů udržitelného rozvoje., Trast pro ekonomiku a společnost, Diskusní sešit č.3, červen 2008

Vaishar Antonín, Dvořák Petr, Zapletalová Jan (2012): Strategie českého rurálního pohraničí. In: Temelová Jana, Pospíšilová Lucie, Ouředníček Martin (eds.): Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života, Aleš Čeněk 2012. – 203 s.

Vajdová Zdenka (ed.) (2009): Místní společenství Orlicka. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 139 s.

Vajdová Zdenka (ed.) (2011): Sociální kapitál a dopady ekonomické krize v regionech. Kraj Vysočina a Ústecký kraj. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 155 s.

Vajdová Zdenka, Čermák Daniel a Stachová Jana (2011): Spolupráce - rozvojová strategie Orlicka. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 121 s.

Vobecká Jana (2009): Dojížděkový přístup k vymezení městského, příměstského a venkovského obyvatelstva v České republice), Demografie, 51: 14–22

VUCKE (2013): Stratégia na zmiernenie sociálnej exklúzie v Košickom kraji, <http://web.vucke.sk/sk/uradna-tabula/projekty/neinvesticne/strategia-zmiernenie-socialnej-exkluzie-kosickom-kraji-3.html>

Výduchová Michaela (2008): Proměny venkovského prostoru v širším zázemí Brna [online]. 2008 [cit. 2013-11-24]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta. Vedoucí práce Daniel Seidenglanz. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/77566/prif_m/>.

Příloha č. 1

Komentáře k doporučením ze situačních analýz

Osoblažsko

Při realizaci veřejných politik zaměřených na ekonomický rozvoj na Osoblažsku doporučujeme věnovat pozornost oblastem, kde spočívají jeho největší bariéry (dopravní obslužnost a kvalifikace pracovních sil):

Věnovat pozornost možnostem kompenzace špatné dopravní obslužnosti regionu. (zde a dále v této podkapitole jsou pasáže vysázené kurzívou převzaté z Janát, Bezděk a Pilát 2013)

Komentář: Bylo by vhodné to specifikovat, například takto:

Naléhat na kraj, aby zajistil (objednal) lepší ZDO

Zvážit provoz mikrobusu v obecním nebo i soukromém vlastnictví, zajišťujícího návoz cestujících na „páteřní“, rychlejší (když nemusejí zajíždět do všech sídel) spoje.

Variace na předchozí: smluvní partneři – majitelé osobních aut, dotace na přestavbu na LPG

O několik úrovní systému jinde: prosazovat příspěvek na cestu do práce jako (staronovou) sociální dávku. Myšleno jen v oblastech s vysokou nezaměstnaností. Je víc možností pro konkrétní podobu, kromě individuální dávky by to mohla být i z velké části dotovaná „dělnická předplatní jízdenka“

Pokusit se více provázat střední školství s trhem práce, resp. konkrétními zaměstnavateli v regionu (v oblasti zemědělství, strojní výroby, sociálních služeb, textilní výroby).

Komentář: Není zcela zřejmé, jaká konkrétní opatření se za touto obecnou formulací skrývají.

Podle příslušné pasáže v analýze (s. 26) není zřejmé, že by absolventi středních škol z Osoblažska neměli v současné oborové skladbě uplatnění.

Stálo by za zvážení prověřit, zda dříve nebylo v Osoblaze např. nějaké učiliště (podle několikaminutové rešerše na internetu bylo, zemědělské).

Ať tak či onak, zcela konkrétně lze doporučit, aby kapacita Střední školy zemědělství a služeb v Městě Albrechticích byla využívána zejména k rekvalifikacím podle potřeb zaměstnavatelů v regionu. Pokud tak dosud využívaná nebyla, je třeba zjistit příčiny a v případě potřeby jejímu vedení například nabídnout pomoc se psaním a s administrací projektů.

Vzhledem ke strukturálnímu znevýhodnění regionu doporučujeme zaměřit se na rozvoj sociálního podnikání, kterému se bez úzké vazby na obecní veřejnou politiku a podpory ze strany obcí daří jen obtížně.

Komentář: V dalším rozpracování sledovat, aby tento postoj nesvazoval iniciativu, nesnižoval sebevědomí a nebyl extrapolován do polohy: bez dotací se (tu) žít nedá.

Aktivity ekonomického rozvoje směřovat do perspektivních oblastí cestovního ruchu, zpracovatelských technologií zemědělských produktů v návaznosti na místní zemědělskou produkci a do oblasti sociálních služeb.

Komentář: Ano, tyto oblasti jsou takřka nabíledni, ale je třeba nezapomínat, že za určité ne zcela nepravděpodobné shody okolností se může rozvinout i například lehký (dílnský) průmysl.

Vzhledem k dosud nevyužitému potenciálu regionu pro cestovní ruch lze přivítat v podstatě jakékoli aktivity v této oblasti, které budou zaměřeny především na rodiny s dětmi a návštěvníky, kteří nevyhledávají sport, ale spíše relaxaci, ke které patří také jednoduché kulturní vyžití. Rozšíření nabídky služeb v této oblasti by ostatně uvítala i většina obyvatel regionu, přičemž se jedná o oblast, kterou lze částečně podporovat z dotačních titulů.

Komentář: pro úplnost možno doplnit, že z dotačních titulů lze částečně podporovat i aktivity v mnoha jiných oblastech. V dané oblasti lze doporučit zpracování koncepce, která zohlední souslednost dílčích opatření: ubytovací kapacity, kulturní vyžití, základní infrastruktura (koupaliště, cyklostezky apod.), vlastivědné informace, zvýšení atraktivity krajiny a podobně.

Jako nejperspektivnější záměr s celoregionálním dopadem se jeví využití nádražiček a osoblažské úzkokolejky, proto doporučujeme napřít pozornost kompetentních aktérů z řad veřejné správy i podnikatelů tímto směrem. Snadnější a diverzifikovanější je využití parků a sportovních areálů k rozšíření služeb v cestovním ruchu a rozvoj agroturistiky.

Komentář: pro rozvoj a využívání úzkokolejky bude zřejmě vhodné ustavit zvláštní pracovní skupinu zahrnující kompetentní pracovníky Českých drah a krajského úřadu. Jakkoliv mohou existovat určité institucionální a psychologické bariéry (vyvolané historií, vzdáleností, privatizací...), může být velmi užitečné využít zkušeností z obnovy a rozvoje úzkokolejek na Jindřichohradecku.

V oblasti zpracovatelských technologií zemědělských produktů se jeví nejperspektivněji projekt konzervárny.

Komentář: Tento projekt se jeví jako nejpokročilejší, ale jsou i jiné možnosti. Doporučuji koncepční rozvahu a svého druhu „komunitní plánování“ dalšího rozvoje zemědělství v lokalitě za účasti pokud možno všech velkých uživatelů půdy a s využitím potenciálu obcí jako vlastníků aspoň nějaké zemědělské půdy.

V oblasti sociálních služeb doporučujeme zvážit rozšíření stávajících služeb Domova pro seniory, začít se zabývat možnostmi mikropodnikání a institutem asistenta v sociálních službách.

Bez komentáře.

Společný komentář: mezi obecná a podstatná doporučení by měla patřit také

snaha o obnovení přeshraničních styků s Polskem – společenských, hospodářských i jiných.

komplexní problematika energetiky – zásadní důraz na OZE a na úspory může přinést a) provozní úspory (snížení nákladů domácností na vytápění a další energie) b) pracovní místa (viz také Žlutice) a c) snížení znečišťování prostředí (vč. příspěvku ke klimatickým změnám)

Předkládaná situační analýza byla založena poměrně široce a jejím výsledkem byla identifikace perspektivních oblastí socioekonomického rozvoje regionu. Pro potřeby veřejné politiky by bylo užitečné vypracovat detailnější analýzy identifikovaných oblastí. Proto doporučujeme uskutečnit dílčí analýzy v těchto konkrétních oblastech, které seřazujeme podle míry potřeby:

V oblasti sociálních služeb uskutečnit kvalifikovanou analýzu zjištěných potřeb na straně uživatelů a poskytovatelů sociálních služeb a veřejnosti. Zkušenosti z jiných regionů České republiky ukazují, že vzájemná komparace a analýza zjištěných potřeb uvedených skupin je nezbytná pro efektivní nastavení celého systému. Částečně je to způsobeno tím, že oblast sociálních služeb není typickou podnikatelskou aktivitou, která by byla standardně provázaná s analýzou trhu a rozpracováním podnikatelských záměrů. Analýza v této oblasti by měla mj. zodpovědět otázku potenciálu mikropodnikání v sociálních službách v regionu a přinést konkrétní představu o náplni činnosti a rozsahu mikropodniků. Případnou analýzu, která by předpokládala reprezentativní šetření v regionu, by bylo žádoucí propojit s nejbližším komunitním plánem.

Komentář: To je divné, že potřeby na straně uživatelů a poskytovatelů sociálních služeb a veřejnosti nebyly analyzovány už v rámci resp. při přípravě „Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb na Osoblažsku na léta 2013 – 2014“.

Druhou podstatnou oblastí, která nesouvisí bezprostředně s ekonomickým rozvojem, ale s kvalitou života v regionu a optimalizací systému sociálních služeb, je oblast interetnických vztahů. Vedle nezaměstnanosti jde optikou dotazníkového šetření o druhý největší problém regionu, z hlediska kvality života nepochybně podstatný, kterému nemohla být v předkládané analýze věnována adekvátní pozornost. Potřebnost analýzy podtrhuje i to, že osoblažská zkušenost s nárůstem migrace (nejen) Romů a vznikem prostorově sociálně vyloučených lokalit není ojedinělá, ale spíše je třeba se připravit na nárůst podobných případů v periferních regionech.

Komentář: není zcela odůvodněno, jak by dílčí hlubší analýza interetnických vztahů na Osoblažsku mohla pomoci v přípravě na případný nárůst podobných případů v periferních regionech. Prvním

krokem by každopádně mohl být soupis a rešerše dostupných analýz v této oblasti zpracovaných nejen pro ASZ, ale i v rámci nejrůznějších výzkumných projektů.

Pro oblast cestovního ruchu doporučujeme zpracovat analýzu využití úzkokolejky a stávajících nádražních budov. Úzkokolejka je asi nejvýraznější turistickou atraktivitou regionu, vytěžení jejího potenciálu je však také asi nejkomplicovanějším úkolem. Analýza by měla obsahovat jak popis stávajícího technického stavu, rozbor majetkoprávních poměrů i postojů klíčových aktérů a nastínit možnosti jejich řešení z pohledu využívání úzkokolejky v oblasti turistického ruchu ale i nákladní dopravy, doplněné o konkrétní návrhy využití budov a vyhodnocení perspektivnosti i bariér rozličných záměrů.

Komentář: bezvýhradný souhlas.

Protože největšími bariérami nejen rozvoje, ale i pouhého udržení podnikatelských aktivit je dopravní obslužnost a kvalifikační struktura, doporučujeme uskutečnit detailnější analýzu těchto oblastí, včetně rozpracování návrhů k řešení. Nelze očekávat, že by na Osoblažsko byly směřovány zásadní investice potřebné pro vybudování kvalitních silnic a zázemí k jejich údržbě. Analýza dopravní obslužnosti by ale měla vyhodnotit nákladnost nezbytných investic, které by zajistily bezproblémovou celoroční nákladní dopravu (silniční i železniční) a zhodnotit, zda existují alternativní nástroje kompenzace uvedeného strukturálního znevýhodnění regionu. Analýza oblasti kvalifikace by zasluhovala zmapovat existující provázanost regionálních podniků se středním školstvím, resp. zmapovat existující nabídku a poptávku a přinést návrhy možných řešení a jejich efektivity.

Komentář: v zásadě souhlas

Naše analýza také přinesla přehled hlavních ploch označitelných jako brownfieldy. Jejich hodnocení po technické stránce, z pohledu majetkoprávních vztahů, dispozic ke specifickým účelům z pohledu konkrétních podnikatelských záměrů, které byly vytipované jako perspektivní, je polem pro další analýzy a je uvedeno mezi cíli Strategického plánu mikroregionu z roku 2010, které však zatím nebyly dotaženy do konce.

Komentář: zásadní inspirace pro systémovou spolupráci s Czechinvestem. Inventarizaci brownfieldů „umí“ a nasměrovat jeho pozornost do vybraných lokalit resp. obecně do periferních oblastí by nemuselo být obtížné.

Společný komentář: Jak bylo zmíněno výše, dílčí hlubší analýza je potřebná i v zemědělství a navazujícím zpracování prvotních produktů.

Mikulovicko

Tabulka doporučených opatření je převzata z Hruška a kol. 2013 a je doplněn sloupec „Komentář“.

Návrh	Název	Opatření	Komentář
A	Rozvoj sociálního kapitálu a zvýšení atraktivity regionu k bydlení		
A.1	Stabilizace venkovského osídlení (vč. podpory rodin a informovanosti obyvatelstva)	<i>A.1.1 Udržení a zkvalitnění stávajících služeb pro obyvatele území zajištěním dobré dopravní obslužnosti do střediskové obce Jeseník</i>	Měla by předejít (komplexní, rozhodně ne jen ekonomická) analýza, které služby zajišťovat v lokalitě a které nikoliv.
		<i>A.1.2 Zajištění odpovídající kapacity pro volnočasové aktivity</i>	Předejít by měla dohoda o tom, co je „odpovídající“, a vyjasnění, že nejde jen o kapacitu v úzkém (statickém) smyslu slova, ale i o provoz.
		<i>A.1.3 Vytvoření koncepce podpory vícegenerační rodiny a prarodinné politiky na území regionu</i>	Měla by předejít sociologická studie o potřebnosti takové podpory.
		<i>A.1.4 Rozšíření sociálních služeb vč. terénní služby poskytující poradenství v oblasti zadlužování a nezaměstnanosti.</i>	Bez výhrad.
		<i>A.1.5 Vytvoření informační koncepce a balíku základních informací o sociálních službách a službách veřejné správy vč. jejich dostupnosti</i>	Bez výhrad.
		<i>A.1.6 Vytvoření studie mapující hlavní dopravní potřeby místních obyvatel</i>	Předběžné opatření vzhledem k opatření A.1.1. Zatím nejsou důvody se domnívat, že tato studie bude nějak významně rozsáhlá.
		<i>A.1.7 Provedení pasportizace obecního bytového fondu vč. realizace pobídek obce k vlastníkům nemovitostí k revitalizaci domů</i>	Zohlednit meziobecní spolupráci a výhled na průběžnou aktualizaci takového pasportu.
		<i>A.1.8 Vytvoření pasportizace vhodných ploch pro individuální bytovou výstavbu</i>	Zohlednit meziobecní spolupráci a výhled na průběžnou aktualizaci takového pasportu.
A.2	Integrace osob ohrožených sociálním vyloučením	<i>A.2.1 Zvýšení informovanosti podnikatelů k vytvoření pracovních míst pro zdravotně postižené vč. poskytování poradenství a podpory obcemi a zvýšení pobídek Úřadu práce</i>	V situační analýze se o zdravotně postižených nepíše nic.
		<i>A.2.2 Rozvoj veřejně prospěšných prací a veřejných služeb zřizovaných obcemi</i>	„Rozvoj“ je nutno specifikovat a zmínku o veřejné službě zajisté vysvětlit.
		<i>A.2.3 Vytvoření systému podpor soukromým zaměstnavatelům v oblasti zvyšování zaměstnanosti osob ohrožených sociálním vyloučením</i>	Nutno specifikovat rozsah a formální (legální) status takového systému.
		<i>A.2.4 Rozšíření aktivit stávajícího komunitního centra SOUŽITÍ 2005 o.p.s. případně vytvoření nového komunitního centra</i>	Bez výhrad, jen nutno specifikovat.
		<i>A.2.5 Realizace aktivit ZŠ a SŠ vedoucí k podpoře žáků/ studentů při studiu</i>	Nutno vysvětlit a specifikovat.

		A.2.6 Vypracování koncepce sociálního bydlení pro nízkopříjmové skupiny obyvatel v regionu	Nutno specifikovat a odůvodnit územní rozsah takové koncepce.
		A.2.7 Rozvoj terénní sociální práce, vč. zvýšení informovanosti obyvatel o možnostech sociálních služeb	Bez výhrad.
A.3	Prevence sociálně-patologických jevů	A.3.1 Rozvoj občanských poraden v regionu a jejich vzájemné spolupráce	Nutno specifikovat a také vyjasnit postavení „občanských“ poraden v komplexu veškerého poradenství.
		A.3.2 Realizace preventivních aktivit pro děti a mládež	Nutno specifikovat
		A.3.3 Realizace služby zajišťující odpovídající pomoc v případě nouzové nebo krizové situace	Vztáhnout ke stávající situaci a legislativnímu a institucionálnímu rámci.
A.4	Teritoriální marketing	A.4.1 Zlepšení informačních zdrojů pro obyvatele regionu	Nutno specifikovat (a potřebnost zdůvodnit).
		A.4.2 Podpora aktivního podílení se občanů na rozvoji regionu	Nutno specifikovat
		A.4.3 Zvýšení atraktivity území pro obyvatele regionu	Nutno vyjasnit, proč to není v části A.1 a specifikovat.
		A.4.4 Zlepšení informovanosti o nabídce aktivit a služeb regionu	Nutno specifikovat.
B	Rozvoj ekonomických aktivit, využití potenciálu regionu a zvýšení atraktivity regionu pro investory		
B.1	Zvýšení atraktivity regionu pro investory a rozvoj přeshraniční spolupráce s Polskem		Vyjasnit vztah k části C.3
		B.1.1 Vytvoření katalogu investičních možností regionu	Nutno vysvětlit, co to jsou „investiční možnosti regionu“.
		B.1.2 Vybudování podnikatelských center zaměřených na tradiční výrobu a strojírenské a stavební aktivity – Mikulovice, Písečná	Nutno vysvětlit, k čemu přesně „podnikatelská centra“ a za co.
		B.1.3 Vybudování spalovny odpadů a biomasy	Nutno prověřit ekonomické, logistické a environmentální důsledky případného spalování odpadů. Zpracovat energetickou koncepci odůvodněně vymezeného mikroregionu a v jejím rámci jistě navrhnout i variantu bez spalování odpadů.
		B.1.4 Oprava a zlepšení kapacitních parametrů silnic a rozvoj železniční dopravy – zlepšení dopravního napojení na Polsko i Českou republiku	Nutno specifikovat
		B.1.5 Rozvoj spolupráce polských a českých škol	Bez výhrad.
B.2	Využití potenciálu regionu a rozvoj perspektivních oblastí	B.2.1 Vytvoření podnikatelského inkubátoru včetně poradenského centra pro začínající podnikatele v areálu bývalé posádky	Bez výhrad
		B.2.2 Zakládání biofarem, a rozvoj dřevozpracujícího průmyslu – personifikace regionu	Rozdělit na 2-3 dílčí opatření a specifikovat. „Zakládání“ zřejmě není nejvhodnější formulace.
		B.2.3 Vybudování pobytového zařízení sociální nebo zdravotní péče krajského významu	Bez výhrad.

		<i>B.2.4 Společná prezentace a nabídka služeb – nabízení balíčků služeb pro návštěvníky regionu</i>	Bez výhrad. Možno doplnit specifickou orientaci na klienty lázní v Jeseníku.
		<i>B.2.5 Rekonstrukce kulturních památek a obnova rekreačních aktivit</i>	Nutno specifikovat.
		<i>B.2.6 Vybudování naučných stezek zaměřených na důlní činnost</i>	Nutno doplnit odhad efektu.
		<i>B.2.7 Rozšíření nabídky objektů individuální rekreace a propagace regionu pomocí společného katalogu individuální rekreace v regionu</i>	Bez výhrad.
		<i>B.2.8 Vytvoření rehabilitačního centra s nabídkou ozdravných pobytů zaměřených na děti, důchodce a osoby se zdravotními problémy</i>	Nutno prověřit podnikatelský záměr a koordinovat v rámci kraje.
B.3	Rozvoj lidských zdrojů (vč. inkluzivního podnikání)	<i>B.3.1 Navázání spolupráce s konkrétními zaměstnavateli při tvorbě nabídky dalšího vzdělávání</i>	Bez výhrad.
		<i>B.3.2 Zavedení výuky polštiny na základních školách a prostřednictvím kurzů a rozvoj spolupráce polských a českých škol</i>	Zčásti duplicita s B.1.5
		<i>B.3.3 Zavedení vzdělávacích kurzů zaměřených na podnikání a na psaní projektových žádostí a projektový management</i>	Zvážit poptávku v rámci lokality. Nutno vyjasnit potenciální rozpor s C.1.2.
		<i>B.3.4 Vytvoření sociálně rehabilitačního centra poskytujícího terénní služby, provozujícího sociálně terapeutické dílny a podporující inkluzivní podnikání</i>	Bez výhrad, jen dbát o provázanost (a prevenci duplicit) s dalšími opatřeními, např. A.2.1, A.2.3 a d.
B.4	Rozvoj sociálního podnikání s provazbou na sociální bydlení	<i>B.4.1 Založení organizace zodpovědné za vytvoření a provoz sociálního podniku s provazbou na sociální bydlení, popřípadě rozšíření kompetencí stávající organizace za tímto účelem</i>	Vysvětlit provazbu.
		<i>B.4.2 Založení a provoz sociálního podniku s provazbou na sociální bydlení</i>	Vysvětlit provazbu.
		<i>B.4.3 Navázání aktivní komunikace mezi složkami veřejné správy, zaměstnavateli a NNO</i>	Vyjasnit možný překryv s částí C
C	Komunikační platforma v území		
C.1	Rozvoj spolupráce mezi lokálními samosprávami v regionu	<i>C.1.1 Vytvoření komunikační platformy lokálních samospráv v regionu.</i>	Opravdu z vyhodnocení potenciálu svazku obcí, MAS a Lokálního partnerství vzešla nutnost vytvoření další platformy?
		<i>C.1.2 Vytvoření společné projektové kanceláře.</i>	Bez výhrad.
C.2	Rozvoj spolupráce mezi Úřadem práce,	<i>C.2.1 Vytvoření regionálního poradenského centra.</i>	Není zřejmé, jak je zde vymezen region – jaká by byla náplň práce a financování.
		<i>C.2.2 Rozvoj komunikační platformy pro rozvoj lidských zdrojů.</i>	Vyjasnit, nakolik by se měla lišit od Lokálního partnerství.

	<i>zaměstnavateli, regionálními vzdělávacími institucemi a sociálními službami</i>	<i>C.2.3 Zpracování a realizace Koncepce rozvoje dalšího vzdělávání v regionu.</i>	Není zřejmé, jak je zde vymezen region, a vztah k části B.3
C.3	<i>Navázání a rozvoj přeshraniční spolupráce s lokálními aktéry</i>	<i>C.3.1 Kooperace mikroregionů na české i polské straně.</i>	Bez výhrad
		<i>C.3.2 Prohloubení spolupráce s partnerským městem Mikulovic (Glucholazy), i mimo veřejnou správu.</i>	Nutno rozpracovat.
		<i>C.3.3 Prověření vzniku ESÚS.</i>	Měl by přecházet rozbor smyslu a cíle, jakož i úvahy o přiměřeném územním rozsahu
C.4	<i>Posílení lokálního partnerství při rozvoji sociální soudržnosti obyvatelstva</i>	<i>C.4.1 Rozšíření aktivit lokálního partnerství při rozvoji sociální soudržnosti obyvatelstva.</i>	Nutno specifikovat.
		<i>C.4.2 Zapojení veřejnosti do prostorového plánování rozvoje regionu.</i>	Nutno specifikovat.
		<i>C.4.3 Vytvoření programu podpory posilování místní identity obyvatel.</i>	Nutno zdůvodnit, zda k dosažení takového cíle je třeba zvláštní program.

Tab. 5: Komentovaná doporučení pro Mikulovicko

1. MĚSTSKÉ TECHNICKÉ SLUŽBY: *Potenciálem pro vznik sociální firmy disponují bývalé Městské služby Moravský Beroun, které dnes spadají pod Odbor správy majetku a komunálních služeb. Jde o tentýž odbor, který organizuje i VPP (zde i dále v této podkapitole jsou kurzívou vysázené pasáže převzaté z Pelikánová a Šmoldas 2013).*

Městské technické služby lze s VPP propojit; na úspěšnou praxi na VPP by navazovalo zaměstnání v Městských službách. Pracovníci by byli postupně vyškoleni ve spolupráci s ÚP na provoz složitějších přístrojů a rekvalifikováni. Činnost Městských technických služeb by zahrnovala svoz odpadů, provoz kompostárny, provoz sběrného dvora, údržbu komunikací, správu městských lesů, údržbu městské zeleně, údržbu hřbitova, správu vodovodů a kanalizací (včetně čistírny odpadních vod), zednictví a opravářství (především domovního fondu). Kromě zakázek od města by technické služby plnily zakázky od soukromých subjektů anebo od sousedních obcí. Zaměstnání v sociální firmě by bylo jedním ze stupínků, po kterém by lidé stoupali až ke stálé práci.

Městské technické služby by mohly v budoucnu čerpat dotace z EU pro Sociální podnikání, Dotace pro odpadové hospodářství a odstraňování starých ekologických zátěží, OP Životní prostředí, Podpora obcí, Program rozvoje venkova, Výstavba a rekonstrukce nemovitostí, Rozvoj venkova, Energetika, Inovace, Moderní technologie.

V současnosti probíhá v rámci OPŽP výzva na až 90% dotace na zkvalitnění nakládání s odpady, která je určena právě obcím. Výzva podporuje integrované systémy nakládání s odpady, systémy odděleného sběru, skladování a manipulace, zařízení na využívání odpadů, zejména na třídění a recyklaci anebo výstavbu kompostáren a bioplynových stanic pro zpracování bioodpadů.

Komentář: naprostý souhlas, jen doporučuji jako nejbližší kroky následující. 1) konzultace s vedoucím odboru a se starostkou stran jejich předběžného postoje. 2) inventuru dosavadních činností a hospodaření odboru.

2. KOMUNITNÍ DOPRAVNÍ PODNIK: *SWOT analýza z roku 2008 dochází ke stejnému závěru jako naše zpráva: slabou stránkou rozvoje podnikání a infrastruktury je nedostatečná dopravní obslužnost některých obcí, a to hlavně ve večerních hodinách, ve dnech pracovního klidu anebo v zimním období. Proto přicházíme s návrhem komunitního dopravního podniku, jenž by chybějící spoje nahrazoval. Počáteční investice by mohly být dotovány, podnik by mohl v konkurenci uspět za podmínek odpovědného zadávání veřejných zakázek.*

Komentář: není vysvětleno, jak by vznik nové instituce mohl uvedené problémy řešit. Existují alternativní možnosti:

- především jednání s krajem jako objednavatelem ZDO
- pořízení mikrobusu a provozování dopravy samotným městem M. Beroun
- zajištění maximální informační základny pro spolujízdy.

3. SOCIÁLNÍ PERSONÁLNÍ AGENTURA PRÁCE: *V oblasti Moravského Berouna a Šternberka by mohla vzniknout sociální agentura práce. Po vzoru plánované sociální agentury práce v Kutné Hoře by sdružovala na jedné straně síť potenciálních zaměstnavatelů cílové skupiny a na straně druhé poskytovatele služeb pracovní asistence, rekvalifikací, dluhového poradenství apod. Zapojeným podnikatelům by se snížila administrativní zátěž spojená s přijímáním nových zaměstnanců anebo se sháněním sezónních zaměstnanců. Agentura by tyto zaměstnance měla jako kmenové a vytvořila by pro ně celoroční nabídku práce doplněnou rekvalifikacemi a asistenčními službami. Vzhledem k probíhajícímu projektu Příležitost pro nezaměstnané v Moravském Berouně a ve Šternberku by mohla agentura práce sloužit jako další stupeň navazující na dotovaná pracovní místa v podobě VPP/SÚPM. Splňovala by tím nárok prostupnosti zaměstnaneckých pozic, pro zaměstnané na VPP by výhled na reálnou zaměstnaneckou pozici v agentuře práce mohl působit motivačně.*

Výhodou takto koncipované agentury práce by byla dlouhodobost pracovního vztahu, individuální přístup k potřebám pracujících (poskytnutí komplexních poradenských služeb ve spolupráci s neziskovými organizacemi) a poskytování osvědčených zaměstnanců firmám. Z výzkumu vzešlo, že dvě ze tří velkých firem v okolí Moravského Berouna využívají služeb agentur práce. Pro firmy je hlavní výhodou jejich flexibilita, nevýhodou však poměrně vysoká cena za zprostředkování. Tím, že by tato sociální agentura práce byla dotována z prostředků na sociální ekonomiku, by její služby mohly konkurovat komerčním subjektům.

Komentář: zřejmě dobrý nápad. Snad by stálo zato ještě promyslet další faktory (kromě příjmu dotací) jimiž by taková agentura mohla konkurovat – stabilita (kdo by byl zřizovatelem?)? Levnější provoz (bez tvorby zisku!)?

4. SOCIÁLNÍ FARMA: *Projekt sociální farmy může stavět na zemědělské tradici regionu. Ze SWOT analýzy 2008 vyplývá, že jeho silnými stránkami jsou vhodné podmínky pro pastevectví a příležitosti je alternativní využití zemědělských pozemků bývalé zemědělské výroby pro farmové chovy zvěře anebo rozvoj agroturistiky a venkovské turistiky. Slabou stránkou je naproti tomu „nedostatek krajových specialit pro rozvoj cestovního ruchu“. Za podpory dotačních programů na zemědělství by sociální farma přinášela místním kvalitní lokální produkty, jako jsou sýry, mléko, máslo. Zároveň by farma fungovala jako sociální podnik – poskytovala by individuální přístup k potřebám pracujících (prostřednictvím komplexních poradenských služeb ve spolupráci s neziskovými organizacemi) a rekvalifikace.*

S certifikací bio a značkou Ethic Friendly zaměstnavatel by se mohly kvalitní produkty stát něčím speciálním i pro náročné zákazníky z větších měst. Potenciál lze spatřovat v zapojení Místní akční skupiny Šternbersko anebo ve vytvoření družstva.

5. KOMUNITNÍ MOŠTÁRNA A PALÍRNA OVOCE: *SWOT analýza poukázala na řadu slabých stránek: slabou regionální identitu anebo zpretrhané historické a rodové vazby. K nápravě tohoto stavu by mohla přispět komunitní moštárna a palírna ovoce, jež by sdružovala okolní malopěstitele. Podnik by mohl využít ovocnářské tradice v regionu a v malém nákladu by produkoval mošt či slivovici. Moravský Beroun by mohl získat vlastní produkt, který by posiloval hrdost občanů na obec. Opět by bylo možné zapojit Místní akční skupinu či vytvořit družstvo.*

Společný komentář: ani jedno z obou doporučení nemá dobrou oporu v samotné analýze. Kde je „ovocnářská tradice v regionu“, když se zdejší zemědělství „orientovalo hlavně na méně náročné druhy, jako byly oves a žito, brambory či technické plodiny (len)“ (s.57)? Proč je zmiňována (jen) MAS Šternbersko, když M. Beroun je součástí území MAS Nízký Jeseník? Jsou v lokalitě potenciální družstevníci, kteří mají zájem o práci v zemědělství a navzájem si důvěřují? Je to možné, ale zatím to nevíme. A pak ještě drobnost – samotné pozemky pro hospodaření, komu teď patří a k čemu jsou využívány? Potenciál zemědělství jistě stojí za prověření, ale zřejmě vyžaduje samostatný podkladový materiál, popisující a hodnotící skutečnou tradici v regionu přírodní podmínky vlastnictví půdy a technologickou vybavenost možnosti jednoduchého zpracování produkce na místě připravenost místních obyvatel, zejména nezaměstnaných, pracovat v zemědělství (případný nedostatek kvalifikace lze postupně odstranit rekvalifikacemi), dosavadní aktivity a zkušenosti MAS Nízký Jeseník (např. projekty Lidé lidem a Venkov má co nabídnout), nakolik by se takový podnik měl soustředit na samozásobení zaměstnanců, jejich rodin a dalších obyvatel lokality, a nakolik na odbytu mimo lokalitu.

Ralsko

1) Vytvoření možností pro identifikaci obyvatel sídliště se svým bydlištěm a sousedskou komunitou (zde i dále v této podkapitole jsou kurzívou vysázené pasáže převzaty ze Spalová a Pospíšilová 2013)

2) Vylepšování bytového fondu - zvětšení alespoň některých bytů, zateplení, odstranění příčin plísní, zvukové izolace, zásahy v zájmu úspor energie

Komentář: jistě; nutno jednat s vlastníky domů, identifikovat případné překážky či nevýhody, prověřit u podpůrných státních programů možnost zvýhodnění v SVL resp. periferních oblastech apod.

3) Vylepšování vybavení sídliště hmotnými i nehmotnými statky – komunitní prostor, školka, služby, obchody, nebytové prostory, hřiště, bezpečná silnice, omezení dopravy, zahrádky, odstranění ruin, nabídka volnočasových aktivit, NZDM, využití přírodního prostoru

Komentář: jistě, možno prověřit kapacitu a potenciál zapojení MAS a podobně.

4) Zlepšení spojení s okolím – chodník a cyklostezka do Mimoň

Komentář: pro zlepšení spojení se nabízí několik dalších opatření ve spolupráci s městem Mimoň a hlavně s krajem jako objednatel ZDO (stran tarifů i jízdnicích řádů)

5) Zvyšování zaměstnanosti obyvatelstva – sociální firma, investoři, podpora existujících podnikatelů

Komentář: možno prověřit – i jednáním s vlastníky a uživateli půdy – oblast prvovýroby (sběr a zpracování lesních plodů, zpracování dřeva apod.) a také energetiky, např. využití OZE

6) Podpora kvality vzdělání a dokončování středních škol u studentů ze SVL

7) Podpora oddlužování obyvatelstva

- 8) *Aktivizace obyvatelstva ve prospěch společného bydliště*
- 9) *Koncepční a dlouhodobá práce s rodinami – zavedení služby SAS*
- 10) *Zajištění politické shody na prioritách integrační politiky*
- 11) *Odstraňování rasových a sousedských tenzí, zajištění pocitu bezpečnosti obyvatel*
- 12) *Zajištění efektivní komunikace mezi státním, nestátními a obecními subjekty zapojenými do řešení problematiky*
- 13) *Zajištění přílivu inovativních postupů a strategií, se kterými místní aktéři nejsou seznámeni*

Společný komentář: předpokládám další rozpracování těch doporučení – jednak roztřídění a prioritizaci, jednak, a to hlavně, specifikaci (v současné podobě jsou formulace velmi obecné a zčásti mají povahu cíle, ne opatření). Následně bude možné je štěpněji komentovat, doplňovat apod.

Žluticko

Situační analýza Žluticka a okolí (SPOT 2013) vyniká nad ostatní. Navržená opatření žádný další komentář vesměs nevyžadují. Následuje výběr opatření, která považuji za velmi vhodná z hlediska regionálního rozvoje a místní ekonomiky a pospolitosti a obvykle také za přenositelná do dalších lokalit resp. zobecnitelná¹⁷:

Vytvořit projekty v oblasti zaměstnanosti, které reflektují problémy s dojížděním. První variantou je organizování vlastní dopravy (například ve spolupráci se zaměstnavatelem nebo jako projekt pro zaměstnanost vytvořením systému mikrobuseů / sběrných taxíků, který by spojil menší obce s páteřními linkami veřejné dopravy s cílem urychlení dojíždění). Druhou variantou by mohlo být vytvoření projektu z evropských zdrojů, který by přímo dotoval dojíždění pracovníků s nízkou kvalifikací. (zde i dále v této podkapitole jsou kurzívou vysázené pasáže převzaty ze SPOT 2013)

Doporučujeme umožnit žadatelům o státní sociální podporu a dávky v hmotné nouzi uznání nákladů za dojíždění. Cílem by mělo být, že se při zaměstnání spojeném s dojížděním zachová i v takovém případě určitý rozdíl v příjmech mezi pracující a nezaměstnanou domácností.

Chodníkový program může mít charakter komplexního příspěvku v hmotné nouzi a tedy projektu, který zahrnuje například i produkci dlažby ve vlastní režii.

Navrhujeme omezit přenechávání lesních prací soukromým dodavatelům. Větší část lesních prací by měli dělat dlouhodobí kmenoví zaměstnanci státních lesů (jak je tomu například v případě bavorských

- ¹⁷ Vcelku mimo toto vymezení považuji za potřebné podpořit alespoň verbálně návrh, „že by stát garantoval pro mladší občany (například do 30 nebo 35 let) poskytování místa VPP“

státních lesů). Obce by zároveň měly získat možnost využít státní lesy v okolí obce pro realizaci projektů v oblasti zaměstnanosti.

Roční náklady za dojíždění do práce jsou na venkově nesrovnatelné větší než v Praze nebo jiných aglomeracích. Doporučujeme analyzovat příčiny těchto cenových rozdílů a nápravu systému dotace s cílem nastavit rovné podmínky pro všechny obyvatele.

Komentář: nejsem si jistý, jestli argumentace „nastavit rovné podmínky pro všechny obyvatele“ je dostatečně přesvědčivá resp. smysluplná s ohledem na ústavní právo obcí a krajů na samosprávu. Spíš jde o to, aby státní politika tuto okolnost důsledně zohledňovala (naprostá většina pracovníků ústředních správních úřadů žije v Praze a o naznačeném rozdílu prostě neví) a aby vždy sledovala a koordinovala všechny tři úrovně veřejné správy – stát jako strůjce základních pravidel, kraj jako objednatel ZDO a obec jako potenciální garant místní veřejné dopravy.

Jednou z možností jak k současné situaci přistupovat by bylo založení městem vlastněné o.p.s., která by realizovala projekty v oblasti sociálních služeb a práce/tréninků v mikroregionu. Menší obce by přitom mohly finančně přispívat na terénní sociální práci, případně by mohlo jít o instituci, která by spadala pod více obcí. Vedle toho, že by se tímto rozšířily možnosti podpory sociálně slabých, je takovýto projekt možné vidět jako příležitost pro vytvoření kvalifikované pozice přímo ve městě a pro využití financí ze státních zdrojů.

Konstatování o nedostatečném pokrytí sociálními službami v méně osídlených oblastech kraje neznámá, že takovýto stav není možné změnit. Karlovarský kraj by měl vytvořit v rámci Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb reálnou strategii, která by zajistila přístup k sociálním službám v oblasti. Strategie by měla definovat, které služby musí být přítomné ve všech regionech a jaká je minimální vzdálenost pro to, aby byly skutečně dostupné.

Stát nebo kraj by měl podporovat vznik mateřských center nebo klubů pro matky s dětmi ve venkovských obcích, kde je vyšší podíl mladých rodin s dětmi.

Komentář: toto je prvotně v působnosti obcí. Jen ve výjimečných případech (periferní oblasti plus určitá mezní ekonomická situace obce) by měla existovat možnost přímé podpory.

Stát by se měl systematicky zaměřovat na nedostatek sociálních služeb ve venkovských oblastech a nabízet zdroje pro rozvoj jejich infrastruktury. Jedním z nástrojů v této oblasti by mohlo být využití současné struktury MAS (místní akční skupiny), která se podílí na distribuci financí z programu EU Leader.

Komentář: Nutno citlivě navázat na samosprávu (komunální politiku), aby nezodpovědné obce, které věnují prostředky do jiných oblastí, nebyly státní podporu zvýhodňovány. Struktura MAS je jistě využitelná, ale měla by si udržet nebo pokud možno ještě prohloubit distanc od státu.

Zejména v menších obcích jako jsou Albeřice nebo Valeč, ale i v případě lokalit v rámci Žlutic, navrhuje, aby sociální projekty využívaly komunitní práci, tedy nepracovaly jen s jednotlivci, ale s

komunitou jako celkem a podpořily její aktivizaci. Vhodnými nástroji mohou být například: celkem a podpořily její aktivizaci. Vhodnými nástroji mohou být například:

Mikrogranty pro komunitní aktivity

Komentář: jistě; k tomu existují stovky příkladů. Doporučuji prověřit zejména obce v okolí případně družební, jsou-li jaké.

Organizace kulturních nebo sportovních aktivit

Společné pěstování ovoce a zeleniny (které by zároveň mohlo přispět ke zlepšení a zkvalitnění stravy).

Komentář: určitě ne jen pěstování, ale i zpracování (konzervace, vaření) a postupně možná i prodej.

V malých obcích je zcela zásadní, aby takovéto projekty nebyly omezeny jen na romské obyvatele nebo obyvatele „lokality,“ ale na všechny obyvatele obce/sídla. Zároveň by měly integrovat existující neformální aktivity a struktury.

Žlutice by měly otevřít nízkoprahové/komunitní centrum, kde by mladí lidé mohli smysluplně trávit čas. Takovéto centrum by nicméně nemělo být zaměřené jen na děti/dospívající ze sociálně slabších rodin, ale na všechny v daném věku. V ideálním případě by takovéto centrum mělo fungovat nezávisle na škole a maximum odpovědnosti za jeho chod by mělo stát na samotných uživateli (ve spolupráci se sociálním pracovníkem).

Stát by se měl zaměřit na existující finanční bariéry pro střední a další vzdělávání dětí, jejichž rodiče nejsou schopni nebo motivováni financovat další studia (střední a odborné školy, vysokoškolské studium) dětí mimo jejich bydliště.

Stát by měl analyzovat dopad koncentrace chudších (romských) obyvatel ve venkovském prostředí na místní školy. V kontextu Žluticka je takovýmto příkladem valečská škola, která v současnosti bojuje o přežití a podle některých informací zde zřejmě dochází ke koncentraci dětí ze sociálně slabších rodin (není spojeno s romským původem).

Komentář: „státem“ zde budiž míněn i výkon veřejné správy v přenesené působnosti, zejména krajskými úřady.

Celkově by se obce na Žluticku měly pokusit přesvědčit všechny občany (včetně chalupářů, kteří reálně v obcích na Žluticku žijí), aby zde získali trvalé bydliště. Je to finančně výhodné jak pro obec, tak – aspoň v případě občanů, kteří mají nárok na příspěvek na bydlení – i pro občany.

Komentář: domnívám se (možná dále ověřit) že je to výhodné i z hlediska sociálního kapitálu, sounáležitosti obyvatel s místem a komunitou atd.

Doporučujeme průběžně a proaktivně monitorovat technický stav domů v lokalitách s technickými problémy nebo potenciálem pro jejich vznik (tj. Údrč, Valeč, Libyně). Stát by měl v případě vzniku technických problémů mít nástroje jak velmi rychle převzít alespoň krátkodobě kontrolu ve prospěch

nájemníků nad domy, kde majitel nemá zájem nebo možnost zajistit bezpečný a důstojný život nájemníků.

Komentář: nutno konzultovat se znalci stavebního práva, srovnat se situací v (blízkém) zahraničí a řešit v kontextu koncepce sociálního bydlení.

Stát by měl sledovat dlouhodobý vývoj trhu s nájemním bydlením ve venkovských oblastech, kde se vzhledem k demografickému vývoji jeví vznik volných kapacit jako pravděpodobný. Racionálním (v případě současné situace na Žluticku ale rozhodně předčasným) řešením by mohly být i programy pro podporu redukce bytových kapacit. Doporučujeme se takovou myšlenkou začít zabývat například formou pilotních projektů nebo výměnou zkušeností s Německem, kde stát tuto otázku řeší už mnoho let.

Doporučujeme založení programu, který by komplexně řešil bytové potřeby mladých osob, které pocházejí ze znevýhodněného prostředí. Cílem by mělo být nabízet mladým rodinám podporu při emancipaci od rodičů přes kombinace podporovaného zaměstnání a poskytování samostatného bydlení. Obzvláště ve venkovských regionech může přitom hrát velkou roli i pomoc při svépomocné výstavbě (například poskytování pozemku a materiálů, trénink).

Komentář: z environmentálního hlediska bych doporučoval spíše zdrženlivost a důkladné promyšlení. Rekonstrukce, revitalizace a modernizace bytového fondu by měla mít obecně přednost před novou výstavbou.

Považujeme za správnou snahu města prezentovat lokální partnerství jako prospěšné pro všechny obyvatele Žlutic. Taková široká interpretace úkolů partnerství odpovídá reálným problémům města, kde se sociální problémy a nedostatek služeb týká podstatně širší skupiny obyvatel.

Doporučujeme upustit ve Žluticích od používání pojmu „sociálně vyloučená lokalita,“ neboť jinak hrozí, že tak dosud „problémovým domům“ budou přisuzovány vlastnosti „ghetta,“ tedy i „problémovost“ lokalit jinde po Česku, kde může být situace podstatně závažnější.

Ve specifickém kontextu sociální integrace ve venkovských obcích zvážit možnosti spolupráce a podpory sociálně orientovaných projektů v rámci MAS, včetně alokace potřebných prostředků.

Komentář: spolupráce je možná a vhodná, ale musí respektovat „dobrovolnou“ povahu MAS, tedy jejich právo se inkluzi a sociální práci nevěnovat. A kromě toho, pro rozpočtové období 2014 – 2020 se už s možností zapojení MAS do sociálně orientovaných projektů (operačních programů) výslovně počítá.

Pokud další obce na Žluticku projeví zájem se přímo zúčastnit lokálního partnerství, doporučujeme umožnit rozšíření partnerství. Inter-komunální spolupráce by mohla být nejlepším způsobem, jak řešit problémy v sociální oblasti.

Poběžovicko

Na základě výše uvedeného doporučujeme zaměřit pozornost na tyto oblasti:

I.

Na základě šetření v terénu považujeme za největší problém Poběžovicka v souvislosti se sociálním vyloučením celkovou hospodářskou slabost regionu, která se bezprostředně projevuje v každodenních životech jeho obyvatel. Sociálním vyloučením jsou tak ohroženy i rodiny, kde např. jeden z členů pracuje v běžném zaměstnání, ale nízký plat v kombinaci se zvýšenými náklady (doprava do zaměstnání) nedovoluje rodině pozvednout vlastní ekonomický statut. Přitom v jiných regionech by rodina za takovéto ekonomické konfigurace měla zajištěnou bezproblémovou existenci. V regionu je velice slabá nabídka pracovních míst, která je navíc výrazně sektorově omezena na zemědělství. Nízká hustota zalidnění působí negativně na rozvoj ekonomických kontaktů, navíc i z např. s hlediska turismu je region „ve stínu“ svého blízkého a atraktivnějšího okolí. (zde i dále v této podkapitole jsou kurzívou vysázené úryvky z Osoba, Bocan a Prokeš 2013)

Komentář: dobrý postřeh stran nákladů na dojíždění do práce, ale jak snad vyplývá z kap. 2 resp. literatury tam citované, Poběžovicko rozhodně nepatří mezi výjimečně „hospodářsky slabé“ regiony v rámci ČR. Pasáž neobsahuje žádné doporučení. Na nejobecnější úrovni by to jistě byla tvorba pracovních míst v regionu a snaha o zvýšení atraktivity pro cestovní ruch (rozvoj infrastruktury, ochrana krajinného rázu, péče o kulturní dědictví – vč. židovství a rodu Coudenhove-Kalergi - a podobně) a o snižování nebo kompenzaci nákladů na dojíždění do práce (viz doporučení u předchozích lokalit).

II.

Jako specifitější problém související se sociálním vyloučením vidíme problematiku migrace chudých romských rodin ze Slovenska, případně z Moravy (často s mezilehlou zastávkou např. v Praze nebo v Plzni), které do regionu přicházejí hlavně za vidinou levného bydlení. Bohužel nedokážou reálně posoudit situaci na zdejším trhu práce a poté zde uváznou bez příjmů a možnosti svou situaci vyřešit. Vzhledem k tomu, že velká část rodin pochází se stejného slovenského regionu, svou zdejší situaci hodnotí i přes velké problémy spíše příznivě a víme, že např. do z tohoto pohledu nejproblematičtější lokality (Drahotín), se část rodin nastěhovala na doporučení svých známých, je možné, že tato migrace bude pokračovat.

Komentář: opět chybí doporučení. Bez podrobné znalosti se zdá, že efektivnější by bylo se na případné přistěhování spíš připravit (technicky i sociálně) nežli se pokoušet mu bránit. Uznávám ale, že je to citlivá otázka a možná náročný úkol.

III.

Domácnosti a rodiny postižené sociální exkluzí obývají několik míst v celém regionu. Jak se trefně vyjádřila pracovnice společnosti Člověk v tísni – tito lidé zde žijí na jakýchsi izolovaných „ostrovech“

a z toho důvodu se velice těžce při pomoci nasazuje nějaký systémový prvek. Společným problémem, který řeší velká část domácností, je velmi špatný technický stav domů, jež jsou v některých případech na samé hranici obyvatelnosti (zejména v zimě). Chybějící nebo netěsnící okna působí velké energetické ztráty, které se odrážejí na výdajích za energie. I kvůli tomuto se některé rodiny dostávají do dluhových problémů, které nejsou schopny bez pomoci řešit. Zároveň je těžké přimět majitele domů k nějaké investici, neboť z jejich pohledu domy znamenají spíše přítěž, kterou získali buď při privatizaci zemědělského podniku nebo jako nepovedenou investici. Lidé tak nemají moc reálných šancí svou situaci ovlivnit. Špatná bytová situace je pak demotivuje při řešení jiných situací (např. školní docházka dětí, zdravotní situace).

Komentář: „Izolovanost na ostrovech“ může mít i některé světlé stránky z hlediska rozměru opatření na úrovni obce. Problematiku bydlení je třeba řešit komplexně resp. na víc úrovních – jsou obce schopné některé domy odkoupit? Podle vlastnické situace je třeba diferencovat postup například pomoci se získávání dotací na stavebně technické úpravy, zejména zateplení. Dále by bylo vhodné plošně prověřit dostupnost palivového dříví a případně rozvinout strukturu zčásti svépomocného, ale každopádně řízeného zajišťování topiva (zdroje dříví, vybavení pro těžbu, zpracování a přibližování, případně pomoc s uskladněním) pro lokální topeniště i domovní kotelny. Na celostátní úrovni je možné zkusit prosadit do programů typu (Nová) Zelená úsporám nějakou územní diferenciaci – zvýhodnění žadatelů z periferních oblastí.

Příloha č. 2

Sídelní typologie – charakteristiky jednotlivých typů

Sídla v suburbánním území jádra – Sídlo vykazuje předpoklady pro významný rozvoj rezidenčních funkcí, pro které je přípustné vymezit rozvojové zastavitelné plochy v návaznosti na zastavěné území sídla. Pokud sídlo vykazuje schopnost generovat potenciál pracovních míst odvozený z velikosti sídla a jeho dopravní vybavenosti, je přípustné vymezit rozvojové plochy pro výrobní funkce. Pokud jsou v současně zastavěném území sídla nezastavěné plochy, které nejsou blokovány majetkovými vztahy, nebo ekologickými zátěžemi, resp. jinými limity, bude preferována dostavba těchto nezastavěných ploch.

Sídla na hlavních urbanizačních osách – Sídlo vykazuje předpoklady pro významný celkový urbanistický rozvoj, pro který je přípustné vymezit rozvojové zastavitelné plochy v návaznosti na zastavěné území sídla jak pro funkce rezidenční, tak funkce výrobní. Pokud jsou v současně zastavěném území sídla nezastavěné plochy, které nejsou blokovány majetkovými vztahy nebo ekologickými zátěžemi resp. jinými limity, bude preferována dostavba těchto nezastavěných ploch.

Sídla na vedlejších urbanizačních osách – Sídlo vykazuje předpoklady pro celkový urbanistický rozvoj, pro který je přípustné vymezit rozvojové zastavitelné plochy v návaznosti na zastavěné území sídla pro funkce rezidenční. Pokud sídlo vykazuje schopnost generovat potenciál pracovních míst odvozený z velikosti sídla a jeho dopravní vybavenosti, je přípustné vymezit rozvojové plochy pro výrobní funkce. Pokud jsou v současně zastavěném území sídla nezastavěné plochy, které nejsou blokovány majetkovými vztahy nebo ekologickými zátěžemi resp. jinými limity, bude požadováno přednostní využití těchto nezastavěných ploch.

Sídla mimo urbanizační osy – Sídlo nemá předpoklady pro celkový urbanistický rozvoj, nad rámec současně zastavěného území. Přípustné je využívat pouze rezervy v zastavěném území sídla pro funkce rezidenční i výrobní. Pokud se ve vazbě na krajinu vyskytují předpoklady pro ekonomické aktivity související s využíváním krajiny, může být individuálně posouzena možnost využití volného území pro odpovídající funkci v návaznosti na zastavěné území sídla.

Sídla v marginálním území – Sídlo nemá předpoklady pro celkový urbanistický rozvoj. Přesto je žádoucí udržet funkčnost sídla pro obhospodařování krajiny v nezbytné míře. Pro zajištění stability může využívat rezervy v zastavěném území sídla pro funkce rezidenční i výrobní. Pokud se ve vazbě na krajinu vyskytují předpoklady pro ekonomické aktivity bezprostředně související s využíváním krajiny, může být individuálně posouzena možnost využití volného území pro odpovídající funkci v návaznosti na zastavěné území sídla. (Bínek a kol. 2007)

Příloha č. 3

Rozdělení venkovských oblastí podle stupně jejich zapojení do národního hospodářství

* **integrované venkovské oblasti** - oblasti integrované do ekonomiky s rostoucí populací v blízkosti urbanistických center, převažující zaměstnanost v sekundárním a terciárním sektoru, zemědělství je klíčový uživatel půdy.

* **mezilehlé venkovské oblasti** - oblasti, které jsou relativně prostorově vzdálenější od urbanistických center, ale s dobrým dopravním spojením a poměrně dobře rozvinutou infrastrukturou. Charakteristická je tradiční převaha zemědělství a s ním spojené aktivity, ačkoli jsou také diversifikovány i do jiných sektorů – zejména průmyslu. V těchto oblastech se nachází rekreační potenciál pro městské zázemí.

* **odlehlé venkovské oblasti** - oblasti, které jsou řídce zalidněné, se nachází daleko od urbanistických center a hlavních dopravních uzlů, jejich izolace je často topografického charakteru. Jsou charakterizovány stárnoucí populací, nízkými příjmy a málo kvalifikovanou pracovní silou, nízkou úrovní základních služeb a silnou závislostí na zemědělství (CAP 1997)

Příloha č. 4

Indikátory marginality (perifernosti) použité mj. pro vymezení tzv. vnitřních periferií (Musil a Müller 2008), z větší části také Musil 1988

1. Nízký podíl obyvatel ve věku 0–24 let z celkového počtu obyvatel.
2. Vysoký podíl obyvatel ve věku 60 let a více z celkového počtu obyvatel.
3. Vysoký počet vdov na 100 žen ve věku 60 let a více.
4. Vysoký podíl obyvatel ve věku 15 let a více se vzděláním neukončeným maturitou z celkového počtu obyvatel ve věku 15 let a více.
5. Nízký počet obyvatel se vzděláním vysokoškolským na 100 obyvatel ve věku 25 let a více.
6. Nízký počet pracovních míst na 100 obyvatel ekonomicky aktivních zaměstnaných bydlících v obci.
7. Vysoký podíl nezaměstnaných z celkového počtu ekonomicky aktivních osob bydlících v obci.
8. Vysoký podíl pracovních míst v odvětvích zemědělství, lesnictví a rybolov z celkového počtu pracovních míst.
9. Nízký podíl pracovních míst v odvětvích průmysl a stavebnictví z celkového počtu pracovních míst.
10. Nízký podíl zaměstnavatelů a osob samostatně výdělečně činných z celkového počtu ekonomicky aktivních osob.
11. Nízký podíl osob ekonomicky aktivních v tzv. terciárním sektoru z celkového počtu ekonomicky aktivních osob.
12. Nízký podíl trvale obydlených bytů v domech postavených v období 1970–2001 z celkového počtu trvale obydlených bytů.
13. Vysoký podíl neobydlených bytů z celkového počtu všech bytů.
14. Vysoký počet bytů v rodinných domech obydlených přechodně anebo sloužících k rekreaci na 100 trvale obydlených bytů v rodinných domech.
15. Nízký podíl trvale obydlených bytů s plynem v bytě z celkového počtu trvale obydlených bytů.
16. Nízký podíl trvale obydlených bytů připojených na kanalizační síť z celkového počtu trvale obydlených bytů.
17. Nízký podíl bytových domácností s osobním počítačem z celkového počtu bytových domácností.

Příloha č. 5

Postup při vymezení regionů se soustředěnou podporou státu ve Strategii regionálního rozvoje ČR z roku 2000

Pro vymezení strukturálně postižených regionů byly zvoleny tyto ukazatele:

1. Podíl zaměstnanosti v průmyslu v daném roce na celkové zaměstnanosti
2. Vývoj zaměstnanosti v průmyslu v daném roce vzhledem k základnímu roku 1990
3. Souhrnné hodnocení nezaměstnanosti k 31. 12. daného roku
4. Počet soukromých podnikatelů na 1000 obyvatel v daném roce

Charakteristika jednotlivých ukazatelů a jejich váhy:

Ad 1.-ukazatel udává podíl osob zaměstnaných v průmyslu (v %) z celkového počtu zaměstnanců. Váha ukazatele je 0,3.

Ad 2.- ukazatel vyjadřuje počet zaměstnanců v průmyslu (v %) v daném roce oproti roku 1990. Váha tohoto ukazatele byla stanovena na 0,2.

Ad 3.- ukazatel je bezrozměrné číslo vyjadřující meziregionální relaci v zaměstnanosti. Byla zde použita metoda souhrnného hodnocení závažnosti stavu zaměstnanosti, resp. nezaměstnanosti v regionech.

Základní složky ukazatele a algoritmus výpočtu:

- Nezaměstnanost: $N = \text{uchazeči o zaměstnání} / \text{pracovní síla}$
- Dlouhodobá nezaměstnanost: $D = \text{dlouhodobě nezaměstnaní} / \text{pracovní síla}$
- Tlak na pracovní místa: $V = (\text{uchazeči} - \text{volná prac. místa}) / \text{pracovní síla}$

Stanovené váhy: $v_1 = 0,4$; $v_2 = 0,3$; $v_3 = 0,3$

Výpočet souhrnného hodnocení: $SH = v_1 * N + v_2 * D + v_3 * V$

Celkově v rámci všech ukazatelů byla tomuto souhrnnému hodnocení nezaměstnanosti dána váha 0,4.

Ad 4.- tento ukazatel představuje absolutní počet soukromých podnikatelů na 1000 obyvatel daného okresu. Byla přidělena váha 0,1.

Algoritmus výpočtu jednotlivých ukazatelů a koeficientu výsledného hodnocení (za daný okres a v daném roce)

- jednotlivé ukazatele:

-velikosti každého ukazatele v daném okrese byl přidělen odpovídající poměrný koeficient. Tento koeficient byl vynásoben vahou příslušného ukazatele a byl získán koeficient výsledného hodnocení

- výsledné hodnocení:

U1 = koeficient ukazatele podíl zaměstnanosti v průmyslu na celkové zaměstnanosti

U2 = koeficient ukazatele vývoj zaměstnanosti v průmyslu

U3 = koeficient ukazatele souhrnné hodnocení nezaměstnanosti

U4 = koeficient ukazatele počet soukromých podnikatelů na 1000 obyvatel

$$U1*0,3 + U2*0,2 + U3*0,4 + U4*0,1 = \text{výsledné hodnocení}$$

Podle výše uvedeného algoritmu byla spočítána výsledná hodnocení všech okresů zvlášť za každý rok (1996, 1997, 1998). Na závěr byl z těchto koeficientů spočítán průměr za jednotlivé okresy a z těch se vycházelo při sestavování pořadí strukturálně postižených regionů.

Pro vymezení hospodářsky slabých regionů byly zvoleny tyto ukazatele:

1. Souhrnné hodnocení nezaměstnanosti k 31. 12. daného roku
2. Daňové příjmy na 1 obyvatele v daném roce
3. Průměrná mzda v okrese v daném roce
4. Podíl zaměstnanosti v zemědělství, lesnictví a rybolovu na celkové zaměstnanosti v daném roce
5. Vývoj zaměstnanosti v zemědělství, lesnictví a rybolovu v daném roce oproti základnímu roku 1990
6. Hustota osídlení (počet obyvatel na 1 km²) v daném roce

Charakteristika jednotlivých ukazatelů a jejich váhy:

Ad 1. - ukazatel je bezrozměrné číslo vyjadřující meziregionální relaci v zaměstnanosti. Byla zde použita metoda souhrnného hodnocení závažnosti stavu zaměstnanosti, resp. nezaměstnanosti v regionech.

Základní složky ukazatele a algoritmus výpočtu byly stejné jako u strukturálně postižených regionů. Tomuto ukazateli souhrnného hodnocení nezaměstnanosti dána váha 0,3.

Ad 2 - ukazatel představuje daňovou výtěžnost (v Kč) v okrese na 1 obyvatele v daném roce. Ukazateli byla přidělena váha 0,1.

Ad 3 -ukazatel vyjadřuje výši průměrné měsíční mzdy (v Kč) v daném roce. Váha stanovena na 0,15.

Ad 4 -ukazatel představuje počet zaměstnanců v zemědělství, lesnictví a rybolovu jako podíl (v %) na celkové zaměstnanosti v okrese v daném roce. Ukazateli byla přiřazena váha 0,2.

Ad 5 -ukazatel charakterizuje změnu zaměstnanosti v zemědělství, lesnictví a rybolovu (v %) v daném roce oproti roku 1990. Přidělena váha ve výši 0,15.

Ad 6 -ukazatel znamená počet obyvatel na 1 km² v daném okrese a daném roce. Ukazatel má při výpočtu váhu 0,1.

Algoritmus výpočtu jednotlivých ukazatelů a koeficientu výsledného hodnocení (za daný okres a v daném roce) :

Velikosti každého jednotlivého ukazatele v daném okrese byl přidělen odpovídající poměrný koeficient. Tento koeficient byl vynásoben vahou příslušného ukazatele a byl získán koeficient výsledného hodnocení:

U1 = koeficient ukazatele souhrnné hodnocení zaměstnanosti

U2 = koeficient ukazatele daňové příjmy na 1 obyvatele

U3 = koeficient ukazatele průměrná mzda

U4 = koeficient ukazatele počet zaměstnanců v zem., les. a rybolovu na celkové zaměstnanosti

U5 = koeficient ukazatele vývoj zaměstnanosti v zem., les. a rybolovu v daném roce oproti roku 1990

U6 = koeficient ukazatele hustoty osídlení

$$U1*0,3 + U2*0,1 + U3*0,15 + U4*0,2 + U5*0,15 + U6*0,1 = \text{výsledné hodnocení}$$

Podle výše uvedeného algoritmu byla spočítána výsledná hodnocení všech okresů zvlášť za každý rok (1996, 1997, 1998) .Na závěr se z těchto koeficientů spočítal průměr za jednotlivé okresy a z těch se vycházelo při sestavování pořadí strukturálně postižených regionů. (DHV 2000)

Příloha č. 6

Charakteristiky „zaostávajících nebo jinak problémových regionů“ ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2007 – 2013

Základním problémem Karlovarského kraje je jeho odlehlost a nízká úroveň dopravního spojení s ostatními centry v ČR. Tuto skutečnost v případě Karlovarského kraje nepřekonává ani jeho sousedství se SRN, které se v ostatních případech projevuje pozitivně. Dalším problémem je vnitřní heterogenita Karlovarského kraje, jeho území je tvořeno lázeňskými oblastmi a oblastmi výrazně postiženými restrukturalizací, jako je např. Sokolovsko. Hospodářství kraje postihla restrukturalizace průmyslových výroby, která se projevuje růstem zaostávání kraje za průměrnými mzdami v ostatních krajích. Kraj patří k mladším regionům, avšak omezená nabídka středních škol se projevuje podprůměrnou vzdělanostní úrovní jeho obyvatel v rámci ČR. V důsledku naznačených problémů se kraj potýká s velmi nízkým růstem HDP ve srovnání s ostatními kraji.

V případě Moravskoslezského a Ústeckého kraje se jedná především o problémy spojené s útlumem dříve dominantních odvětví a v důsledku toho vzniklých problémů jako jsou např. vysoká míra nezaměstnanosti, existence sociálně patologických jevů či odchod mladé a kvalifikované pracovní síly. V Olomouckém kraji, byť vykazuje obdobné problémy jako dva výše uvedené kraje, jsou příčiny odlišné. Za základní příčiny současného postavení Olomouckého kraje lze považovat jeho výraznou vnitřní heterogenitu, silně periferní regiony na severu a nedostatečné využití růstového potenciálu, který skýtá krajské město s vysokou úrovní vzdělanosti obyvatel, převažující venkovský charakter a dlouhodobě nízkou rozvinutost některých částí jeho území, která jsou orientována převážně na zemědělství. (SRR 2006)

Příloha č. 7

Vymezení regionů se soustředěnou podporou státu na období let 2007 – 2013

Rozloha a obyvatelstvo regionů vyžadujících specifickou podporu

I. Strukturálně postižené regiony

okres	obyvatelstvo	v %	rozloha (ha)	v %
1. Most	116 685	1,1	46 715	0,6
2. Karviná	275 834	2,7	34 723	0,4
3. Chomutov	125 104	1,2	93 534	1,2
4. Teplice	127 627	1,2	46 923	0,6
5. Ostrava-město	311 402	3,0	21 422	0,3
6. Frýdek-Místek	226 998	2,2	127 274	1,6
7. Nový Jičín	159 212	1,6	91 772	1,2
8. Sokolov	93 320	0,9	75 360	1,0
Celkem	1 436 182	14,1	537 723	6,8
Česká republika	10 220 577	100,0	7 886 838	100,0

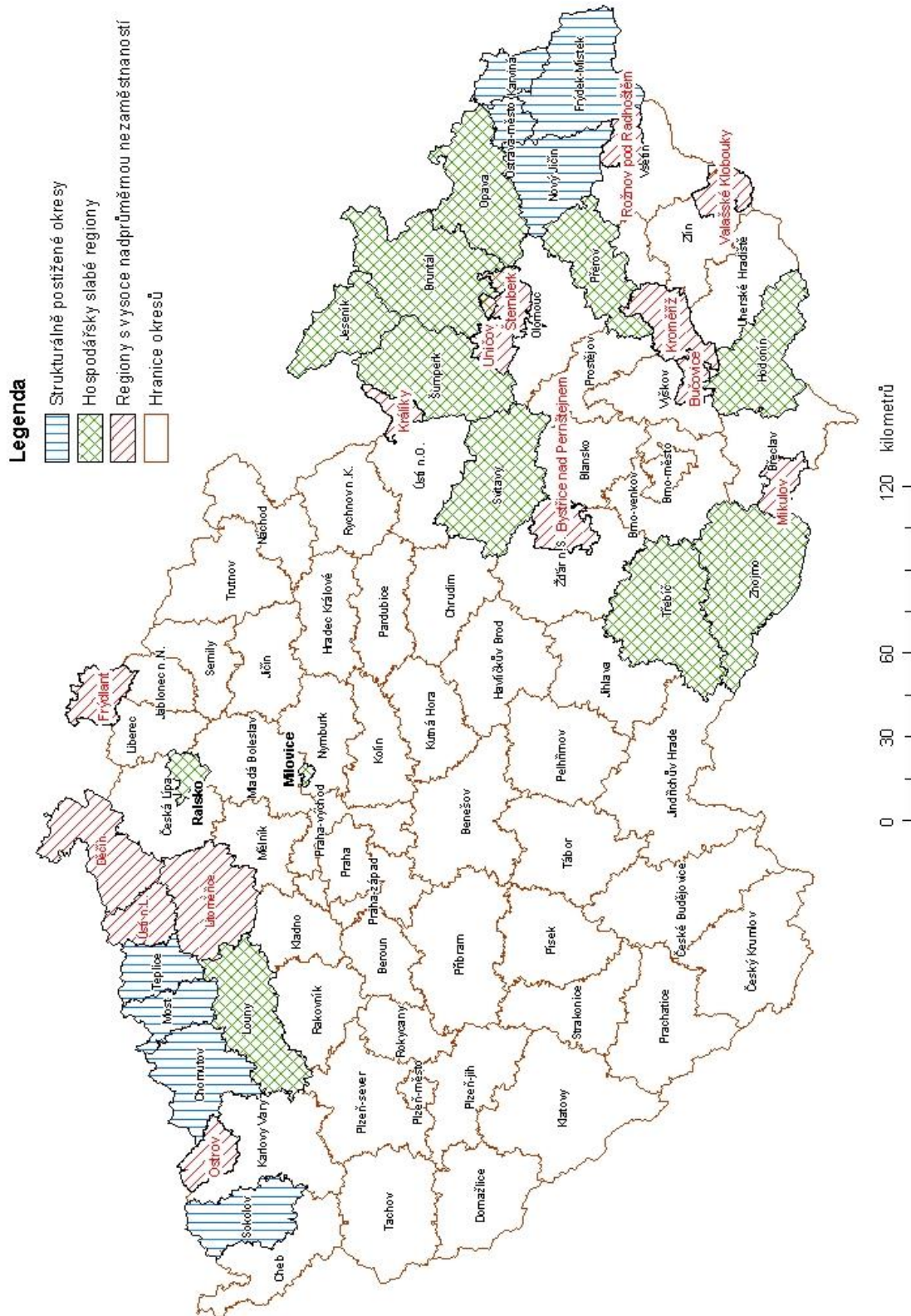
II. Hospodářsky slabé regiony

okres	obyvatelstvo	v %	rozloha (ha)	v %
1. Znojmo	114 218	1,1	163 709	2,1
2. Třebíč	116 840	1,1	151 880	1,9
3. Píseň	134 181	1,3	84 474	1,1
4. Svitavy	101 940	1,0	133 467	1,7
5. Šumperk	125 268	1,2	131 557	1,7
6. Hodonín	157 750	1,5	108 637	1,4
7. Jeseník	42 014	0,4	71 897	0,9
8. Bruntál	103 678	1,0	165 705	2,1
9. Opava	180 430	1,8	112 609	1,4
10. Louny	85 958	0,8	111 775	1,4
11. Ralsko	1 786	0,0	17 023	0,2
12. Milovice - Mladá	5 461	0,1	2 831	0,0
Celkem	1 169 524	11,4	1 255 564	15,9
Česká republika	10 220 577	100,0	7 886 838	100,0

III. Regiony s vysoce nadprůměrnou nezaměstnaností

okres	obyvatelstvo	v %	rozloha (ha)	v %
1. Děčín	133 778	1,3	90 886	1,2
2. Litoměřice	115 252	1,1	103 211	1,3
3. Ústí nad Labem	117 729	1,2	40 445	0,5
ORP	obyvatelstvo	v %	rozloha (ha)	v %
1. Ostrov	28 363	0,3	31 862	0,4
2. Frýdlant	24 285	0,2	35 200	0,4
3. Králíky	9 500	0,1	15 971	0,2
4. Bystřice n. Pernš.	21 148	0,2	34 756	0,4
5. Bučovice	15 756	0,2	17 054	0,2
6. Mikulov	19 888	0,2	24 474	0,3
7. Šternberk	23 761	0,2	29 862	0,4
8. Uničov	23 096	0,2	20 720	0,3
9. Kroměříž	70 176	0,7	50 016	0,6
10. Rožnov p. Radh.	35 625	0,3	23 929	0,3
11. Valašské Klobouky	24 125	0,2	25 872	0,3
celkem	662 482	6,5	544 258	6,9
Celkem I+II+III	3 268 188	32,0	2 337 545	29,6
Česká republika	10 220 577,00	100,0	7 886 838	100,0

Vymezení regionů se soustředěnou podporou státu

(SRR 2006)

Příloha č. 8

Ekologické projekty v Hostětíně

V bělokarpatské vesnici Hostětín (okres Uherské Hradiště, cca 240 obyvatel) se v posledních dvaceti letech podařilo uskutečnit hned několik pilotních projektů udržitelného rozvoje – kořenovou čistírnu odpadních vod, obecní biomasovou výtopnu, moštárnu s ekologickou produkcí či středisko zaměřené na vzdělávání o udržitelném rozvoji, které je zároveň ukázkou ekologického stavitelství. Hostětín se na konci devadesátých let dvacátého století stal rovněž centrem instalací svépomocných solárních systémů. V obci najdeme také nově instalované šetrné veřejné osvětlení, které nevytváří světelné znečištění a šetří elektřinu. Úspěch hostětínských projektů byl podmíněn více faktory, ale klíčovou rolí od počátku sehrálo strategické partnerství mezi obcí Hostětín (s omezenými zdroji, ale s aktivním vedením) a:

- neziskovými organizacemi, především ZO ČSOP Veronica, Nadací Veronica, Tradice Bílých Karpat a Nadací Partnerství, které přinesly inspiraci, odborné zázemí, mezinárodní kontakty, vícezdrojové financování, projektový management, osobní nasazení a nová partnerství např. s firemním sektorem, velvyslanectvími evropských zemí, apod.,
- státní správou (zpočátku zejména Okresním úřadem v Uherském Hradišti, později Krajským úřadem Zlínského kraje, Státním fondem životního prostředí, apod.)

Propojující osobností byl od počátku Miroslav Kundra, rodák z obce, člen a spoluzakladatel Veroniky a ředitel Nadace Partnerství. Přes Nadaci Partnerství a Nadaci Veronica byla velká část investic spolufinancována. Velké obecní investice by se těžko uskutečnily bez progresivních okresních a později krajských úředníků Jaroslava Hrabce (kořenová čistírna) a Miroslavy Knotkové (výtopna na biomasu). Odpovědnost za většinu projektů nesla Yvonna Gaillyová, která je dnes nejvýznamnější integrující osobností většiny aktivit kolem rozvoje ekologických projektů v Hostětíně.

Na nenáročném údržbě a provozu hostětínské **kořenové čistírny odpadních vod** se podílejí místní obyvatelé. A jakkoli je celkový úvazek malý, práce může mít velký subjektivní význam pro zaměstnance, kteří ji vykonávají. V roce 2007 byla zastávaná na trhu práce znevýhodněným mužem v částečném invalidním důchodu. Od roku 2008 se o údržbu vesnice a tedy i kořenové čistírny starají dva dříve dlouhodobě nezaměstnaní muži. (Uhlířová 2008)

Pro přípravu **solárních teplovodních systémů**, vedení montáží a pozdější údržbu systémů vznikly v regionu v letech 1999–2001 jedno až dvě pracovní místa. Míra nezaměstnanosti v kraji se tehdy pohybovala kolem 8–9 %. Každé pracovní místo vytvořené v této oblasti bylo proto důležité. O instalaci systému projevují lidé zájem stále. Ačkoliv to nebylo cílem projektu, pracovníci Veroniky doufali, že pro zajištění této činnosti vznikne v obci časem nový podnikatelský subjekt zaměřující se na instalaci solárních systémů s jedním či více trvalými pracovními místy. Vznik podpůrné dílny za tímto účelem se v lokalitě rýsoval, nakonec z něj ale sešlo. Solární trh se posléze v Česku více rozvinul a nebylo již třeba vytvářet k němu paralelní strukturu. (Uhlířová 2008)

Moštárna zaměstnává jednoho místního občana na celý stálý úvazek a další čtyři místní obyvatele na částečné stálé úvazky. Společně se sezónními brigádníky moštárny vytvořila v roce 2007 3,5 přepočteného pracovního úvazku. Počet stálých pracovních míst i počet sezónních brigádníků v průběhu let mírně roste. Část brigádníků tvoří dlouhodobě nezaměstnané osoby. Přestože v moštárně

nacházejí pouze sezónní práci, představuje pro ně možnost sociálního kontaktu a udržení či získání potřebných pracovních návyků. Moštárna se v posledních letech rozrůstá a investuje do inovace výroby. Nové technologie jsou více automatizované a k vytváření pracovních míst v moštárně nepřispívají. Přestože zisk moštárny roste, hlavně díky nové produkci sirupů, objem její výroby má spíše kolísavou tendenci, v závislosti na výkupu vstupních surovin. Nedá se proto v blízké budoucnosti počítat se vznikem dalších stálých pracovních míst. (Uhlířová 2008)

V současné době jsou ve **výtopně na biomasu** zaměstnáni na částečný úvazek tři místní obyvatelé - důchodci, kteří se starají o provoz kotelny (přísun paliva, základní údržba, drobné opravy). Mzdové náklady se na provozu výtopny podílejí přibližně 9 %, což se příznivě odráží v přijatelné konečné ceně tepla. Obsluha kotelny je 24 hodin v pracovní pohotovosti, pravidelná denní kontrola trvá zhruba půl hodiny. Někdy je třeba odstranit případné provozní poruchy, například při dopravě paliva v šnekových podavačích apod. O management výtopny, který zahrnuje nákup a dopravu paliva, plánování provozu, koordinaci pracovníků či účetnictví se stará obec Hostětín a podílejí se na něm i členové zastupitelstva. Díky administrativním pracím souvisejícím hlavně s výběrem poplatků za teplo se zvýšil úvazek administrativní pracovnice obce. Náklady na administraci a management výtopny však nejsou do nákladů na provoz výtopny započítávány a jsou hrazeny z obecního rozpočtu.

Ve studii proveditelnosti (2004) se počítalo s tím, že výstavba **seminárního centra Veronica** přinese dvě nová pracovní místa. Zatím praxe ukázala, že pracovních míst vzniklo více. Celkem k dubnu 2008 bylo vytvořeno šest přepočtených pracovních úvazků zaměstnaneckého poměru (administrativní práce: zahrnuje zejména ředitele Centra, projektové manažery a pracovníky provozu Centra). Dále vzniklo 3/4 přepočteného úvazku na dohody o provedení práce (DPP) (zahrnuje úklid a další práce v provozu). Kromě toho vznikla stabilní poptávka po službách v rozsahu celkem asi 1,4 úvazku externího (účetnictví, vedení kuchyně, údržba domu). Většina pracovníků Centra jsou místní - sedm administrativních pracovníků z deseti bydlí v mikroregionu. Zaměstnanci na DPP a externí zaměstnanci jsou všichni místní. Jedná se o kuchařku, pět příležitostných pomocnic v kuchyni, vedoucí kuchyně, dvě uklízečky a účetní.

Platové ohodnocení administrativních pracovníků na jednotlivých pozicích se v rámci ZO ČSOP Veronica v Brně a Hostětíně neliší. Platy ostatních pracovníků Centra Veronica Hostětín se odvíjí od hodnot průměrných platů v regionu na jednotlivých pozicích. Průměrná hrubá měsíční mzda ve Zlínském kraji však patří k nejnižším z českých krajů, zaujímá desáté místo ze třinácti. Kraj jako celek je tedy spíše špatně platově ohodnocen a lidé (zvláště mladí) mohou být silně motivováni k odstěhování se do regionu, kde lépe platí. Vznik spíše lépe placených pozic v Centru Veronica Hostětín by mohl přispívat k udržení mladých lidí v regionu. (Uhlířová 2008)

Všechny projekty v Hostětíně vytvořily pracovní místa či alespoň poptávku po externích službách. Množství vytvořených pracovních míst a doba jejich trvání se velmi liší projekt od projektu - viz následující tabulka:

Typ projektu	Celkový přepočtený úvazek	Doba existence pracovních míst
Kořenová čistírna	0,1	od roku 1996
Solární systémy	1–2	1998–1999
Moštárna	3,5	vznik postupně od roku 2000
Biomasová výtopna	0,5	od roku 2000
Seminární centrum	6 (1,5 fakturované služby)	vznik postupně od roku 2005
Celkem (k roku 2008)	10,1	-

Nejde však jen o to, kolik bylo vytvořeno pracovních míst, ale především o to, o jaká pracovní místa se jedná. Uplatnění na těchto pozicích našli lidé vysokoškolsky vzdělaní (pro něž není jednoduché najít na venkově odpovídající pozice), ale i lidé na pracovním trhu znevýhodnění, tj. lidé v částečném invalidním důchodě, starobní důchodci, dlouhodobě nezaměstnaní či ženy na mateřské dovolené.

Důležitou roli při realizaci projektů v Hostětíně hráli jejich iniciátoři. Bez jejich nápadů, vizí, nadšení a ochoty věnovat uskutečňování projektů spoustu času by projekty nejspíš nevznikly. Často se vrhali do práce na projektech bez ohledu na to, zda tato jejich činnost bude finančně ohodnocena či nikoliv. Zdá se, že to byla právě energie těchto iniciátorů, která sehrála v Hostětíně jednu z nejvýznamnějších rolí. Nebýt jich, hostětínské projekty by pravděpodobně neexistovaly. Podobnou situaci je možné sledovat i jinde v České republice. Fenomén „projektových manažerů“, a jejich role katalyzátoru současného rozvoje venkova (zejména směrem k udržitelnému rozvoji), zatím nebyl sociology venkova systematicky zmapován.

Při podrobné analýze jednotlivých projektů se ukázalo, jak velmi obci chybí projektový manažer, který by navrhoval nové projekty a dohlížel na rozvoj těch stávajících. V případě výtopny by to bylo např. využití odpadního tepla nebo prostoru na střechě výtopny a skladu štěpky, např. pro sluneční elektrárnu. Absence projektového manažera je palčivým problémem všech obcí, v případě Hostětína na sebe jeho činnost částečně přebírají neziskové organizace a tak je rozvoj a pokračování projektů neustále zaručeno. (Uhlířová 2008)